

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

**ՀՀ դրամավարկային
քաղաքականության ծրագիր**

2' 2009

Գնաձի հաշվետվություն

**ԵՐԵՎԱՆ
2009**

**Հայաստանի
Հանրապետության
դրամավարկային
քաղաքականության
ծրագիր**

2009 թ. 2-րդ եռամսյակ

Բովանդակություն

2009 թվականի առաջին եռամսյակի փաստացի ցուցանիշները և զարգացումները	5
Հաջորդող 12-ամսյա ժամանակահատվածի կանխատեսումները	9
Արտաքին միջավայր	9
Համախառն առաջարկ	9
Աշխատանքի շուկա	11
Համախառն պահանջարկ.....	11
Փող և վարկ	12
Գնաճի կանխատեսումները և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները կանխատեսվող 12-ամսյա ժամանակահատվածում	13

2009 թվականի առաջին եռամսյակը նշանավորվեց գների փոփոխությունները պայմանավորող արտաքին և ներքին տնտեսական գործոնների տարաբնույթ ազդեցություններով: Համաշխարհային պահանջարկի շարունակական նվազման պայմաններում արտաքին հատվածի ցածր գնաճային միջավայրը պահպանվեց ողջ եռամսյակի ընթացքում՝ փոխանցվելով նաև ՀՀ ապրանքային շուկաներ: Միևնույն ժամանակ, նույն գործոնով պայմանավորված, նվազեցին նաև ներքին պահանջարկի սպառման և ներդրումների բաղադրիչները՝ լրացուցիչ զսպող ազդեցություն ունենալով գնաճի ընդհանուր մակարդակի վրա: Այնուհանդերձ, պայմանավորված մարտի սկզբին դրամի արժեզրկմամբ, ներմուծված ապրանքների հիմնական մասի դրամային գները մասամբ ճշգրտվեցին՝ թուլացնելով գնանկումային զարգացումների ազդեցությունը:

Վերոնշյալ զարգացումների արդյունքում 2009 թվականի առաջին եռամսյակում արձանագրվել է 0.7% գնաճ, որի պարագայում 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը կազմել է 1.0%՝ նախորդ եռամսյակի համեմատ նվազելով 4.2 տոկոսային կետով: Ընդ որում, պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գները եռամսյակի ընթացքում ավելացել են 0.3%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 0.2 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների գները՝ 1.4%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 0.2 տոկոսային կետ) և ծառայությունների սակագները՝ 1.0%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 0.3 տոկոսային կետ):

Միաժամանակ, բնականոն գնաճը 2009 թ. առաջին եռամսյակում կազմել է 0.3%¹, որի պարագայում 12-ամսյա բնականոն գնաճը դեկտեմբերի նույն ցուցանիշի համեմատ նվազել է 2.0 տոկոսային կետով՝ կազմելով 3.3%:

Արտաքին միջավայր²

2008 թ. չորրորդ եռամսյակում համաշխարհային տնտեսական աճի տեմպերը կտրուկ նվազել են, ինչի հետևանքով 2008 թ. տարեկան ցուցանիշը կազմել է 3.2 տոկոս՝ նախորդ տարվա 5.2 տոկոսի փոխարեն: Սա հիմք հանդիսացավ մի շարք միջազգային կազմակերպությունների, այդ թվում ԱՄՀ-ի համար՝ վերանայելու 2009 թ. իրենց գնահատումները (նվազման ուղղությամբ): Մասնավորապես՝ համաշխարհային տնտեսական անկումը 2009 թ. (համաձայն ԱՄՀ գնահատումների) կկազմի 1.3 տոկոս, իսկ հիմնական զարգացող երկրներում կնկատվեն գնանկումային ճնշումներ³:

2009 թ. առաջին եռամսյակի ընթացքում, նպատակ ունենալով վերականգնել ֆինանսական կայունությունը, երկրները խոշորածավալ իրացվելիություն են ներարկել ֆինանսական շուկաներ և ներդրումներ իրականացնել ֆինանսական կազմակերպությունների կապիտալում: Միաժամանակ, նրանք շարունակում են իրականացնել հարկաբյուջետային ընդլայնող քաղաքականություն՝ փորձելով խթանել համախառն պահանջարկը:

Համաշխարհային տնտեսական աճի շարունակական նվազման պայմաններում, արտաքին հատվածի ցածր գնաճային միջավայրը պահպանվել է ողջ եռամսյակի ընթացքում: 2009 թվականի առաջին եռամսյակում նավթի միջազգային գների փոքր-ինչ աճ է գրանցվել նախորդ տարվա վերջի համեմատությամբ՝ Brent տեսակի հում նավթի բարելի համար միջինում կազմելով 45 ԱՄՆ դոլար:

Լոնդոնի մետաղների բորսայում պղնձի գինը առաջին եռամսյակում կազմել է միջինը 3484 ԱՄՆ դոլար տոննայի դիմաց՝ տ/տ նվազելով 55%-ով:

Ոսկու գները, սակայն, առաջին եռամսյակի ընթացքում էական աճ են գրանցել՝ հասնելով ընդհուպ մինչև 1000 ԱՄՆ դոլարի, միջինում կազմելով 910 ԱՄՆ դոլար, ինչը պայմանավորված է ոսկու՝ որպես պահուստային միջոց լինելու հանգամանքով:

Պարենային ապրանքների ոլորտում գների էական տեղաշարժ տեղի չի ունեցել: Զիկագոյի ապրանքահումքային բորսայում հացահատիկի գները առաջին եռամսյակում բուլեղի դիմաց կազմել են (միջինը) 6.3 ԱՄՆ դոլար: Բրնձի գինը նվազել է (ամերիկյան ցենտների /45.3 կգ/ դիմաց՝ մոտ 3 ԱՄՆ դոլարով)՝ միջինը կազմելով շուրջ 12 ԱՄՆ դոլար:

¹ ՀՀ ԿՔ կողմից նշակված բնականոն գնաճի հաշվարկման մեթոդաբանությունը մանրամասն ներկայացված է «ՀՀ ԿՔ բանբեր» պարբերականում (2008 թ. 1-ին եռամսյակ). նույն պարբերականում պարբերաբար հրապարակվում են բնականոն գնաճի ցուցանիշները:

² Բոլոր թվային տվյալների աղբյուրը Bloomberg տեղեկատվական համակարգն է, բացառությամբ բուսական յուղի ցուցանիշների, որոնք ներկայացվում են ըստ ԱՄՆ Գյուղդեպարտամենտի տվյալների:

³ Աղբյուրը՝ World Economic Outlook, April-09, IMF, Washington:

Շաքարավազի գինը փոքր-ինչ ավելացել է՝ միջինը կազմելով 13.6 ԱՄՆ դոլար, իսկ կարագի գինը նախորդ եռամսյակի համեմատ նվազել է մոտ 30%-ով:

Չնայած եռամսյակի վերջում գրանցվել է միջազգային գների որոշակի աճ, սակայն դրանք, վերջին տարիների համեմատ, դեռևս էապես ցածր մակարդակ ունեն, ինչը պահպանում է ցածր գնաճային արտաքին միջավայրը:

Ֆինանսական շուկաներում ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքը առաջին եռամսյակում մնացել է կայուն՝ եվրոյի նկատմամբ տատանվելով 1.30 ԱՄՆ դոլարի շրջակայքում: Դրա պատճառը հիմնականում շարունակում է մնալ Եվրոգոտու տնտեսական իրավիճակի վատթարացումը:

Պայմանավորված շարունակվող համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամով՝ Դաշնային պահուստային համակարգը շարունակել է իր «քանակական խթանման» քաղաքականությունը, իսկ Եվրոպական կենտրոնական բանկը 2009 թվականի առաջին եռամսյակում տոկոսադրույքները իջեցրել է 1 տոկոսային կետով՝ սահմանելով 1.5% մակարդակ:

Այսպիսով, արտաքին միջավայրի գնանկումային ազդեցությունը պահպանվել է նաև 2009 թ. առաջին եռամսյակում, ինչը ներքին շուկայում արտահայտվեց ներմուծված ապրանքների գներում:

Համախառն առաջարկ

2009 թվականի առաջին եռամսյակում արտաքին ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի ազդեցությունը էլ ավելի ուժեղացավ՝ հանգեցնելով 6.1% տնտեսական անկման: Ընդ որում, անկում է արձանագրվել արդյունաբերության և շինարարության ոլորտներում, որոնք առավել զգայուն են արտաքին տնտեսական զարգացումների նկատմամբ:

Արդյունաբերության ճյուղում արձանագրվել է ավելացված արժեքի 9.7% նվազում՝ հիմնականում որպես հետևանք *հանքագործության, շինանյութերի արտադրության և քիմիական արդյունաբերության* ենթաճյուղերում արտադրության ծավալների նվազման, որը առավելապես պայմանավորված է այդ ճյուղերի արտադրության նկատմամբ արտաքին պահանջարկի կրճատմամբ: Նշված ճյուղերում արտադրությունների թերեմեղավածության, ինչպես նաև որոշ գործարանների աշխատանքների ժամանակավոր դադարի հետևանքով էլեկտրաէներգիայի և գազի պահանջարկի կրճատման արդյունքում անկում է արձանագրվել նաև *էներգետիկայի* ոլորտում:

Միևնույն ժամանակ, *սննդի արդյունաբերությունում* արձանագրվել է արտադրության ծավալների աճ բոլոր ենթաճյուղերում, բացի *կոնյակի, գարեջրի և բնական հյութերի* արտադրություններից:

Կապիտալի ներհոսքի կրճատման և բնակչության եկամուտների նվազման պարագայում **շինարարության** ճյուղում արձանագրվել է 20.5% նվազում՝ հիմնականում ի հաշիվ կազմակերպությունների կողմից ֆինանսավորվող շինարարության ծավալների կրճատման: Ընդ որում, ճյուղային կտրվածքով, շինարարության ծավալների որոշակի աճ է արձանագրվել միայն գյուղատնտեսության, հանքագործական և բնակարանային շինարարության գծով:

Գյուղատնտեսությունում արձանագրվել է ավելացված արժեքի 5% նվազում՝ հիմնականում բուսաբուծության ենթաճյուղի թողարկման ծավալների 14.4% իրական կրճատման պատճառով: Վերջինս պայմանավորվել է տարվա առաջին եռամսյակում անբարենպաստ բնակլիմայական պայմաններով, որոնք, թերևս, շարունակում են արձանագրվել նաև երկրորդ եռամսյակում: Անասնապահության ենթաճյուղում նույնպես թողարկման ծավալները նվազել են՝ կազմելով 3.7%, որը պայմանավորվել է մսի և կաթի արտադրության ծավալների որոշակի նվազմամբ:

Ծառայությունների ոլորտում տարվա առաջին եռամսյակում արձանագրված աճի տեմպի կրճատումը պայմանավորվել է առևտրի ծավալների աճի տեմպի նվազմամբ: Ընդ որում, դրա պատճառը հիմնականում ավտոմեքենաների առևտրի ծավալների շուրջ 50%-ով նվազումն է: Այլ ծառայությունների ոլորտում արձանագրված աճը կանխատեսվածի շրջանակներում է: Արդյունքում՝ տարվա առաջին եռամսյակում ծառայությունների ավելացված արժեքի իրական աճը կազմել է 2.1%:

Աշխատանքի շուկա⁴

Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, 2009 թվականի առաջին եռամսյակում տնտեսության անվանական աշխատավարձերի միջին աճը կազմել է շուրջ 10%՝ պայմանավորված բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող կազմակերպություններում աշխատավարձերի ավելացմամբ: Գործազրկության եռամսյակային միջին մակարդակը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 0.3 տոկոսային կետով և կազմել 6.6%: Եռամսյակի ընթացքում նկատվել է աշխատանքի արտադրողականության շուրջ 5.0% անկում:

Ըստ գնահատումների՝ 2009 թվականի առաջին եռամսյակի ընթացքում աշխատանքի շուկայի կողմից գնաճային ճնշումներ չեն նկատվել, քանի որ մասնավոր հատվածում արձանագրված միավոր աշխատուժի ծախսերի որոշակի նվազումը չեզոքացրել է պետական հատվածում միավոր աշխատուժի ծախսերի աճի հետևանքով առաջացած գնաճային ճնշումները:

Համախառն պահանջարկ⁵

Ըստ ՀՀ ԿԲ վերանայված գնահատումների՝ 2009 թվականի առաջին եռամսյակում մասնավոր ծախսումները իրական արտահայտությամբ նվազել են շուրջ 7.4%-ով՝ պայմանավորված ինչպես մասնավոր ներդրումների, այնպես էլ սպառման իրական նվազումներով: Ընդ որում՝ մասնավոր ներդրումներն ավելի արագ տեմպերով են նվազել, քան սպառումը:

Առաջին եռամսյակի ընթացքում գնաճի վրա մասնավոր հատվածի ծախսումները զսպող ազդեցություն են ունեցել: Այսպես, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, մասնավոր իրական ծախսումների գնահատված մակարդակը ցածր է եղել պոտենցիալ մակարդակից շուրջ 7%-ով: Դա գնանկումային ճնշումներ է առաջացրել սպառողական շուկայում՝ նվազեցնելով գնաճը շուրջ 2.1 տոկոսային կետով:

2009 թ. առաջին եռամսյակի ընթացքում համաշխարհային և ներքին տնտեսության զարգացումների ազդեցությամբ վճարային հաշվեկշռի **ընթացիկ հաշվի** առանձին հոդվածների գծով զգալի տեղաշարժերը պահպանվել են՝ ինչը դրսևորվել էր դեռևս 2008 թ. չորրորդ եռամսյակից սկսած: Այսպես՝ 2009 թ. առաջին եռամսյակում ապրանքների և ծառայությունների արտահանման՝ տ/տ նվազումը կազմել է 38.3%, այդ թվում՝ գրանցվել է ապրանքների արտահանման տ/տ 47.8% նվազում, ընդ որում՝ նվազումը նշանակալի է հիմնական ապրանքախմբերի մասով: Ապրանքների և ծառայությունների արտահանման իրական ծավալների նվազումը կազմել է տ/տ 13.9%:

Ներմուծման արձագանքը ներքին և արտաքին զարգացումներին առավելապես դրսևորվեց 2009 թ. առաջին եռամսյակում, երբ արձանագրվեց ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման⁷ տ/տ 19.8% նվազում (2008 թ. չորրորդ եռամսյակում աճի տեմպերը դեռևս պահպանվել էին): Ընդ որում, ապրանքների ներմուծումը նվազել է տ/տ 21.3%-ով, իսկ ներմուծման իրական ծավալները՝ տ/տ 10.8%-ով:

Բանկային համակարգով ֆիզիկական անձանց ընդհանուր փոխանցումների (ներառում է առևտրային և ոչ առևտրային փոխանցումները) զուտ ներհոսքը հունվար-մարտին ավելացել է 11.6%-ով (զուտ ներհոսքը կազմել է 130.3 մլն ԱՄՆ դոլար): Ընդ որում՝ ընդհանուր փոխանցումների ներհոսքը նվազել է 28.3%-ով՝ արտահոսքի 47.1% նվազման պարագայում⁸: Բանկային համակարգով ֆիզիկական անձանց ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների զուտ ներհոսքի տ/տ նվազումը 2009 թ. առաջին եռամսյակում կազմել է 32.1%: Ֆիզիկական անձանց

⁴ Աշխատանքի շուկայի առաջին եռամսյակի տվյալները ՀՀ ԿԲ գնահատումներն են՝ հիմնված հունվար, փետրվար ամիսների փաստացի և մարտ ամսվա գնահատված ցուցանիշների վրա:

⁵ Մասնավոր հատվածի սպառման և ներդրումների պաշտոնական տվյալները 2008 թվականի չորրորդ եռամսյակի դրությամբ են:

⁶ Հունվար-մարտ ամիսներին ապրանքների արտահանման (ՖՕԲ) ծավալների նվազումը կազմել է 47.3%, իսկ առանց ադամանդի՝ 46.1%: Ծառայությունների եռամսյակային ցուցանիշները կանխատեսումներ են:

⁷ Հունվար-մարտ ամիսներին ապրանքների ներմուծման (ՍԻՖ) ծավալների նվազումը կազմել է 22.2%, իսկ առանց ադամանդի՝ 20.7%: Ծառայությունների եռամսյակային ցուցանիշները կանխատեսումներ են:

⁸ Դրամավարկային քաղաքականության տեսանկյունից կարևորվում է ֆիզիկական անձանց առևտրային և ոչ առևտրային փոխանցումների վարքագիծը, քանի որ բանկային համակարգով ֆիզիկական անձանց ընդհանուր փոխանցումների տարանջատումը առևտրային և ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների՝ պայմանական է և կատարվում է դրամական միջոցների փոխանցման նպատակի հայտարարագրման հիման վրա:

դրամական փոխանցումների ներհոսքի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է Ռուսաստանի տնտեսության անբարենպաստ զարգացումներով⁹:

Համախմբված բյուջե

2009 թվականի առաջին եռամսյակում ՀՀ համախմբված բյուջեի հարկային եկամուտները նախորդ տարվա նույն եռամսյակի համեմատ նվազել են 16.4 տոկոսով, իսկ ծախսերն ավելացել են 12.1 տոկոսով: Արդյունքում, հարկաբյուջետային հատվածը համախառն պահանջարկի վրա ունեցել է 0.5 տոկոս ընդլայնող ազդեցություն¹⁰՝ հիմնականում պայմանավորված 2009 թվականի առաջին եռամսյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, անվանական ՀՆԱ-ի նվազմամբ (4.3 տոկոսով):

Փող և վարկ

Համաշխարհային ճգնաժամի ազդեցությունը առաջին եռամսյակում արտահայտվեց նաև դրամավարկային հատվածի վրա՝ պայմանավորելով իրականացվող դրամավարկային քաղաքականության ընթացքն ու դրամավարկային ցուցանիշների զարգացումները: Հունվար-փետրվարին իրականացված դրամավարկային քաղաքականության հիմնական գերակայությունը գների կայունության և ֆինանսական համակարգի կայունության խնդիրների զուգորդումն էր: Ազգային արժույթի արժեզրկման ճնշումների, բանկային համակարգից խնայողությունների արտահոսքի և դրամային ավանդները դոլարայինով փոխարինման գործընթացների հետևանքով բանկային համակարգում առաջացած իրացվելիության և կապիտալի բավարարության հետ կապված ռիսկերը չեզոքացնելու նպատակով ԿԲ-ն տարեսկզբից մեծացրեց միջամտությունն արտարժույթի շուկայում՝ փորձելով կայունացնել փոխարժեքը: Այս ժամանակահատվածում ԿԲ-ն բավարար իրացվելիություն ներարկեց բանկային համակարգ՝ հնարավորություն տալով բանկերին ամրացնել իրենց ֆինանսական դիրքերը և դիմագրավել համաշխարհային ճգնաժամի հետևանքով առաջացած ճնշումներին: Մարտի սկզբին, երբ ֆինանսական համակարգը բավարար կապիտալացված էր, իրացվելի և պատրաստ դիմակայելու ճգնաժամի հետագա մարտահրավերներին, ԿԲ-ն դադարեցրեց միջամտությունն արտարժույթի շուկայում՝ վերադառնալով լոգացող փոխարժեքի քաղաքականությանը: Արդյունքում՝ ազգային արժույթի փոխարժեքը ճշգրտվեց արժեզրկման ուղղությամբ, և առաջացած գնաճային ռիսկերը մեղմելու նպատակով դրամավարկային քաղաքականության հիմնական շեշտադրումները նպատակամղվեցին գնաճի նպատակային թիրախի ապահովմանը:

Ձևավորված ներքին և արտաքին տնտեսական միջավայրերի, ինչպես նաև դրամավարկային քաղաքականության վերոնշյալ զարգացումների պայմաններում ձևավորվել են դրամավարկային հետևյալ ցուցանիշները: Նախորդ տարվա վերջի համեմատ, դրամային զանգվածը նվազել է 33.5%-ով, այդ թվում՝ դրամային ավանդները և շրջանառության մեջ գտնվող կանխիկը նվազել են համապատասխանաբար 34.4% և 32.8%-ով: Դրամային արտահայտությամբ՝ արտարժույթային ավանդները ավելացել են 64.9%-ով (դոլարային արտահայտությամբ՝ աճը կազմել է 37.3%): Արդյունքում՝ փողի զանգվածը նվազել է 9.9%-ով, իսկ փողի բազան՝ 12.9%-ով՝ հանգեցնելով փողի բազմարկչի 3.8% աճի:

Պայմանավորված վարկերի տրամադրման պայմանների, այդ թվում՝ վարկերի տրամադրման ընթացակարգերի ու գրավի նկատմամբ պահանջների խստացմամբ, և տոկոսադրույքների աճով, տնտեսության վարկավորումը եռամսյակում ավելացել է ընդամենը 3.6%-ով կամ 24.6 մլրդ դրամով: Ընդ որում, վերջինս պայմանավորվել է մարտի սկզբին դրամի փոխարժեքի կտրուկ արժեզրկման ազդեցությամբ, որը բացառելու դեպքում ունենում ենք վարկավորման ցուցանիշի նվազում 5.2%-ով կամ 32.8 մլրդ դրամով:

Նույն գործոնով պայմանավորված՝ նախորդ տարվա վերջի համեմատ, այս տարվա մարտին վարկերի կառուցվածքում արտարժույթային վարկերն ավելացել են 26.8%-ով (դոլարային արտահայտությամբ՝ 5.5%-ով), իսկ դրամային վարկերը նվազել են 11.9%-ով:

⁹ Ֆիզիկական անձանց դրամական փոխանցումների գերակշիռ մասը ստացվում է Ռուսաստանից:

¹⁰ Հարկաբյուջետային հատվածի ազդեցությունը համախառն պահանջարկի վրա գնահատվում է հարկաբյուջետային ազդակների միջոցով: Ըստ հարկաբյուջետային ազդակների գործող մեթոդաբանության, եկամուտների ազդակի հաշվարկում օգտագործվող ՀՆԱ-ն՝ փաստացի անվանական ՀՆԱ-ն է, իսկ ծախսերի ազդակում՝ պոտենցիալ ՀՆԱ-ն:

Արտաքին միջավայր¹¹

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի պայմաններում 2009թ. ակնկալվում է, որ համաշխարհային տնտեսական աճը կլինի բացասական (-1.3%), իսկ ապրանքային շուկաներում գները կպահպանվեն ցածր մակարդակի վրա: 2009 թվականի համար արտաքին միջավայրի ցուցանիշների հնարավոր զարգացումները արտացոլված են նաև ՀՀ 2009 թվականի 1-ին եռամսյակի դրամավարկային քաղաքականության ծրագրում (ճշգրտված): Ակնկալվում է, որ երկրները կշարունակեն իրականացնել խթանող հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականություն՝ վարկային շուկաներում իրավիճակի բարելավման ու համախառն պահանջարկի վերականգնման նպատակով: Չնայած կանխատեսումների անորոշության բարձր աստիճանին՝ ակնկալվում է, որ 2009 թ. վերջին և 2010 թ. սկզբին, համաշխարհային տնտեսական իրավիճակի հնարավոր բարելավմամբ պայմանավորված, տեղի կունենա տնտեսական աճի և գնային ցուցանիշների դանդաղ վերականգնում:

Մասնավորապես՝ 2009թ. առաջին եռամսյակում Ռուսաստանի տնտեսության 9.5%-ով անկման պարագայում (ըստ Ռուսաստանի տնտեսական զարգացման նախարարության գնահատումների) ԱՄՆ-ն տալիս է առավել վատատեսական սցենար, ըստ որի՝ 2009 թ. տնտեսական անկումը կհասնի մինչև 6%-ի: Որոշ կազմակերպությունների կողմից 2009 թ. տնտեսական անկման վերաբերյալ կատարվող նոր կանխատեսումներում ցուցանիշը ճշգրտվել է մինչև 3.6%՝ վարկային պայմանների խստացման և աշխատանքի շուկայում անբարենպաստ զարգացումների ֆոնի վրա: Ռուսաստանի տնտեսության վերականգնումը սպասվում է 2010 թվականին (0.5%):

Հիմնական ռիսկերը կապված են համաշխարհային տնտեսական աճի ավելի ցածր լինելու հետ՝ պայմանավորված երկրների տնտեսությունների վերականգնման գործընթացների հնարավոր դանդաղ տեմպերով:

Համախառն առաջարկ

2009 թվականի առաջին եռամսյակի ճշգրտված դրամավարկային ծրագրում ներկայացված ճյուղային կանխատեսումները վերանայվել են 2009 թվականի առաջին եռամսյակի փաստացի ցուցանիշների հիման վրա՝ հաշվի առնելով ինչպես արտաքին, այնպես էլ ներքին զարգացումները: Տնտեսության ճյուղերի կանխատեսումների վերանայման արդյունքում 2009 թվականին ակնկալվում է 5.8% տնտեսական անկում:

Արդյունաբերության ճյուղում կանխատեսումները վերանայվել են նվազման ուղղությամբ: Մասնավորապես, նվազեցվել են սննդի արդյունաբերության (հունվար-ապրիլին անբարենպաստ բնակլիմայական պայմանների հետևանքով տարվա առաջին կեսին գյուղատնտեսությունում ակնկալվող թողարկման ծավալների նվազման հետևանքով), ինչպես նաև մետաղագործության և քիմիական արդյունաբերության ենթաճյուղերի ակնկալվող աճի տեմպերը (գունավոր մետաղների և քիմիական արդյունաբերության արտադրանքի նկատմամբ շարունակվող ցածր համաշխարհային պահանջարկի հետևանքով): Բնականաբար, դրանց համահունչ, վերանայվել են նաև էներգետիկայի աճի տեմպի կանխատեսումները: Արդյունքում՝ արդյունաբերության ճյուղում ակնկալվում է ավելացված արժեքի 4.5-7% իրական նվազում:

Գյուղատնտեսության ճյուղում նվազման ուղղությամբ վերանայվել է ավելացված արժեքի կանխատեսումը՝ պայմանավորված տարվա առաջին չորս ամիսներին անբարենպաստ բնակլիմայական պայմանների արդյունքում բուսաբուծությունում տարվա առաջին կեսին ակնկալվող բերքի նվազմամբ: Արդյունքում՝ գյուղատնտեսությունում ակնկալվում է ավելացված արժեքի շուրջ 3% իրական աճ:

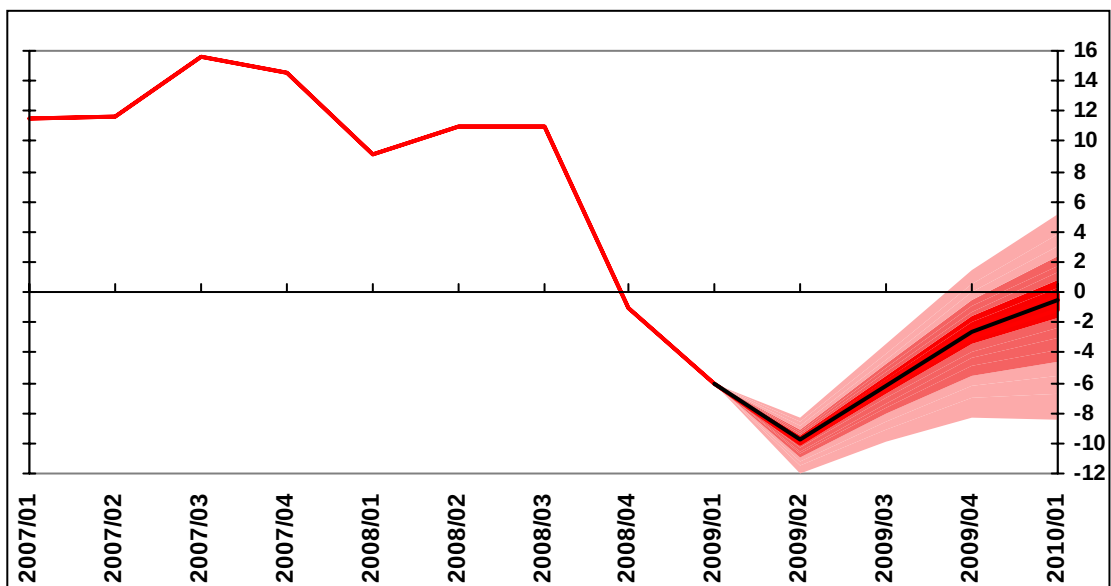
Շինարարության ճյուղում ակնկալվող ավելացված արժեքի կանխատեսումները նույնպես վերանայվել են նվազման ուղղությամբ՝ պայմանավորված կապիտալ ներհոսքի ակնկալվող նվազմամբ, ինչպես նաև ճյուղում զբաղված ձեռնարկությունների վատատեսական սպասումներով: Արդյունքում՝ շինարարությունում ակնկալվում է ավելացված արժեքի 15-19% իրական նվազում:

¹¹ Արտաքին միջավայրի կանխատեսումների համար հիմք է ծառայել IMF, World Bank, The Economist, Global Insight, Financial Times, US Department of Agriculture, РосБизнесКонсалтинг և այլ աղբյուրների տեղեկատվությունը:

Ծառայությունների ճյուղում որոշակիորեն վերանայվել է մանրածախ առևտրաշրջանառության աճի կանխատեսումը՝ կապված տարվա առաջին եռամսյակում ակնկալվածից ցածր աճի արձանագրման, ինչպես նաև ներքին պահանջարկի կանխատեսումների վերանայման հետ: Այստեղ տարվա արդյունքում ակնկալվում է ավելացված արժեքի 2.5% իրական աճ:

Տնտեսության ճյուղերի և ընդհանրապես ՀՆԱ կանխատեսված ցուցանիշների նվազման ուղղությամբ ռիսկեր կարող են դրսևորվել՝ կախված ՀՀ Կառավարության կողմից հայտարարված հակաճգնաժամային ծրագրերի ծավալներից և իրագործման արագությունից, իսկ աճի ուղղությամբ ռիսկեր՝ տարածաշրջանային տրանսպորտային և էներգետիկ խոշորածավալ ծրագրերի իրագործումից: Տարեվերջին և 2010 թվականի առաջին եռամսյակում ՀՀ տնտեսության զարգացման միտումները հիմնականում կախված կլինեն համաշխարհային տնտեսության զարգացումներից և ՀՀ Կառավարության կողմից իրականացվելիք ծրագրերի ծավալներից և արագությունից:

ՀՆԱ իրական աճի կանխատեսման հավանականությունների բաշխում (եռամսյակը՝ նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ)

2009 թվականի տնտեսական աճի կանխատեսման հավանականությունների բաշխում

Տնտեսական աճի միջակայքը	Տնտեսական աճի՝ տվյալ միջակայքում լինելու հավանականությունը			
	2009 թ. II եռ.	2009 թ. III եռ.	2009 թ. IV եռ.	2010 թ. I եռ.
« -12%	5.6%	0.1%	0.0%	0.6%
-12 - -10%	53.70%	2.10%	0.33%	1.93%
-10 - -8%	39.49%	16.71%	2.28%	4.29%
-8 - -6%	0.24%	44.79%	9.39%	8.07%
-6 - -4%	0.00%	33.85%	22.88%	12.81%
-4 - -2%	0.00%	4.08%	32.99%	17.16%
-2 - 0%	0.00%	0.06%	24.81%	19.38%
0 - 2%	0.00%	0.00%	7.88%	17.52%
2 - 4%	0.00%	0.00%	1.03%	11.54%
» 4%	0.00%	0.00%	0.06%	7.77%

Աշխատանքի շուկա

2009 թվականի աշխատանքի շուկայի ցուցանիշների կանխատեսումները որոշակիորեն վերանայվել են: Մասնավորապես՝ ակնկալվում է տնտեսության միջին անվանական աշխատավարձի շուրջ 3% նվազում՝ պայմանավորված մասնավոր հատվածում անվանական աշխատավարձի զգալի կրճատմամբ և բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող կազմակերպություններում աշխատավարձերի որոշակի աճով: Գործազրկության միջին մակարդակը կավելանա շուրջ 2 տոկոսային կետով:

2009 թվականին աշխատանքի շուկայի զարգացումները որոշակի գնանկումային ճնշումներ կառաջացնեն սպառողական շուկայում, քանի որ մասնավոր հատվածում կարծանագրվի միավոր աշխատուժի ծախսերի զգալի նվազում: Տարեվերջին և 2010 թվականի առաջին եռամսյակում աշխատանքի շուկայի զարգացումները մեծապես պայմանավորված կլինեն ինչպես 2009 թվականի ընթացքում հարկաբյուջետային քաղաքականության՝ ներքին տնտեսության ակտիվության խթանման չափերից, այնպես էլ համաշխարհային տնտեսության վերականգնման արագությունից:

Համախառն պահանջարկ

Մասնավոր հատվածի ծախսումներ

Մասնավոր հատվածի ծախսումների 2009 թվականի գնահատումները որոշակիորեն վերանայվել են՝ պայմանավորված ինչպես համաշխարհային, այնպես էլ ներքին տնտեսական միջավայրի անբարենպաստ զարգացումներով: Ըստ վերանայված գնահատումների՝ 2009 թվականին ակնկալվում է մասնավոր ծախսումների 8-9% նվազում՝ պայմանավորված ինչպես սպառման, այնպես էլ ներդրումների ակնկալվող նվազումներով: Արդյունքում՝ մասնավոր իրական ծախսումները 2009 թվականի ընթացքում ցածր կլինեն պոտենցիալ մակարդակից շուրջ 7.5-9.5%-ով՝ գնանկումային ճնշումներ առաջացնելով սպառողական շուկայում: Նշենք սակայն, որ ինչպես 2009 թվականի ընթացքում, այնպես էլ 2010 թվականի առաջին եռամսյակում մասնավոր ծախսումների վարքագիծը մեծապես կախված կլինի ՀՀ Կառավարության կողմից մասնավոր հատվածում տնտեսական ակտիվության խթանման ուղղված ծրագրերի իրականացման չափից և արագությունից:

Ընթացիկ հաշիվ

Արտաքին միջավայրի անբարենպաստ զարգացումների հաղթահարման ժամանակահատվածի անորոշության պարագայում վճարային հաշվեկշռի ընթացիկ հաշվի 2009թ. հիմնական հոդվածների կանխատեսումներն իրականացվել են հաշվի առնելով նաև ներքին տնտեսության առաջին եռամսյակի փաստացի ցուցանիշները, որոնք որոշակիորեն փոխել են հետագա զարգացումների ընթացքը: Այդ իսկ պատճառով ՀՀ 2009 թվականի 1-ին եռամսյակի դրամավարկային քաղաքականության ծրագրի (ճշգրտված) համեմատ, արտահանման և ներմուծման ցուցանիշները որոշակիորեն վերանայվել են: Այսպես՝ 2009 թ. ակնկալվում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանման ծավալների նվազում 30-35%-ով: Դա հիմնականում պայմանավորված կլինի արտահանման գների ցածր մակարդակի պահպանմամբ: Իսկ ապրանքների և ծառայությունների արտահանման իրական ծավալների նվազումը կկազմի 5-8%:

2009 թ. ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման դոլարային ծավալների նվազումը ակնկալվում է 30-35% միջակայքում: Նվազումը կպայմանավորվի իրական փոխարժեքի ճշգրտմամբ, ինչպես նաև ՀՆԱ կանխատեսման վերանայմամբ՝ նվազման ուղղությամբ: Արդյունքում՝ 2009 թվականին սպասվում է ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման իրական արտահայտությամբ կրճատում՝ 25-30%-ի շրջանակներում:

Ֆիզիկական անձանց կողմից բանկային համակարգով 2009 թվականին ակնկալվող փոխանցումներին վերաբերող ցուցանիշները, ճշգրտված դրամա-

վարկային քաղաքականության ծրագրի համեմատ, չեն փոփոխվել. 2009 թ. ակնկալվում է բանկային համակարգով ֆիզիկական անձանց կողմից իրականացվող զուտ փոխանցումների 10-15%-ով նվազում (հիմնականում պայմանավորված փոխանցումների արտահոսքի զգալի նվազմամբ): Այդ թվում՝ ոչ առևտրային բնույթի զուտ փոխանցումները կնվազեն 30 - 35%-ով:

Արդյունքում՝ ընթացիկ հաշվի պակասուրդ/ՅՆԱ ցուցանիշը կծնավորվի 8-10% միջակայքում:

Արտահանման և ներմուծման նվազման ռիսկերը կախված կլինեն ՀՀ Կառավարության կողմից իրականացվելիք հակաճգնաժամային ծրագրերի արագությունից և համաշխարհային տնտեսության վերականգման տեմպերից: Կառավարության ծրագրերի հետաձգման և համաշխարհային տնտեսության վերականգնման դանդաղ ընթացքի պարագայում և՛ ներմուծման, և՛ արտահանման ծավալների կրճատումը ավելի շատ կլինի, քան ակնկալվում է:

Համախմբված բյուջե

Պետական հատվածի 2009 թվականի կանխատեսումները կատարվել են հիմք ընդունելով հետևյալ ցուցանիշները: Հարկերի հավաքագրման ոլորտում իրականացվող վարչարարական միջոցառումների շնորհիվ տարվա արդյունքում հարկեր/ՅՆԱ հարաբերակցությունը կպահպանվի նախորդ տարվա մույն մակարդակում: Ակնկալվում է, որ տարվա արդյունքում պետական ծախսերը (առանց հակաճգնաժամային ծրագրերի իրականացման ծախսերի), կկատարվեն առնվազն նախորդ տարվա չափով:

Ընդհանուր առմամբ, ենթադրվում է, որ տարվա երկրորդ կեսից եականորեն կաշխուժանա ՀՀ տնտեսության վրա համաշխարհային ճգնաժամի ազդեցությունը մեղմելուն ուղղված՝ ՀՀ Կառավարության կողմից ձեռնարկված հակաճգնաժամային ծրագրերի իրականացումը, որը կհանգեցնի տնտեսության մեջ պետական հատվածի դերի մեծացման, և դրանով իսկ՝ ներքին պահանջարկի խթանման: Մասնավորապես, Կառավարության ծրագրերը ներառելու են փոքր ու միջին ձեռնարկությունների խթանումը, արտահանելի հատվածին աջակցությունը, ինչպես նաև ենթակառուցվածքներում և բնակարանային շինարարության ոլորտում պետական ծախսերի մեծացումը: Հարկ է նշել, որ Կառավարության կողմից ձեռնարկված հակաճգնաժամային ծրագրերի իրագործման և դրան համապատասխան ներքին պահանջարկի խթանման շնորհիվ միայն հնարավոր կլինի արձանագրել տնտեսական անկման 5.8 տոկոս մակարդակ:

Այսպիսով, վերը նշված ծրագրերի իրականացման դեպքում տարվա արդյունքում ակնկալվում է բյուջեի պակասուրդի բավականին մեծ մակարդակ, որի պարագայում համախառն պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային հատվածի ազդեցությունը զնահատվում է 1.8 տոկոս (ընդլայնորդ):

Ընդհանրապես, 2009 թ. ընթացքում համախառն պահանջարկի խթանմանն ուղղված ռիսկերը մեծապես կախված են Կառավարության կողմից հայտարարված ծրագրերի իրագործման ծավալներից և արագությունից:

Փող և վարկ

2009 թվականի առաջին եռամսյակին հաջորդող 12-ամսյա ժամանակահատվածում տնտեսության տարբեր հատվածներում ակնկալվող վերոնշյալ զարգացումների ազդեցությունը ֆինանսական հատվածի վրա կարտահայտվի դրամավարկային ցուցանիշների մեծածավալ ընդլայնմամբ: Այսպես, Կառավարության կողմից ձեռնարկվելիք հակաճգնաժամային ծրագրերի իրագործման արդյունքում, առաջին եռամսյակի խոշորածավալ նվազումից հետո, փողի զանգվածը կավելանա տարեկան մինչև 33%-ով, իսկ փողի բազան՝ մինչև 16%-ով՝ նպաստելով տնտեսության որոշակի աշխուժացմանը:

Նախատեսվող խոշորածավալ ներհոսքը տնտեսություն՝ մեծ մասամբ կանդրադառնա ֆինանսական միջնորդության մակարդակի վրա, և տարեկան

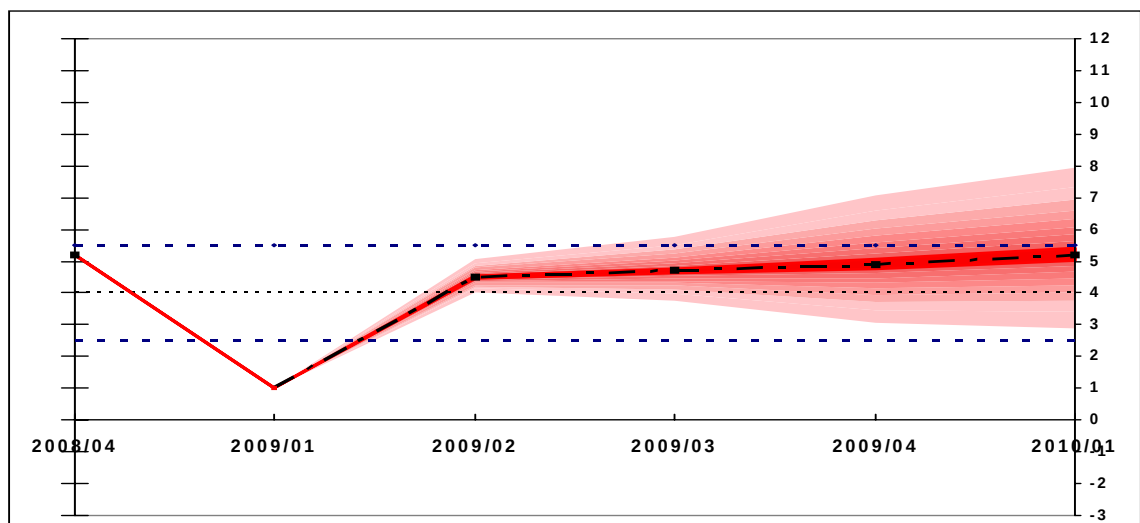
կտրվածքով կաճի և՛ փողի բազմարկիչը՝ մինչև 15%-ով, և՛ փողայնացման գործակիցը՝ մինչև 37%-ով: Նման զարգացումները պայմանավորված կլինեն ինչպես այդ ժամանակահատվածում ակնկալվող խոշոր պակասուրդային բյուջեով, այնպես էլ Կառավարության հակաճգնաժամային ծրագրերի իրագործմամբ: Այս պայմաններում տնտեսության վարկավորման ցուցանիշը կաճի տարեկան մինչև 33%-ով:

Այն դեպքում, երբ Կառավարության կողմից նախատեսվող հակաճգնաժամային ծրագրերը մասամբ իրագործվեն, արդեն կխոսվի դրամավարկային ցուցանիշների ավելի փոքր աճերի մասին:

ԳՆԱՃԻ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԱՆԽԱՏԵՍՎՈՂ 12-ԱՄՍՅԱ ԺԱՄԱՆԱԿԱՅԻՆ ՎԵՐՈՆՇՅԱԼ

Կանխատեսվող ժամանակահատվածում ընդհանուր գնաճի վարքագիծը պայմանավորվելու է մի կողմից առաջարկի շուկերի և դրամի արժեզրկման՝ գնաճն ավելացնող գործոնների, մյուս կողմից՝ համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի հետևանքով մոտակա ժամանակահատվածում ներքին պահանջարկի գծով խոշոր բացասական ճեղքվածքի և արտաքին գնանկումային միջավայրի պահպանման՝ գնաճը զսպող գործոնների ազդեցությամբ: Այսպես, 2009թ. երկրորդ եռամսյակից սկսած, գնաճի տեմպի ավելացումը կպայմանավորվի գազի, էլեկտրաէներգիայի և ջրի սակագների ուղղակի և ինքնարժեքի միջոցով այլ ապրանքների գների աճով, ինչպես նաև ներմուծված ապրանքների՝ մարտի սկզբից դրամի արժեզրկման հետևանքով դրամային գների ճշգրտման շարունակմամբ: Միաժամանակ, հավասարակշիռ մակարդակից մշտապես ցածր ՀՆԱ-ն և արտաքին գնանկումային միջավայրը կզսպեն վերոնշյալ գործոնների ազդեցությունը գնաճի ընդհանուր մակարդակի վրա: Արդյունքում՝ երկրորդ եռամսյակի ավարտին գնաճը կձևավորվի $4 \pm 1.5\%$ նպատակային միջակայքի վերին հատվածում և, վերոնշյալ գործոնների ազդեցությամբ, կանխատեսվող ժամանակահատվածում մշտապես կգտնվի միջակայքի կենտրոնական արժեքից ավելի բարձր մակարդակում: Ընդ որում, կանխատեսվող ժամանակահատվածում առկա են ինչպես գնաճի նվազման, այնպես էլ ավելացման ուղղությամբ ռիսկեր: Գնանկումային ռիսկերը կարող են դրսևորվել Կառավարության հակաճգնաժամային ծրագրերի իրականացման հնարավոր դանդաղման, իսկ աճի ուղղությամբ ռիսկերը՝ համաշխարհային տնտեսության վերականգման՝ կանխատեսվածից ավելի բարձր տեմպերի պարագայում:

Գնաճի կանխատեսման հավանականությունների բաշխման գրաֆիկ¹²

¹² 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի կանխատեսված գնաճի կենտրոնական արժեքը 4.5% է, իսկ տարեկերճինը՝ 4.9%:

2009 թվականի գնաճի կանխատեսման հավանականությունների բաշխում

Գնաճի միջակայքը	Գնաճի՝ տվյալ միջակայքում լինելու հավանականությունը	
	2009 թ. II եռ.	2009 թ. IV եռ.
1.0-2.0%	0.00%	0.00%
2.0-3.0%	0.00%	0.04%
3.0-4.0%	0.02%	4.60%
4.0-4.5%	42.4%	15.60%
4.5-5.5%	57.5%	54.80%
5.5-6.5%	0.01%	22.90%
6.5-7.5%	0.00%	2.00%
7.5-8.5%	0.00%	0.04%
> 8.5%	0.00%	0.00%

Այնուհանդերձ, տնտեսական ակտիվության անկման պայմաններում, հաշվի առնելով գների կայունության և տնտեսության խթանման խնդիրների արդյունավետ համադրման արդիականությունը, ԿԲ-ն ներկա փուլում նպատակահարմար է գտնում ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականության իրականացումը՝ զուգահեռաբար կիրառելով վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի նվազեցում և ծավալային ընդլայնում: Ընդ որում, վերջինս կիրականացվի պետական արժեթղթերի երկրորդային շուկայում ԿԲ մասնակցության մեծացման և այդ ճանապարհով բանկային համակարգ լրացուցիչ իրացվելիության ներարկման միջոցով: Դա հնարավորություն կտա Կառավարությանը տեղաբաշխել լրացուցիչ պետական արժեթղթեր և, ի թիվս այլ լրացուցիչ տնտեսական ծրագրերի, ներգրավված միջոցների հաշվին իրականացնել ծախսեր՝ խթանելով տնտեսական ակտիվությունը:

Միաժամանակ, կանխատեսվող հորիզոնում գնաճի ու տնտեսական իրավիճակի հետագա փոփոխությունները և այդ պայմաններում դրամավարկային քաղաքականության ուղղվածությունը էական անորոշություններ են պարունակում՝ կախված Կառավարության կողմից նախանշված հակաճգնաժամային ծրագրերի իրագործման ընթացքից, ինչպես նաև համաշխարհային տնտեսության վերականգնման տեմպերից:

**ԳՆԱՃԻ
ԽԱՉՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

2009 թ. 2-րդ եռամսյակ

Բովանդակություն	
1. Համառոտագիր	17
2. Գնաճի զարգացումներ	19
2.1. Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ	19
Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն	20
2.2. Գնաճի նպատակի իրագործում	21
3. Գնաճի գործոններ	24
3.1. Արտաքին միջավայր	24
3.2. Վճարային հաշվեկշիռ	30
3.3. Տոկոսադրույքներ, փոխարժեք և դրամավարկային զարգացումներ	35
3.3.1. Տոկոսադրույքներ	35
3.3.2. Փոխարժեք	38
3.3.3. Դրամավարկային զարգացումներ	40
3.4. Համախառն պահանջարկ և առաջարկ	44
3.4.1. Համախառն պահանջարկ	44
3.4.2. Համախառն առաջարկ	47
3.5. Աշխատանքի շուկա	48
3.6. Ներմուծման գներ և արտադրողների գներ	48
3.6.1. Ներմուծման գներ	48
3.6.2. Արտադրողների գներ	50
3.7. Գնաճի սպասումներ	50

1. ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում գնաճը և դրամավարկային քաղաքականության ընթացքը պայմանավորող հիմնական գործոնը տնտեսական անկման տեմպերի խորացումն էր: Կանխատեսվածից ավելի մեծ չափով ՀՆԱ նվազումը պայմանավորվել է համաշխարհային տնտեսության անբարենպաստ զարգացումների շարունակմամբ և այդ պայմաններում՝ մասնավոր կապիտալ ներհոսքի կրճատմամբ: Չնայած միջազգային շուկաներում որոշ ապրանքատեսակների գների բարձրացումը համաշխարհային տնտեսության վերականգնման ազդակներ էր պարունակում, այդուհանդերձ բազմաթիվ երկրներում արձանագրվել է կանխատեսվածից զգալիորեն խորը տնտեսական անկում, և ըստ այդմ, հետագա կանխատեսումները ճշգրտվել են նվազման ուղղությամբ: Ձևավորված մակրոմիջավայրում երկրորդ եռամսյակում սպասվող գնաճային ճնշումները թույլ են արտահայտվել, և ընդհանուր առմամբ ձևավորվել է ներքին ցածր գնաճային միջավայր: Մասնավորապես՝ մարտի սկզբին դրամի արժեզրկումը, ինչպես նաև ապրիլից հիմնական կոմունալ ծառայությունների սակագների թանկացումը նշանակալի գնաճային ճնշումների չեն հանգեցրել: Չնայած նախորդ եռամսյակի համեմատ գնաճի տեմպը ավելացել է, սակայն մոտ 1 տոկոսային կետով զիջել է կանխատեսվածին՝ գտնվելով նպատակային միջակայքի ստորին հատվածում: Եռամսյակի ընթացքում արձանագրվել է 4.5% գնաճ, իսկ 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը կազմել է 3.6%:

Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի բացասական ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա ավելի է խորացել տարվա երկրորդ եռամսյակում՝ հանգեցնելով շուրջ 23.1% տնտեսական անկման (հունվար-հունիսին՝ 16.3% տնտեսական անկում): Հիմնական պատճառը շինարարության և արդյունաբերության ճյուղերում արձանագրված աննախադեպ նվազումն էր: Այսպես, շինարարության ճյուղի ավելացված արժեքը երկրորդ եռամսյակում նվազել է 58.6%-ով, որի պարագայում ճյուղի նվազումը առաջին կիսամյակում կազմել է 51.9%, իսկ արդյունաբերության ճյուղի ավելացված արժեքի նվազումը եռամսյակի ընթացքում կազմել է 12.6%, իսկ առաջին կիսամյակում՝ 11.2%:

Չնայած տնտեսական անկման բարձր տեմպերին՝ հաշվետու ժամանակահատվածում տնտեսության անվանական աշխատավարձերը որոշակի բարձրացել են՝ պայմանավորված ինչպես բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող կազմակերպություններում աշխատավարձերի որոշակի աճով, այնպես էլ աշխատանքի շուկայում առկա աշխատավարձի ճշգրտման կոշտություններով: Գործազրկության մակարդակը ևս տնտեսական անկման տեմպերին արձագանքել է որոշակի ժամանակային խզումով: Արդյունքում՝ աշխատանքի արտադրողականությունը նվազել է արագ տեմպերով, որը աշխատավարձերի աճի պայմաններում հանգեցրել է միավոր աշխատուժի ծախսերի աճի: Այս զարգացումների արդյունքում աշխատանքի շուկայի կողմից որոշակի գնաճային ճնշումներ են առաջացել սպառողական շուկայում:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ներքին պահանջարկի¹³ անկումն էլ ավելի է խորացել՝ բացառապես պայմանավորված մասնավոր ծախսումների զգալի կրճատմամբ: Վերջինիս հիմնական պատճառը մասնավոր հատվածի իրական եկամուտների կրճատումն էր՝ ի հաշիվ արտաքին ֆինանսական ներհոսքի՝ հիմնականում ընթացիկ տրանսֆերտների նվազման: Մասնավոր ծախսումների նվազմանը նպաստել են նաև ներդրումային միջավայրում անորոշությունների ու տնտեսական ակտիվության վերաբերյալ բացասական սպասումները: Եռամսյակի ընթացքում ներքին պահանջարկի շուրջ 17.0% նվազումը պայմանավորվել է մասնավոր ծախսումների զգալի՝ 19.2% նվազմամբ, մինչդեռ պետական հատվածում արձանագրվել է ծախսումների գրեթե նույն մակար-

¹³ Ներքին պահանջարկի և վճարային հաշվեկշռի երկրորդ եռամսյակի ցուցանիշները ՀՀ ԿՔ գնահատումներն են:

դակը, ինչ նախորդ տարի: Նշված զարգացումների արդյունքում մասնավոր հատվածի իրական ծախսումները գնանկումային ճնշումներ են առաջացրել սպառողական շուկայում՝ նվազեցնելով գնաճը շուրջ 2.7 տոկոսային կետով, քանի որ ցածր են եղել հավասարակշիռ մակարդակից շուրջ 9.0%-ով:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում հարկաբյուջետային հատվածը համախառն պահանջարկի վրա ունեցել է 2.5% ընդլայնող ազդեցություն, որը ձևավորվել է եկամուտների զսպող և ծախսերի ընդլայնող ազդակների արդյունքում: Երկրորդ եռամսյակում պետական բյուջեի հարկային եկամուտները, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, նվազել են 19.5%-ով, իսկ կիսամյակի ընթացքում նվազումը կազմել է 18.3%: Եկամուտների զսպող ազդակի ձևավորումը պայմանավորվել է ՀՆԱ-ի զգալի ցածր մակարդակի ձևավորմամբ: Նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի նկատմամբ ծախսերի աճը կազմել է 5%, և, ըստ ազդակների հաշվարկված ցուցանիշի, համախառն պահանջարկի վրա ծախսերն ունեցել են 4% ընդլայնող ազդեցություն: Առաջին կիսամյակում ևս հարկաբյուջետային հատվածը համախառն պահանջարկի վրա ունեցել է ընդլայնող 3.0% ազդեցություն, որը պայմանավորվել է եկամուտների և ծախսերի՝ եռամսյակի ընթացքում ձևավորված վերը նշված նույն միտումներով:

Համաշխարհային տնտեսության և ներքին տնտեսության անկման պայմաններում, ինչն արտահայտվել է արտաքին և ներքին պահանջարկի զգալի նվազմամբ, ընթացիկ հաշվի պակասուրդը, չնայած առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմանը, նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի համեմատ փոքր-ինչ ավելացել է (21.2 մլն ԱՄՆ դոլարով) և կազմել 240.3 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդի մեծ ծավալների պահպանումը պայմանավորվել է գործուճային եկամուտների և մասնավոր տրանսֆերտների ներհոսքի նվազմամբ: ՀՆԱ անկման տեմպերի արագացման և ընթացիկ հաշվի՝ դեռևս պահպանվող մեծ ծավալների արդյունքում ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կշիռը ՀՆԱ-ում 2009 թ. երկրորդ եռամսյակում կազմել է 13.9%: Կիսամյակի գնահատումների համաձայն՝ ընթացիկ հաշիվ/ՀՆԱ ցուցանիշը կազմել է 15.7%՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 12.3%-ի համեմատ:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում համաշխարհային տնտեսական անկման տեմպերի փոքր-ինչ դանդաղման, ինչպես նաև ԿԲ կողմից հետևողականորեն իրականացվող ծավալային ընդլայնման և տոկոսադրույքների նվազեցման քաղաքականության արդյունքում ֆինանսական շուկայում դրսևորվել են կայունացման միտումներ: Վերջինս առավել ակնհայտ արտահայտվել է դրամավարկային ցուցանիշների վարքագծում: 2009 թվականի առաջին եռամսյակում արձանագրված նվազումներից հետո, դրամավարկային ցուցանիշները կայունացել են: Դա պայմանավորվել է արտաթուփային շուկայում փոխարժեքի նոր հավասարակշռության ձևավորմամբ և ԿԲ կողմից հետևողականորեն իրականացվող ծավալային ընդլայնման ու տոկոսադրույքների նվազեցման քաղաքականությամբ: Այս պայմաններում դոլարայնացման գործընթացը չի շարունակվել՝ արտահայտվելով փոքրի ագրեգատների արտաթուփային բաղադրատարրերի՝ հիմնականում կայուն վարքագծով:

Վերոնշյալ զարգացումներով էլ պայմանավորվել են գնաճի նպատակի իրագործման ընթացքը և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները եռամսյակի ընթացքում, որոնց հիմքում շարունակել է մնալ գնաճի նպատակի իրագործման և տնտեսական ակտիվությանն աջակցելու խնդիրների խելամիտ համադրումը: Այս նպատակով ԿԲ-ն հետևողականորեն թուլացրել է դրամավարկային քաղաքականության պայմանները՝ տոկոսադրույքների նվազեցման և ծավալային ընդլայնման համակցման միջոցով: Ընդհանուր առմամբ, եռամսյակի ընթացքում վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը իջեցվել է 1.75 տոկոսային կետով՝ եռամսյակի վերջին այն կազմել է 6.0%: Տոկոսադրույքների իջեցմանը զուգահեռ, ԿԲ-ն առկա և նոր գործիքակազմի միջոցով ակտիվացրել է ծավալային ընդլայնման գործառնությունները՝ առավել երկարաժամկետ ռեպոների տրամադրման և պետական արժեթղթերի երկրորդային շուկայում ակտիվ մասնակցության միջոցով ընդլայնելով առևտրային բանկերի ռեսուրսները:

2. ԳՆԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

2.1. ԳՆԱԾՆ ԸՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՍՔԵՐԻ, ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԳՆԱԾ

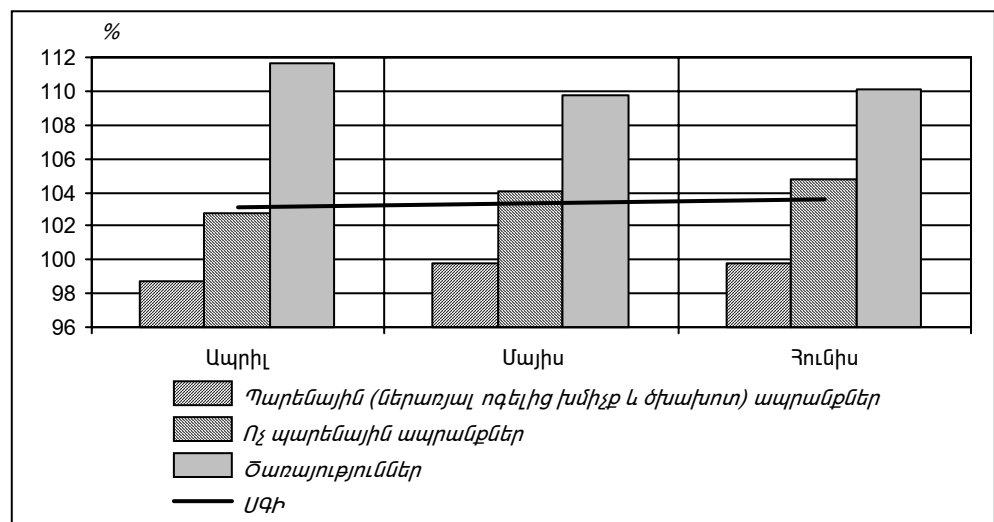
2009 թ. հունիսին, 2008 թ. հունիսի համեմատությամբ, գրանցվել է 3.6% գնաճ, ընդ որում՝ պարենային (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) և ոչ պարենային ապրանքների գների և ծառայությունների սակագների աճը համապատասխանաբար կազմել է -0.2%, 4.8% և 10.1%:

Պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գնաճը հիմնականում պայմանավորվել է «Միրգ» (24.9%), «Մսամթերք» (3.1%), «Շաքարավազ» (12.9%) և «Ձկնամթերք» (34.5%) ենթաապրանքախմբերի գնաճով, որոնք ապրանքախմբի գնաճին նպաստել են համապատասխանաբար 1.2, 0.5, 0.3 և 0.3 տոկոսային կետով, իսկ «Հացամթերք» ենթաապրանքախմբում գրանցված 9.0% գնանկումը մեղմել է «Պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբի գնաճը 2.5 տոկոսային կետով:

«Ոչ պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբի գնաճը հիմնականում ձևավորվել է «Դեղամիջոցներ», «Լվացող միջոցներ», «Հագուստ և գործվածք», «Կոշկեղեն» և «Գեղահարդարման ապրանքներ» ենթաապրանքախմբերի համապատասխանաբար 24.6%, 21.0%, 8.0%, 10.0% և 14.1% գնաճի հետևանքով, որոնք նպաստել են «Ոչ պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբի գնաճին 2.4, 1.7, 1.3, 1.1 և 1.1 տոկոսային կետերով, իսկ ապրանքախմբի գնաճը մեղմել են «Անձնական օգտագործման մեքենաներ և վառելանյութ» և «Վառելիք» ենթաապրանքախմբերի 14.8 և 7.4% գնանկումները՝ նպաստելով ապրանքախմբի գնաճին -3.1 և -0.3 տոկոսային կետով:

«Ծառայություններ» ապրանքախմբի գնաճի վրա հիմնականում ազդեցություն է ունեցել «Բնակարանային, կոմունալ ծառայությունների» սակագների՝ 18.7%, «Բուժսպասարկման ոլորտի ծառայությունների»՝ 10.4%, «Տրանսպորտի ծառայությունների»՝ 9.4%, «Կրթության համակարգի ծառայությունների»՝ 4.4% սակագների աճը՝ նպաստելով ապրանքախմբի գնաճին համապատասխանաբար՝ 4.6, 3.2, 1.4 և 0.7 տոկոսային կետով:

*Սպառողական գների
ինդեքսը 2009 թ. երկրորդ
եռամսյակում 12-ամսյա
կտրվածքով՝ ըստ
հիմնական ապրանքային
խմբերի և ծառայությունների*

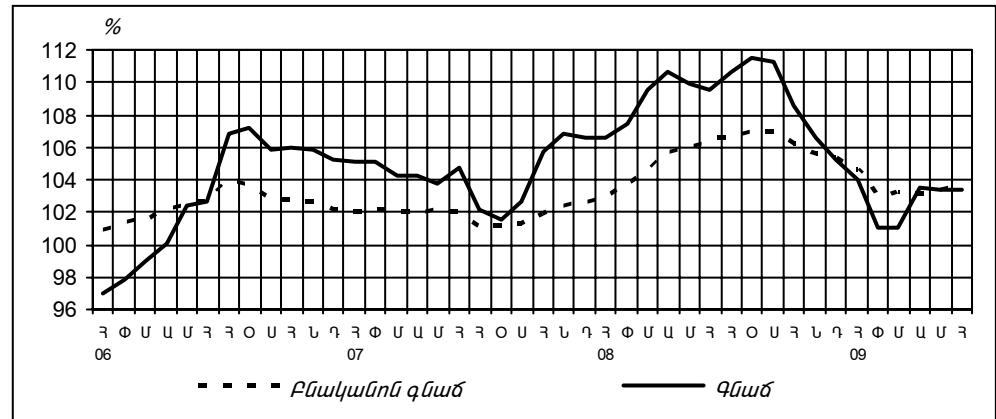

2009 թ. 2-րդ եռամսյակում արձանագրվել է 4.5% գնաճ, որի պարագայում 2009 թ. հունիսին 2008 թ. դեկտեմբերի նկատմամբ գնաճը կազմել է 5.2% (նախորդ տարվա ցուցանիշը՝ 6.8%): Վերջինս պայմանավորվել է պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 3.0% աճով (նպաստումը գնաճին՝ 1.6 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների՝ 9.0% աճով (նպաստումը՝ 1.5 տոկոսային կետ) և ծառայությունների սակագների՝ 7.3% աճով (նպաստումը՝ 2.2 տոկոսային կետ):

2009 թ. հունվար-հունիսին, 2008 թ. հունվար-հունիսի համեմատ, գնաճը կազմել է 2.7% (2008 թ. նույն ցուցանիշը կազմել է 9.0%, իսկ 2007 թ-ինը՝ 4.5%),

որը հիմնականում պայմանավորվել է ծառայությունների սակագների 10.0% աճով (նպաստումը գնաճի ցուցանիշին՝ 3.0 տոկոսային կետ) և ոչ պարենային ապրանքների գների 1.3% աճով (նպաստումը գնաճին՝ 0.2 տոկոսային կետ): Պարենային ապրանքների գների 0.8% նվազումը մեղմել է գնաճի ցուցանիշը 0.4 տոկոսային կետով:

**Գնաճը և բնականոն գնաճը
2006 - 2009 թթ.
(%, նախորդ տարվա նույն
ամսվա նկատմամբ)**

2009 թ. հունիսին, նախորդ տարվա հունիսի համեմատությամբ, բնականոն գնաճը կազմել է 3.4%՝ տարեսկզբից դրսևորելով հիմնականում կայուն վարքագիծ:

**Գնաճի
տատանումների
վիճակագրական
վերլուծություն**

Սպառողական գների ինդեքսի և սպառողական զանբյուրի առանձին ապրանքախմբերի գների ինդեքսների փոփոխությունների ուսումնասիրման և դրանց տատանումները պայմանավորող գործոնների բացահայտման նպատակով 2006 թվականի հուլիսից մինչև 2009 թվականի հունիսն ընկած ժամանակահատվածի համար տարանջատվել և գնահատվել է վիճակագրության տեսության մեջ ընդունված երեք բաղադրատարրերի (տրենդի, սեզոնայնության և պատահական տարրի) ազդեցությունը¹⁴:

Հաշվարկները ցույց են տալիս, որ 2006 թ. հուլիս - 2009 թ. հունիս ժամանակահատվածում, 2005 թ. հուլիս - 2008 թ. հունիս ժամանակահատվածի համեմատ, նվազել է ՍԳԻ-ի վրա տրենդի (8.2%) և սեզոնային տարրի (5.8%), և աճել է սեզոնայնության (14.0%) բաղադրատարրերի ազդեցությունը:

**Գների ամսական
ինդեքսների
տատանումները
պայմանավորող
բաղադրատարրերի
տեսակարար կշիռները
(2006 թ. հուլիս - 2009թ.
հունիս) (%)**

Անվանում	Տրենդ	Սեզոնայնություն	Պատահական տարր	Ընդամենը
ՍԳԻ	0.1	65.2	34.7	100.0
1. Հացամթերք	1.9	31.2	66.9	100.0
2. Մսամթերք	2.9	41.0	56.1	100.0
3. Չկնամթերք	0.8	40.5	58.7	100.0
4. Կաթնամթերք և յուղեր	0.0	40.9	59.1	100.0
5. Սիրոգ և բանջարեղեն	0.5	90.2	9.3	100.0
6. Այլ մթերք	1.5	53.0	45.5	100.0
7. Ոչ ոգելից խմիչք	0.7	23.3	76.0	100.0
8. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	15.8	28.5	55.7	100.0
9. Հագուստ և կոշիկեղեն	6.9	48.0	45.1	100.0
10. Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք	3.2	30.4	66.4	100.0
11. Տնային գույք	2.1	26.2	71.7	100.0
12. Բուժսպասարկում և դեղորայք	0.1	38.1	61.8	100.0
13. Տրանսպորտ և կապ	1.6	45.7	52.7	100.0
14. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	0.8	86.9	12.3	100.0

¹⁴ Հաշվարկների մեթոդաբանությունը նկարագրվել է «Սղաճը Հայաստանի Հանրապետությունում. 1999 թ. 2-րդ կիսամյակ» պարբերականում:

Սեզոնայնության բաղադրատարրը ամենամեծ ազդեցությունն ունի «Միրգ և բանջարեղեն», «Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ», «Այլ մթերք», «Հագուստ և կոշիկեղեն» ապրանքախմբերում: Պատահական տարրի ազդեցությունը ամենամեծն է «Ոչ ոգելից խմիչք», «Տնային գույք», «Հացանքեր», «Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք», «Բուժսպասարկում և դեղորայք» ապրանքախմբերում:

Սպառողական գների ինդեքսների տատանողականությունն ուսումնասիրվել է նաև յուրաքանչյուր ապրանքախմբի ամսական գների ինդեքսների տատանողականության գործակիցների օգնությամբ:

*Գների ամսական
ինդեքսների տատանման
գործակիցները 2007, 2008 և
2009 թթ. 2-րդ եռամսյակում
(%)*

Անվանում	2007	2008	2009
ՍԳԻ	1.3	1.0	1.7
1. Հացանքեր	4.2	2.4	1.6
2. Մսամթերք	0.6	0.4	1.0
3. Ձկնամթերք	6.7	14.9	12.1
3. Կաթնամթերք և յուղեր	0.1	1.1	1.3
4. Միրգ և բանջարեղեն	13.6	6.4	10.6
5. Այլ մթերքներ	0.9	0.7	1.4
6. Ոչ ոգելից խմիչք	0.1	2.6	0.0
7. Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	0.0	0.0	0.4
8. Հագուստ և կոշիկ	0.6	0.3	0.4
9. Բնակվարձ, էլեկտրաէներգիա, վառելիք	0.0	4.3	9.9
10. Տնային գույք	0.1	0.2	0.7
11. Բուժսպասարկում և դեղորայք	0.0	2.3	1.2
12. Տրանսպորտ և կապ	0.3	1.7	3.1
14. Հանգիստ, մշակույթի ապրանքներ և ծառայություններ	0.1	0.0	0.7

Աղյուսակի ցուցանիշները վկայում են, որ 2009 թ. երկրորդ եռամսյակում շարունակել են մեծ տատանողականություն ցուցաբերել «Ձկնամթերք», «Միրգ և բանջարեղեն» ապրանքախմբերի գները:

2.2. ԳՆԱԾԻ ՆՊԱՏԱԿԻ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ևս, համաշխարհային տնտեսական և ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում, մակրոտնտեսական զարգացումներն արտահայտվել են տնտեսական անկման խորացմամբ: Չնայած միջազգային շուկաներում որոշ ապրանքատեսակների գների բարձրացումը համաշխարհային տնտեսության վերականգնման ազդակներ էր պարունակում, այդուհանդերձ բազմաթիվ երկրներում գրանցվել է կանխատեսվածից զգալիորեն խորը տնտեսական անկում, և ըստ այդմ, հետագա կանխատեսումները ճշգրտվել են նվազման ուղղությամբ: Միաժամանակ, արտաքին գնանկումային միջավայրը փոքրինչ թուլացել է՝ ազդակներ հաղորդելով համաշխարհային տնտեսության աշխուժացման նշանների մասին: Ներքին միջավայրում, գնաճի վրա ազդեցության առումով, տարաբնույթ դրսևորումներ են նկատվել: Մասնավորապես՝ մարտի սկզբին դրամի արժեզրկումը և ապրիլից հիմնական կոմունալ ծառայությունների սակագների բանկացումը հանգեցրել են գնաճի տեմպի որոշակի արագացման: Այդուհանդերձ, կանխատեսվածից խորը տնտեսական անկման պայմաններում վերոնշյալ գործոնների ազդեցությունը ընդհանուր գնաճի վրա սպասվածից զգալիորեն թույլ է եղել: Արդյունքում, չնայած նախորդ եռամսյակի համեմատ գնաճի տեմպը բարձր էր, սակայն մոտ 1 տոկոսային կետով զիջել է կանխատեսվածին՝ գտնվելով նպատակային միջակայքի ստորին հատվածում:

Նախորդող 12-ամսյա ժամանակահատվածի գնաճային միջավայրը և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները բնութագրվել են հետևյալ հիմնական առանձնահատկություններով: 2008 թ. երկրորդ եռամսյակում 2009 թ. երկրորդ եռամսյակի համար կանխատեսված գնաճը նպատակային թիրախի վերին հատվածում էր՝ կազմելով 5.1%¹⁵: Նշենք, որ կանխատեսման պահին գնաճի մակարդակը շուրջ 10% էր, և կանխատեսվող ժամանակահատվածում դեռևս բարձր գնաճի պահպանման պոտենցիալ գործոններ էին նավթի գների բարձր մակարդակը, արտաքին գնաճային ճնշումների երկրորդային ազդեցությունները, որոշ ապրանքատեսակների միջազգային գների նվազման նկատմամբ ներքին գների ճշգրտման չափազանց դանդաղ ընթացքը: Միաժամանակ, համախառն պահանջարկը ևս բարձր էր և նախապայմաններ էր ստեղծում նշված գործոնների վառ արտահայտման համար: Պատահական չէ, որ արդեն իսկ երրորդ եռամսյակում 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը գերազանցել է 11%-ը: Վերջինս, ինչպես և սպասվում էր, պայմանավորվել է հումքային և պարենային ապրանքների ներքին գների շարունակվող աճով՝ չնայած արտաքին գնաճային ճնշումների թուլացմանը: Այս գործոններին ավելացել է նաև օգոստոսից տարածաշրջանում ընթացող հակամարտության հետևանքով ապրանքների ներմուծման արգելքների առաջացումը: Ձևավորված մակրոմիջավայրում կարևորելով գնաճային սպասումների մեղմման ու նպատակային թիրախից շեղումների նվազեցման խնդիրը՝ ԿԲ-ն այդ ժամանակահատվածում շարունակել է դեռևս 2007թ. կեսերից սկսած դրամավարկային պայմանների խստացումը՝ բարձրացնելով վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը 0.75 տոկոսային կետով (ամսական 0.25-ական տոկոսային կետ)՝ սեպտեմբերին հասցնելով 7.75%-ի:

Հիմնականում սկսած չորրորդ եռամսյակից, իրավիճակը էականորեն փոխվել է՝ կապված համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի խորացման հետևանքով համաշխարհային տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղման պայմաններում ստեղծված գնանկումային միջավայրի, ինչպես նաև դրա աստիճանաբար խորացման հետ: Վերջինս արդեն ակնհայտ արտացոլվում էր պարենային և հումքային ապրանքների ներքին շուկաներում՝ հանգեցնելով ընդհանուր գնաճի տեմպերի զգալի նվազման: Նշենք նաև, որ պայմանավորված միջազգային գների փոփոխությունների նկատմամբ ներքին գների դանդաղ արձագանքմամբ, դեռևս երրորդ եռամսյակում արտաքին գնաճային ճնշումների թուլացման ազդեցությունը տեղափոխվել է չորրորդ եռամսյակ՝ նպաստելով գնաճի տեմպի նվազեցմանը: Վերոնշյալ գործոնների ազդեցությամբ 2008թ. չորրորդ և 2009թ. առաջին եռամսյակներում, որոնք սովորաբար բարձր գնաճային ժամանակահատվածներ են, արձանագրվել է անհամեմատ ցածր եռամսյակային գնաճ՝ համապատասխանաբար 0.9% և 0.7%: Այս պայմաններում, 2009թ. երկրորդ եռամսյակում սպասվող գնաճի ցուցանիշները սեպտեմբերին և դեկտեմբերին ճշգրտվել են նվազման ուղղությամբ՝ կանխատեսվելով համապատասխանաբար 3.7% և 2.7%:

Ձևավորված ցածր գնաճային միջավայրը հնարավորություն էր ընձեռում ԿԲ-ին թուլացնելու դրամավարկային պայմանները՝ նպատակ ունենալով մեղմել համախառն ներքին արդյունքի տատանողականությունը և նպաստել տնտեսական աճի տեմպերի պահպանմանը: Ելնելով այդ հանգամանքից՝ ԿԲ խորհուրդը, հոկտեմբեր-նոյեմբերին վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը անփոփոխ թողնելուց հետո, 2008թ. դեկտեմբեր և 2009թ. հունվար-փետրվար ամիսներին իջեցրել է այն ընդհանուր առմամբ 1.0 տոկոսային կետով՝ փետրվարին սահմանելով 6.75%:

2009 թ. մարտը ևս կտրուկ փոփոխության ամիս էր, քանի որ ՀՀ ԿԲ խորհուրդը մարտի 3-ի արտահերթ նիստում որոշում է կայացրել սահմանափակել

¹⁵ Տե՛ս դրամավարկային քաղաքականության 2008թ. երրորդ եռամսյակի ծրագիր (2008 թվականի հուլիսի 2-ի ՀՀ Խորհրդի նիստի արձանագրություն):

արտարժույթային շուկայում Կենտրոնական բանկի միջամտությունը՝ հիմնավորելով համաշխարհային ֆինանսական և տնտեսական ճգնաժամի պայմաններում ՀՀ ֆինանսական համակարգի արդեն բավականին կայուն, բավարար կապիտալացված և ճգնաժամի հետագա մարտահրավերներին դիմակայելուն պատրաստ լինելու հանգամանքով: Միևնույն ժամանակ, ԿԲ խորհուրդը բարձրացրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը 1.0 տոկոսային կետով՝ սահմանելով 7.75%: Այս գործողությունը պայմանավորված էր ազգային արժույթի սպասվող արժեզրկման պայմաններում գնաճի նպատակային թիրախի գերազանցման՝ այդ պահին գնահատվող բարձր ռիսկերի առկայությամբ, ինչպես նաև ապրիլից հիմնական կոմունալ ծառայությունների սակագների թանկացմամբ և դրանց հնարավոր երկրորդային ազդեցությունների դրսևորման մտավախությամբ: Փաստացի, համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի խորացման և ներքին պահանջարկի կտրուկ նվազման պայմաններում նշված գնաճային գործոնները թույլ արտահայտում են ստացել: Մարտի սկզբից դրամի կտրուկ արժեզրկումը հաջորդող մի քանի ամիսներին հանգեցրել է ներմուծվող ապրանքների գների ճշգրտման, որի չափը, սակայն, գնահատվածից զգալիորեն պակաս էր: Մասնավորապես՝ մարտի վերջի դրությամբ 12-ամսյա գնաճը կազմել է ընդամենը 1%, որը 1.5 տոկոսային կետով ցածր է նպատակային միջակայքի ստորին սահմանից: Երկրորդ եռամսյակում վերոնշյալ գործոնի ազդեցությանը գումարվել է նաև հիմնական կոմունալ ծառայությունների սակագների բարձրացումը: Այդուհանդերձ, 12-ամսյա գնաճը պահպանվել է թույլատրելի միջակայքի ստորին հատվածում, որից ելնելով էլ, ինչպես նաև հաշվի առնելով այնպիսի գնանկումային գործոններ, ինչպիսիք են արտաքին շուկաներում ձևավորված ցածր գնաճային միջավայրը և առաջին եռամսյակի արդյունքներով կանխատեսվածից ավելի խորը փաստացի արձանագրված տնտեսական անկումը, ԿԲ-ն շարունակել է ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականության իրականացումը՝ աջակցելով տնտեսության վերականգնման արագացմանը: Ընդ որում՝ երկրորդ եռամսյակում իրականացվող դրամավարկային քաղաքականության առանձնահատկությունն այն էր, որ բացի տոկոսադրույքների իջեցումից, ԿԲ-ն իրականացրել է ակտիվ ծավալային ընդլայնման քաղաքականություն: Ապրիլ – հունիսին վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքն ընդհանուր առմամբ 1.75 տոկոսային կետով իջեցնելուն զուգահեռ, ԿԲ-ն առկա և նոր գործիքակազմի միջոցով ակտիվացրել է ծավալային ընդլայնման գործառնությունները՝ առավել երկարաժամկետ ռեպոների տրամադրման և պետական արժեթղթերի երկրորդային շուկայում ակտիվ մասնակցության միջոցով ընդլայնելով առևտրային բանկերի ռեսուրսները:

3. ԳՆԱԾԻ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

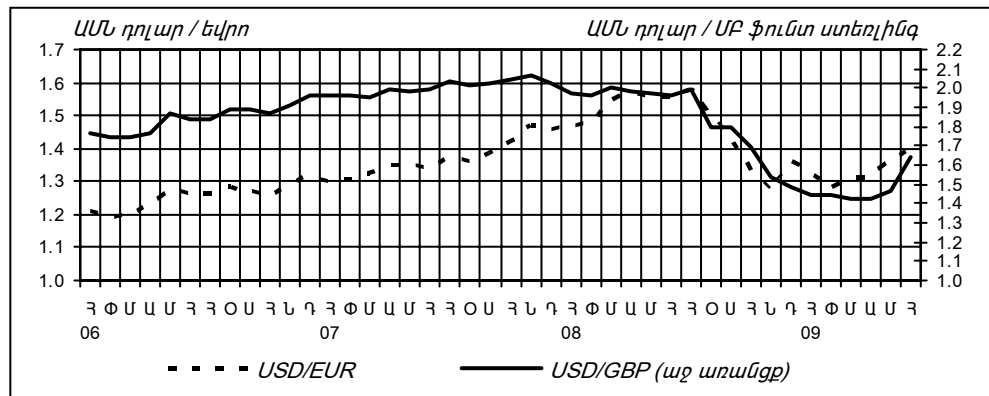
3.1. ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի խորությամբ և վերականգնման ժամկետների անորոշություններով պայմանավորված՝ միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունները պարբերաբար փոփոխում են համաշխարհային տնտեսական աճի իրենց գնահատումները: Համաձայն ԱՄՅ-ի հուլիս ամսվա գնահատումների՝ 2009 թվականին համաշխարհային տնտեսական անկումը կկազմի -1.4%՝ նախորդ տարվա 3.1% աճի փոխարեն, մինչդեռ 2010թ. կանխատեսվում է 2.5 տոկոս աճ: Այս եռամսյակի ընթացքում ևս գրեթե բոլոր երկրները ինտենսիվ շարունակել են իրականացնել հակաճգնաժամային միջոցառումներ՝ ֆինանսական շուկաներում կայունության ապահովման և համաշխարհային պահանջարկի խթանման նպատակով:

Թեև եռամսյակի ընթացքում նկատվել է որոշ ապրանքների գների աճ, սակայն համաշխարհային տնտեսական անկման պայմաններում արտաքին հատվածի ցածր գնաճային միջավայրը պահպանվել է նաև այս եռամսյակում:

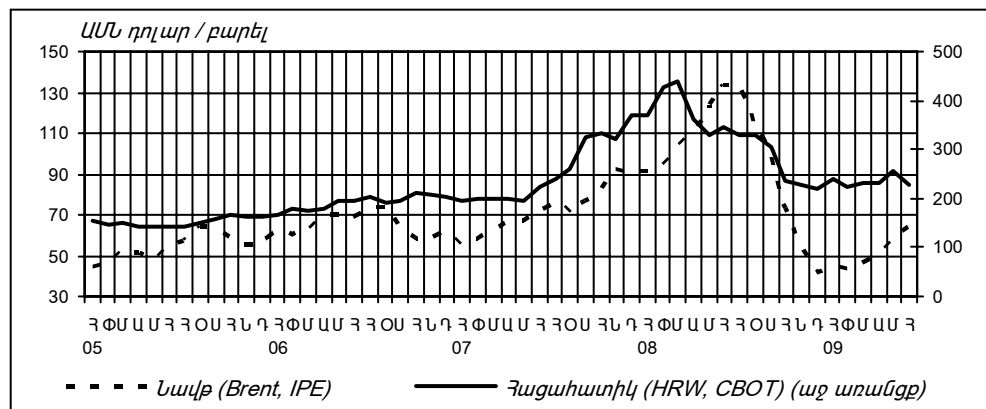
2009թ. երկրորդ եռամսյակում ԱՄՆ դոլարը եռ/եռ արժեզրկվել է գրեթե 5 տոկոսով՝ եվրոյի նկատմամբ միջինը կազմելով 1.36 ԱՄՆ դոլար, մինչդեռ ԱՄՆ դոլարի տ/տ արժևորումը կազմել է 14.7 տոկոս: Նավթի միջազգային գները նախորդ եռամսյակի համեմատ բարձրացել են: Պարենային ապրանքների միջազգային գների էական տեղաշարժ չի նկատվել, բացառությամբ շաքարավազի, որի գինը երկրորդ եռամսյակում էապես աճել է:

ԱՄՆ դոլարը երկրորդ եռամսյակում փոքր-ինչ արժեզրկվել է եվրոյի նկատմամբ

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում նավթի գներն աճել են: Եռամսյակի սկզբին «Brent» տեսակի նավթի 1 բարելի գինը կազմել է 50 ԱՄՆ դոլար, եռամսյակի վերջին՝ 70 ԱՄՆ դոլար (եռ/եռ միջինը 27.9 տոկոս աճ), սակայն, նախորդ տարվա համեմատ, դրանց մակարդակը դեռևս ցածր է: Արդյունքում՝ նավթի գները երկրորդ եռամսյակում տ/տ նվազել են 53%-ով՝ նախորդ եռամսյակի 53.5%-ի փոխարեն: Եռամսյակի ընթացքում նավթի գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է համաշխարհային տնտեսության վերականգնման լավատեսական սպասումների ձևավորմամբ և նավթ արդյունահանող երկրների կողմից սահմանափակ առաջարկի պահպանմամբ: Արդյունաբերական մետաղների գները աճել են, մասնավորապես՝ պղնձի գները նախորդ եռամսյակի համեմատությամբ աճել են 35 տոկոսով՝ միջինը կազմելով 4663 ԱՄՆ դոլար՝ մեկ տոննայի դիմաց: Տ/տ նվազումը կազմել է 44.8 տոկոս:

Նավթամթերքների գները պահպանվել են ցածր մակարդակում ողջ եռամսյակի ընթացքում

Հացահատիկի գները երկրորդ եռամսյակի ընթացքում տ/տ նվազել են միջինը 31.1%-ով: Դրանք տատանվել են մեկ բուշելի դիմաց 6 - 7.5 ԱՄՆ դոլար միջակայքում՝ եռ/եռ աճելով 3.0 տոկոսով: 2009/2010 տարում հացահատիկի բերքը կանխատեսվել է մոտ 656 մլն տոննա՝ նախորդ տարվա 682 մլն տոննայի փոխարեն: Քանի որ բերքի ակնկալվող ծավալը այս տարի նույնպես գերազանցում է սպասվող սպառման չափերը, ապա հացահատիկի համաշխարհային պաշարները այս տարի ևս փոքր-ինչ կաճեն՝ մոտ 14 մլն տոննայով՝ կազմելով 181 մլն տոննա: Բերքի առավել մեծ չափերի ավելացում է ակնկալվում նախկին խորհրդային երկրներից Ղազախստանում՝ 12.5 մլն տոննայից 14.5 մլն տոննա, իսկ նվազում՝ Ռուսաստանում՝ 63.7 մլն տոննայից 60.0 մլն տոննա և Ուկրաինայում՝ 26 մլն տոննայից 18.5 մլն տոննա:

Շաքարավազի գները եռամսյակի ընթացքում էապես բարձրացել են՝ հասնելով 20 տարվա ընթացքում արձանագրված իրենց առավելագույն արժեքին: Հիմնական պատճառը համաշխարհային պաշարների նվազման սպասումն է՝ Հնդկաստանում տեղի ունեցած երաշտի պատճառով (Հնդկաստանը շաքարի խոշորագույն արտադրողներից, ինչպես նաև սպառողներից է): Ակնկալվում է, որ 2009-2010 թթ. Հնդկաստանը կներկրի 5 մլն տոննա շաքար՝ այս տարվա 2.7 մլն տոննայի փոխարեն:

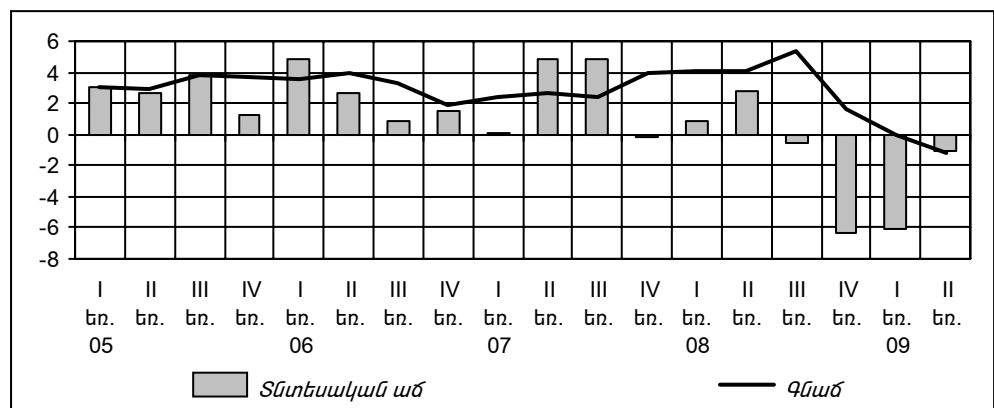
Ստորև ներկայացվում են համաշխարհային տնտեսության մեծ մասը կազմող և ՀՀ հիմնական գործընկերների՝ ԱՄՆ-ի, Եվրոգոտու երկրների և Ռուսաստանի տնտեսական զարգացումները: Այնուհետև կներկայացվեն տարածաշրջանի հարևան երկրների տնտեսական զարգացումները:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ևս, ըստ նախնական գնահատումների, **Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում** արդեն չորրորդ եռամսյակն անընդմեջ գրանցվել է տնտեսական անկում, որը կազմել է տ/տ 1.0% (նախորդ եռամսյակում՝ 6.4%): Անկման հիմնական պատճառը համախառն ներքին ներդրումների նվազումն է, որը հանգեցրել է 2.64 տոկոսային կետով ՀՆԱ-ի նվազման, իսկ անձնական սպառողական ծախսումները հանգեցրել են ՀՆԱ-ի 0.88 տոկոսային կետով նվազման: Միևնույն ժամանակ, զուտ արտահանման և պետական ծախսումների նպաստումը ՀՆԱ-ին եղել է դրական՝ համապատասխանաբար 1.38 և 1.12 տոկոսային կետ:

Ջուտ արտահանման պակասուրդը ՀՆԱ-ում 2009թ. երկրորդ եռամսյակում կրճատվել է՝ կազմելով 2.5% (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում՝ 5.1%), որին նպաստել է ներմուծման կրճատումը և՛ քանակական, և՛ արժեքային արտահայտությամբ: Երկրորդ եռամսյակում ԱՄՆ դոլարի արժևորումը (Եվրոյի նկատմամբ՝ տ/տ 14.7%) ևս իր ազդեցությունն է ունեցել ներմուծվող հումքային ապրանքների դոլարային գների նվազման վրա:

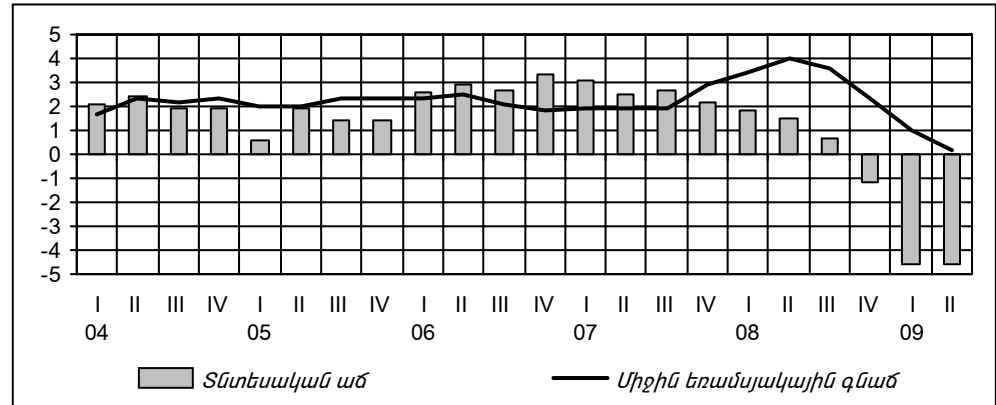
2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ԱՄՆ-ում արձանագրվել է տ/տ 1.14 տոկոս գնանկում (նախորդ եռամսյակում՝ -0.04 տոկոս): Սա հիմնականում պայմանավորվել է ապրանքային և վառելիքի շուկայում գների դեռևս ցածր մակարդակի պահպանմամբ: Տնտեսական անկման և գնաճի կտրուկ դանդաղման պայմաններում Ֆեդերալ պահուստային համակարգը շարունակել է «ծավալային ընդլայնման» քաղաքականությունը, միևնույն ժամանակ պահպանելով ֆեդերալ ֆոնդերի նպատակային տոկոսադրույքների 0-0.25% նպատակային միջակայքը:

ԱՄՆ-ում չորս եռամսյակ անընդմեջ գրանցվում է տնտեսական անկում

Եվրոգոտու տնտեսական անկումը, ըստ Եվրոստատի նախնական գնահատումների, 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ -4.6%, իսկ եռ/եռ՝ -0.1% (նախորդ եռամսյակում, համապատասխանաբար՝ -2.5 և -4.9%): Միևնույն ժամանակ, 2009թ. երկրորդ եռամսյակում եվրոգոտու առևտրային հաշվեկշռի ավելցուկը կազմել է 9 մլրդ եվրո՝ նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի՝ մոտ -1.6 մլրդ եվրո ավելցուկի փոխարեն:

Եվրոգոտու և տնտեսական անկումը շարունակվում է

Սպառողական գների ինդեքսի աճը 2009թ. երկրորդ եռամսյակում շարունակել է դանդաղել՝ կազմելով տ/տ 0.2%: Եվրոպական կենտրոնական բանկը եռամսյակի ընթացքում տոկոսադրույքները նվազեցրել է 0.25 տոկոսային կետով՝ սահմանելով 1.0% մակարդակ:

Ռուսաստանի տնտեսության անկման տեմպերը 2009թ. երկրորդ եռամսյակում ավելի են խորացել. ՌԴ պետական վիճակագրության դաշնային ծառայության նախնական գնահատումների համաձայն՝ արձանագրվել է 10.9% տնտեսական անկում: Տնտեսական անկման խորացումը չեզոքացրել է բոլոր այն սպասումները, որ Ռուսաստանի տնտեսությունն առաջին եռամսյակում արդեն իսկ հասել է իր նվազագույն մակարդակին և սկսվում է վերականգնման գործընթացը:

Տնտեսության բոլոր ճյուղերում պահպանվել է բացասական աճը: Մասնավորապես՝ արդյունաբերության ճյուղում 2009թ. երկրորդ եռամսյակում տ/տ անկումը կազմել է 15.4%, իսկ կիսամյակի արդյունքներով՝ 14.8%: Ոչ արտահանելի ճյուղերում՝ առևտրի և շինարարության, 2009թ. հունվար-հունիս ամիսներին անկումը կազմել է համապատասխանաբար 3% և 19.3%:

Նշված զարգացումները հաշվի առնելով՝ միջազգային մի շարք կազմակերպություններ անկման նոր կանխատեսումները ճշգրտել են առավել նվազման ուղղությամբ: Ըստ ԱՄՆ կանխատեսումների՝ տնտեսական անկումը 2009թ. կիսանի մինչև 6.5%-ի:

2009 թ. երկրորդ եռամսյակում ընթացիկ հաշվի հավելուրդի կրճատման բարձր տեմպերը պահպանվել են՝ կապիտալի և ֆինանսական միջոցների զուտ ներհոսքի պայմաններում: Ընթացիկ հաշվի հավելուրդը նվազել է 18.2 մլրդ ԱՄՆ դոլարով և կազմել 8.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Կապիտալի և ֆինանսական հաշվով դրական մնացորդը ապահովվել է մասնավոր հատվածի (առանց բանկերի) կողմից միջոցների զուտ ներհոսքի հաշվին: Վճարային հաշվեկշռի հոսքերի պարագայում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի պահուստները երկրորդ եռամսյակում ավելացել են 21.4 մլրդ ԱՄՆ դոլարով և հունիսի 1-ի դրությամբ կազմել են 412.59 մլրդ ԱՄՆ դոլար:

2009 թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ռուսական ռուբլու արժևորման միտումներ են արձանագրվել՝ նախորդ եռամսյակի արժեզրկման համեմատ: Այսպես՝ ռուբլու միջին անվանական փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվել է 5.2%-ով՝ նախորդ եռամսյակի միջինի նկատմամբ, իսկ տ/տ արժեզրկումը կազմել է 36.4%: Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում Ռուսաստանի կենտրոնական

բանկը արտարժույթի շուկայում հանդես է եկել որպես զուտ գնորդ՝ ռուբլու փոխարժեքի առավել արժևորումը զսպելու նպատակով:

Անվանական փոխարժեքի արժևորման պարագայում երկրորդ եռամսյակում գնաճի տեմպերը թուլացել են և կազմել տ/տ 12.5% (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 13.8%): Դրամավարկային և հարկաբյուջետային ընդլայնողական քաղաքականությունների արդյունքում գնահատվում է, որ մինչև տարեվերջ գնաճի տեմպերը նախորդ տարվա գնաճի համեմատ թեև կնվազեն, սակայն դեռևս կպահպանվեն բարձր մակարդակի վրա: Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը երեք անգամ նվազեցրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը՝ հունիսին սահմանելով 11.5% (2008թ. դեկտեմբերի 1-ից մինչև ապրիլի 23-ը վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը սահմանվել է 13.0%):

Մակրոտնտեսական իրավիճակը հարևան երկրներում¹⁶

Թուրքիա. Համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի ազդեցությամբ տարե-սկզբից արագացել է տնտեսական անկումը: 2009թ. առաջին եռամսյակում¹⁷ արձանագրվել է Թուրքիայի պատմության մեջ ամենախորը տնտեսական անկումը՝ 13.8 տոկոս: Արդեն կես տարի է, ինչ տնտեսությունում գրանցվում է տնտեսական անկում, և երկիրը պաշտոնապես ռեցեսիայի փուլում է: Անորոշությունները, որոնք կապված են ԱՄՆ կողմից Թուրքիայի տնտեսության օժանդակության հետ, հանգեցրել են մասնավոր հատվածի սպառման և ներդրումների հետաձգման, հետևաբար՝ տնտեսության (պահանջարկի) նվազման բարձր տեմպերի: Արդյունքում՝ ներքին պահանջարկը (առանց պաշարներում փոփոխությունների) 13.7 տոկոսային կետով բացասական ազդեցություն է ունեցել, չնայած զուտ արտաքին պահանջարկը 7 տոկոսային կետով դրական նպաստում է ունեցել (ներմուծման նվազումը գերազանցել է արտահանման նվազմանը): Անկման տեմպերը բարձր են եղել վերամշակող արդյունաբերությունում, շինարարությունում և մեծածախ ու մանրածախ առևտրի ճյուղերում, որտեղ նվազման տեմպերը կազմել են համապատասխանաբար 18.5%, 18.9% և 25.4%:

Ներքին և արտաքին պահանջարկի շարունակական նվազման պայմաններում արտահանման նվազման տեմպերը երկրորդ եռամսյակի ընթացքում արագացել են, որի հետևանքով նախորդ ամիսների համեմատ ավելացել է ընթացիկ հաշվի պակասուրդը: Ապրիլ-մայիսին ընթացիկ հաշվի պակասուրդը կազմել է 2.86 մլրդ ԱՄՆ դոլար (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում՝ 9.98 մլրդ ԱՄՆ դոլար պակասուրդ): Ինչ վերաբերում է կապիտալի հոսքերին, ապա առաջին եռամսյակի զուտ արտահոսքի փոխարեն այս եռամսյակում արձանագրվել է 556 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք: «Այլ ներդրումներ» հոդվածով կապիտալի զուտ արտահոսքը փոխհատուցվել է զուտ պորտֆելային ներդրումների և օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների զուտ ներհոսքով: Նշված հոսքերի արդյունքում վճարային հաշվեկշիռը պակասուրդով է եղել, ինչը հանգեցրել է Կենտրոնական բանկի պաշտոնական պահուստների 1.2 մլրդ ԱՄՆ դոլարով նվազմանը:

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ թուրքական լիրայի՝ առաջին եռամսյակում դրսևորված արժեզրկման միտումը վերափոխվել է արժևորման. երկրորդ եռամսյակում թուրքական լիրայի անվանական միջին փոխարժեքը նախորդ եռամսյակի համեմատ արժևորվել է 5.1%-ով, իսկ նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի նկատմամբ միջին արժեզրկումը կազմել է 24.2%:

¹⁶ Հարևան երկրների տնտեսությունների ուսումնասիրումը կարևորվում է այն առումով, որ ենթարկվելով նույնանման ցնցումների, կարող են անուղղակի ազդել նաև Հայաստանի տնտեսության վրա: 1990-ական թվականների ճգնաժամերը ցույց տվեցին, որ ազդեցության անուղղակի ուղիները՝ արտահանման միևնույն շուկաները, վարկավորող միևնույն կազմակերպությունները կամ երկրները, միևնույն ներդրողները և այլն, ավելի ու ավելի մեծ դերակատարումներ են ունենում տարածաշրջանային տեսանկյունից երկրների տնտեսությունների զարգացումների վրա: Հետևաբար երկրները մշտապես ուշադրություն են դարձնում ոչ միայն գործընկեր, այլ նաև տարածաշրջանային հարևան երկրների մակրոտնտեսական զարգացումների վրա: Ավելացնենք նաև, որ Իրանը ներառված չէ այն պատճառով, որ վերջինիս թվային տվյալները թերի են, ինչպես նաև ստացվում են բավականին ուշ, երբ կորցնում են հրատապությունը:

¹⁷ 2009թ. երկրորդ եռամսյակի տնտեսական աճի պաշտոնական ցուցանիշները բացակայում են:

Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում եվրոյի և ԱՄՆ դոլարի զամբյուղի նկատմամբ թուրքական լիրան արժեզրկվել է:

Համաշխարհային տնտեսության և ներքին պահանջարկի շարունակական անկման պայմաններում երկրորդ եռամսյակում արձանագրվել է սպառողական գների աճի տեմպերի կտրուկ անկում, և տ/տ գնաճը կազմել է 5.7% (նախորդ եռամսյակում՝ 8.4%):

Նշված ժամանակահատվածում Թուրքիայի կենտրոնական բանկը շարունակել է տոկոսադրույքների նվազման քաղաքականությունը, և հունիսի դրությամբ տոկոսադրույքները սահմանվել են 8.75% մակարդակում (մարտին՝ 10.5%): Ելնելով այն հանգամանքներից, որ գնաճային ճնշումները բավականաչափ թուլացել են, և տնտեսական ակտիվության վերականգնումը կլինի դանդաղ և հետաձգված, Թուրքիայի կենտրոնական բանկը իրականացրել է տոկոսադրույքների կտրուկ նվազման քաղաքականություն՝ միաժամանակ ներարկելով իրացվելիություն՝ ֆինանսական և վարկային շուկաների սահուն աշխատանքի աջակցման նպատակով:

Աղբյուրների տնտեսությունը, ի հաշիվ վառելիքի (նավթ, բնական գազ և այլ ածխաջրեր) արդյունահանման, դեռևս պահպանում է իրական ՀՆԱ աճի տեմպերը, որը 2009 թ. առաջին կիսամյակում կազմել է 3.6%, ընդ որում՝ ոչ նավթային հատվածում՝ 4.1%¹⁸: Սակայն նկատենք, որ ՀՆԱ դեֆլյատորի 35.4% նվազման արդյունքում անվանական ՀՆԱ-ն, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ, նվազել է 33.1%-ով: ՀՆԱ աճի 47.7%-ը բաժին է ընկել արդյունաբերությանը, 4.8%-ը՝ գյուղատնտեսությանը, 9.5%-ը՝ շինարարությանը, 29.2%-ը՝ սպասարկման ոլորտին, 8.8%-ը՝ արտադրանքի և ներմուծման զուտ հարկերին¹⁹: 2009 թ. համար կանխատեսվում է ՀՆԱ 18.9% աճ:

2009 թ. հունվար-հունիսին Աղբյուրում միջին գնաճը կազմել է 3.7%, իսկ 2008թ. դեկտեմբերի համեմատ գրանցվել է զննվում՝ 3.1%: Ընդ որում, պարենային ապրանքների միջին գնաճը կազմել է 2.1%, ոչ պարենային ապրանքներինը՝ 5.8%, ծառայություններինը՝ 5.4%²⁰: Նշված ժամանակահատվածում բնակչության եկամուտներն ավելացել են 16.2%-ով, իսկ միջին ամսական աշխատավարձը՝ 19.0%-ով և կազմել 370 դոլար (298 մանաթ)²¹:

2009 թ. հունվար-հունիսին իրականացված արտահանման-ներմուծման գործարքների արդյունքում Աղբյուրում ձևավորվել է ապրանքային հաշվեկշռի դրական մնացորդ՝ 3.1 մլրդ դոլարի չափով: Սակայն նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ արտաքին առևտրի ծավալները կրճատվել են ավելի քան 2.4 անգամ, որը պայմանավորված է արտահանման ծավալների ավելի քան 3.0 անգամ կրճատմամբ²²: Հունվար-մայիսին արտահանման ծավալների 91.8%-ը բաժին է ընկել նավթ-նավթամթերքներին, իսկ ներմուծման ծավալների 34.9%-ը կազմել են մեքենա-սարքավորումները²³:

2009 թ. հունվար-հունիսին Աղբյուրում նավթային հատվածում օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները կրճատվել են 35.5%-ով և կազմել 1052.8 մլն դոլար: Միաժամանակ, ոչ նավթային հատվածում օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները կազմել են ներդրումների ընդհանուր ծավալի 24.8%-ը²⁴:

2009 թ. հունվար-հունիսին մանաթի փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժեզրկվել է ընդամենը 0.38%-ով, իսկ 2009 թ. առաջին կիսամյակի միջին փոխարժեքը տ/տ արժևորվել է 3.69%-ով:

2008 թ. դեկտեմբերի վերջի դրությամբ շուրջ 10%-ով կրճատվել են տնտեսության վարկավորման ծավալները, իսկ անհուսալի վարկերի ծավալներն ավելացել են 1.5 անգամ²⁵: Դրա հետ մեկտեղ, 2009 թ. հունվար-հունիսի ընթացքում 26.3%-ով կրճատվել են բանկային ավանդների ծավալները, ընդ որում՝ 28.6%-ով կրճատվել են ազգային արժույթով և 24.5%-ով՝ արտարժույթով ավանդների ծավալները: Արտարժույթով

¹⁸ Աղբյուրը՝ Աղբյուրում կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 1.1:

¹⁹ Աղբյուրը՝ <http://abc.az/rus/news/36742.html>:

²⁰ Աղբյուրը՝ Աղբյուրում կենտրոնական բանկի վիճակագրության կոմիտե. http://www.azstat.org/sdds/en/P_I/C_P.shtml:

²¹ Աղբյուրը՝ Աղբյուրում կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 1.1:

²² Աղբյուրը՝ http://www.azstat.org/sdds/en/F_T/e_tr01.shtml:

²³ <http://www.day.az/news/economy/165159.html>:

²⁴ Աղբյուրը՝ <http://abc.az/rus/news/37572.html>:

²⁵ Աղբյուրը՝ Աղբյուրում կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 2.8:

ավանդների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ավանդներում 2009 թ. հունիսի վերջի դրությամբ կազմել է 43.1%²⁶:

Բանկային համակարգի ֆինանսական կայունությանն աջակցելու և տնտեսական ակտիվությունը պահպանելու նպատակով Ադրբեջանի կենտրոնական բանկը 2009 թ. փետրվարի 2-ին վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը իջեցրել է 3%-ով, իսկ մարտի 2-ին՝ ևս 2%-ով՝ սահմանելով 3%: Դրա հետ մեկտեղ, 2.5%-ով կրճատվել է ազգային արժույթով և արտարժույթով պարտադիր պահուստավորման նորմատիվը և սահմանվել 0.5%:

Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի արտարժույթային պահուստները 2009 թ. հունվար - հունիսին նվազել են 17.2%-ով և 2009 թ. հունիսի 30-ի դրությամբ կազմել շուրջ 5.1 մլրդ դոլար²⁷: Ադրբեջանի պետական նավթային հիմնադրամի ակտիվները հուլիսի 1-ի դրությամբ կազմել են 11.9 մլրդ դոլար²⁸:

Վրաստանում, ինչպես 2008 թ. երրորդ և չորրորդ եռամսյակներում, այնպես էլ 2009 թ. առաջին եռամսյակում գրանցվել է տնտեսական անկում՝ համապատասխանաբար 3.9%, 2.5% և 5.9%²⁹: 2009 թ. առաջին եռամսյակում ՅՆԱ կառուցվածքում առավել մեծ տեսակարար կշիռ են ունեցել առևտրի ոլորտը՝ 12.5%, արդյունաբերությունը՝ 12.4%, պետական կառավարման ոլորտը՝ 11.4%, և գյուղատնտեսությունը՝ 9.8%³⁰: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տնտեսական աճը Վրաստանում դանդաղում էր ավելի արագ տեմպերով, քան կանխատեսվում էր տարեսկզբին, Վրաստանի ազգային բանկը փոխել է ՅՆԱ կրճատման տարեկան ցուցանիշը և կանխատեսում է, որ 2009թ. այն կգերազանցի 4%-ը:

2009 թ. առաջին կիսամյակում Վրաստանում գնաճը տ/տ կազմել է 5.4%, իսկ նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 1.3% գնաճ: Ընդ որում, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ բոլոր ապրանքային խմբերում գրանցվել է գնաճ, մինչդեռ կարճաժամկետ սպառման ապրանքների գծով՝ 2.9% գնաճ³¹: Ըստ Վրաստանի ազգային բանկի կանխատեսումների՝ մինչև տարեվերջ գնաճը կպահպանվի ցածր մակարդակի վրա:

2009 թ. հունվար-հունիսին իրականացված արտահանման-ներմուծման գործարքների արդյունքում Վրաստանում ձևավորվել է ապրանքային հաշվեկշռի բացասական մնացորդ՝ 1,477.4 մլն դոլարի չափով: Ընդ որում, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ Վրաստանում ապրանքների արտահանման (\$ՕԲ) ծավալները նվազել են 35.3%-ով և կազմել 515.1 մլն դոլար, իսկ ներմուծման (ՍԻՖ) ծավալները նվազել են 37.1%-ով և կազմել 1992.5 մլն դոլար³²:

Օտարերկրյա ներդրումների համախառն ներհոսքը 2009 թ. առաջին եռամսյակի ընթացքում կազմել է 124.5 մլն դոլար, որը եռ/եռ նվազել է 2.3 անգամ, իսկ տ/տ՝ 4.3 անգամ: Ուղղակի ներդրումների կրճատումը պայմանավորված է ինչպես բաժնետիրական կապիտալի, այնպես էլ այլ կապիտալի ծավալների կրճատմամբ: 2009 թ. առաջին եռամսյակում պորտֆելային ներդրումների համախառն ներհոսքը եղել է ոչ զգալի և կազմել է 6.5 մլն դոլար³³: Արտերկրից դրամական փոխանցումների ներհոսքը 2009 թ. հունվար-հունիսին կազմել է 358.0 մլն դոլար (նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ նվազել է 20.9%-ով)³⁴:

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ վրացական լարիի միջին փոխարժեքը 2009 թ. առաջին կիսամյակում տ/տ արժեզրկվել է 9.8%-ով, իսկ 2008թ. դեկտեմբերի վերջի համեմատ լարին արժևորվել է 0.5%-ով³⁵:

²⁶ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 2.3:

²⁷ Աղբյուրը՝ <http://www.nba.az/default.aspx?go=278>:

²⁸ Աղբյուրը՝ abc.Az, 24 հուլիսի, 2009թ., <<http://abc.az/rus/news/36996.html>>:

²⁹ Աղբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի Դրամավարկային և բանկային վիճակագրության բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 1.1: Վրաստանում վիճակագրության նոր համակարգի անցնելու կապակցությամբ 2009թ. առաջին կիսամյակի ՅՆԱ-ի և դրա տարրերի դինամիկային վերաբերող ցուցանիշները կիրառարակվեն 2009թ. սեպտեմբերի 30-ին:

³⁰ Աղբյուրը՝ http://www.statistics.ge/_files/english/nad/GDP%20at%20current%20prices.xls:

³¹ Աղբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի Դրամավարկային և բանկային վիճակագրության բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 1.1:

³² Աղբյուրը՝ նույն տեղում, աղյուսակ 5.4:

³³ Աղբյուրը՝ նույն տեղում, աղյուսակ 5.3:

³⁴ Աղբյուրը՝ նույն տեղում, աղյուսակ 5.8:

³⁵ Աղբյուրը՝ նույն տեղում, աղյուսակ 4.7:

Միջազգային ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում բանկային համակարգի ֆինանսական կայունությանն աջակցելու նպատակով Վրաստանի ազգային բանկը 2009 թ. առաջին կիսամյակում երեք անգամ՝ փետրվարի 18-ին՝ 1%-ով, մարտի 18-ին՝ 0.5%-ով և ապրիլի 15-ին՝ 0.5%-ով իջեցրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը՝ հասցնելով 6.0%-ի³⁶։ Բացի այդ, ազգային արժույթով վարկերի մատչելիությունը տնտեսությունում մեծացնելու և դոլարայնացման տեմպերը կրճատելու նպատակով Վրաստանի ազգային բանկը 2009թ. հունիսի 3-ից սկսել է կիրառել դրամավարկային քաղաքականության նոր գործիք՝ արտարժույթային սվոփ մեխանիզմը։

Քանի որ բանկերի վարկավորման ծավալները զգալիորեն կրճատվել են, Վրաստանի կառավարությունը որոշել է, ի հաշիվ բյուջեի պակասուրդի խորացման, զանազան տեսակի արժեթղթերի թողարկման և տեղաբաշխման միջոցով խթանել տնտեսությունը։ Այս միջոցառման նպատակն է ակտիվացնել արժեթղթերի շուկան, որն իր հերթին կհանգեցնի ֆինանսական շուկաների զարգացմանը, դրամավարկային քաղաքականության արդյունավետության բարձրացմանը և կամրապնդի տնտեսության ֆինանսական կայունությունը։

Վրաստանի ազգային բանկի արտարժույթային պահուստները 2009 թ. հունվար-հունիսին ավելացել են շուրջ 2.5%-ով և հունիսի վերջի դրությամբ կազմել 1518 մլն դոլար³⁷։

3.2. ՎՃԱՐԱՅԻՆ ԴԱՇՎԵԿՇԻՈՒՄ³⁸

Համաշխարհային և ներքին տնտեսության զարգացումներով պայմանավորված՝ 2009թ. երկրորդ եռամսյակը նախանշվել է ՀՆԱ անկման տեմպերի արագացմամբ։ Վերջինս, ընթացիկ հաշվի պակասուրդի դեռևս պահպանվող մեծ ծավալների պայմաններում, հանգեցրել է ընթացիկ հաշիվ/ՀՆԱ ցուցանիշի վատացմանը։ Երկրորդ եռամսյակում արձանագրվել է կապիտալի զգալի ներհոսք՝ հիմնականում պետական հատվածի կողմից վարկերի ներգրավման տեսքով։ Միևնույն ժամանակ, մասնավոր հատվածի կողմից դոլարայնացման ակտիվ գործընթացն ավարտվել է, ինչի արդյունքում արտարժույթային միջոցների արտահոսք տեղի չի ունեցել։ Ընթացիկ հաշվի տարրերի էական տեղաշարժեր չեն արձանագրվել, և պահպանվել են նախորդ եռամսյակի միտումները։ Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի կրճատումը շարունակվել է. 2-րդ եռամսյակում արձանագրվել է ապրանքների արտահանման³⁹ տ/տ 45.3% նվազում՝ ներմուծման⁴⁰ տ/տ 30.1% նվազման պայմաններում։ Մասնավոր տրանսֆերտների նվազման բարձր տեմպերը պահպանվել են. հաշվետու եռամսյակում գրանցվել է տ/տ 35.2% նվազում։ Վերջինիս վրա ազդեցություն է ունեցել Ռուսաստանի⁴¹ տնտեսության անկման խորացումը (2009թ. երկրորդ եռամսյակում Ռուսաստանի ՀՆԱ անկումը⁴² կազմել է 10.9%)։

Նշված զարգացումների արդյունքում, չնայած առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմանը, ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի համեմատ փոքր-ինչ ավելացել է (21.2 մլն ԱՄՆ դոլարով) և կազմել 240.3 մլն ԱՄՆ դոլար։

Արտահանման դոլարային և իրական ծավալների տ/տ նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է մետաղների գների ցածր մակարդակի պահպանմամբ և արտաքին պահանջարկի նվազմամբ։ Ներմուծման նվազումը պայմանավորվել է համաշխարհային շուկաներում տ/տ գների զգալի նվազմամբ և ներքին պահանջարկի շարունակական կրճատմամբ։

³⁶ Սրբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի հունվար-հունիսի մամուլի հաղորդագրություններ <www.nbg.gov.ge>։

³⁷ Սրբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի Դրամավարկային և բանկային վիճակագրության բյուլետեն, 2009 թ. հունվար-հունիս, աղյուսակ 5.1։

³⁸ 2009 թ. առաջին եռամսյակի ցուցանիշները 77 ԿԲ կանխատեսումներն են։

³⁹ Հունվար-հունիսին ապրանքների արտահանման (ՖՕԲ) ծավալների նվազումը կազմել է 45.9%։

⁴⁰ Հունվար-հունիսին ապրանքների ներմուծման (ՍԻՖ) ծավալների նվազումը կազմել է 27.5%։

⁴¹ Ֆիզիկական անձանց դրամական փոխանցումների հիմնական մասը ստացվում է Ռուսաստանից։

⁴² <http://gks.ru>

Կապիտալի և ֆինանսական հաշվով երկրորդ եռամսյակում գրանցվել է 662.8 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք՝ հիմնականում պետական հատվածի վարկերի ներգրավման հաշվին: Վերջինս բավականաչափ գերազանցել է ընթացիկ հաշվի պակասուրդը, որի արդյունքում վճարային հաշվեկշիռը հավելուրդով է եղել և հանգեցրել Կենտրոնական բանկի համախառն արտաքին պահուստների աճի: Միևնույն ժամանակ, համախառն արտաքին պահուստները համալրվել են նաև ԱՅՄ-ից վարկերի ներգրավման արդյունքում:

Չնայած 2009թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում մի շարք հունքային ապրանքների միջազգային գներն աճել են, այնուամենայնիվ, նախորդ տարվա նույն եռամսյակի համեմատ, դեռևս մնում են ցածր մակարդակների վրա:

Ընթացիկ հաշիվ

Համաշխարհային տնտեսության և ներքին տնտեսության անկման պայմաններում, ինչն արտահայտվել է արտաքին և ներքին պահանջարկի նվազմամբ, ընթացիկ հաշվի պակասուրդը, չնայած առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմանը, նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի համեմատ փոքր-ինչ ավելացել է (21.2 մլն ԱՄՆ դոլարով) և կազմել 240.3 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդի մեծ ծավալների պահպանումը շարունակում է պայմանավորվել եկամուտների և մասնավոր տրանսֆերտների ներհոսքի նվազմամբ: Ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կշիռը ՀՆԱ-ում ավելացել է և 2009թ. երկրորդ եռամսյակում կազմել 13.9%: Ըստ կիսամյակի գնահատականների՝ ընթացիկ հաշիվ/ՀՆԱ ցուցանիշը կազմել է 15.7% (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում՝ 12.3%):

2009թ. երկրորդ եռամսյակում առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նվազել է 143 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 459.1 մլն ԱՄՆ դոլար: Արտահանման և ներմուծման նվազումը երկրորդ եռամսյակում կազմել է համապատասխանաբար տ/տ 45.3% և 30.1%, իսկ առևտրային հաշվեկշռի լավացումը պայմանավորվել է արտահանման նվազման նկատմամբ ներմուծման ծավալների առաջանցիկ նվազմամբ:

Արտահանման դոլարային և իրական ծավալների նվազումը⁴³ հիմնականում պայմանավորվել է մետաղների գների ցածր մակարդակի պահպանմամբ և արտաքին պահանջարկի նվազմամբ: Պահպանվել են զրեթե բոլոր ապրանքախմբերի արտահանման նվազման բարձր տեմպերը: «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» ապրանքախմբի արտահանման տ/տ նվազումը երկրորդ եռամսյակում կազմել է 50.6%, որի բացասական ազդեցությունը արտահանման վրա կազմել է 17.6 տոկոսային կետ: «Հանքահումքային արտադրանքի» արտահանման տ/տ նվազումը 2009թ. երկրորդ եռամսյակում կազմել է 43.7%, որի բացասական ազդեցությունը կազմել է 8.6 տոկոսային կետ:

«Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» ապրանքախմբի արտահանման նվազումը երկրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 59.4%: Այդ թվում՝ ադամանդի արտահանման նվազումը կազմել է 76.3%, իսկ ապրանքախմբում ներառված ոսկու արտահանման ծավալներն ավելացել են տ/տ 16.7%-ով և կազմել 9.3 մլն ԱՄՆ դոլար:

«Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբի արտահանման ծավալների նվազումը շարունակվել է և 2-րդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 45.7%, ինչը հիմնականում պայմանավորվել է Ռուսաստան կոնյակի արտահանման նշանակալի նվազմամբ:

«Մանածագործական իրեր» ապրանքախմբի արտահանման նվազումը կազմել է տ/տ 55.5%, իսկ «Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ» ապրանքախմբինը՝ տ/տ 34.4%: Նշված ապրանքախմբերի ընդհանուր կշիռը 2009թ. երկրորդ եռամսյակի արտահանման մեջ կազմել է 7.1%:

⁴³ Երկրորդ եռամսյակում արժանագրվել է երկաթամիահալվածքի, պղնձի խտանյութի և ալյումինե փայլաթիթեղի արտահանման իրական ծավալների տ/տ աճ:

Համաշխարհային շուկաներում գների ցածր մակարդակի պահպանումը և ներքին պահանջարկի շարունակական նվազումը հանգեցրել են ներմուծման դոլարային և իրական ծավալների նվազման բարձր տեմպերի պահպանմանը: Ներմուծված գրեթե բոլոր ապրանքախմբերի ծավալների նվազման տեմպերը երկրորդ եռամսյակում բարձր են եղել⁴⁴:

Մասնավորապես՝ «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր» և «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր»⁴⁵ ապրանքախմբերի ներմուծման ծավալները նվազել են համապատասխանաբար տ/տ 6.5%-ով և 84%-ով: Մնացած մեծ կշիռ կազմող ապրանքախմբերի՝ «Պատրաստի սննդի արտադրանք», «Հանքահումքային արտադրանք», «Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ», ներմուծման⁴⁶ նվազումը երկրորդ եռամսյակում կազմել է համապատասխանաբար 37.8%, 27.4%, 11.8%:

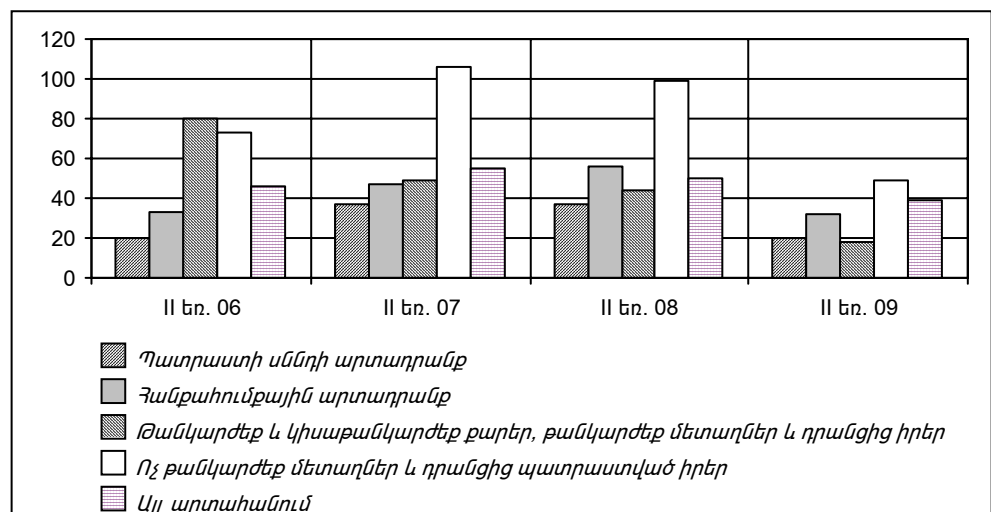
«Վերգետնյա, օդային և ջրային տրանսպորտի միջոցներ» ապրանքախմբի ներմուծման նվազումը կազմել է տ/տ 65.7%:

«Քիմիա և դրա հետ կապված արդյունաբերության ճյուղերի արտադրանք», «Պլաստմասսա և դրանից իրեր» ապրանքախմբերի ներմուծումը նվազել է համապատասխանաբար տ/տ 10.7%-ով և 30.4%-ով:

Առանց «Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր» ապրանքախմբի՝ արտահանման նվազումը կազմել է 42.1%, իսկ ներմուծման նվազումը՝ տ/տ 27.8%: Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը, առանց այս հոդվածի ցուցանիշը հաշվի առնելու, նվազել է 171.5 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 568.1 մլն ԱՄՆ դոլար (արտահանումը հաշվարկված է ՖՕԲ գներով, ներմուծումը՝ ՍԻՖ գներով):

Արտաքին առևտրի աշխարհագրական բաշխվածության տեսանկյունից էական տեղաշարժեր չեն արձանագրվել, և շարունակվել են նախորդ եռամսյակի միտումները: Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազումը պայմանավորվել է երկրների բոլոր խմբերի հետ առևտրային հաշվեկշիռների պակասուրդների նվազմամբ: Մասնավորապես՝ Եվրոմիության երկրների հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նվազել է 44.3 մլն ԱՄՆ դոլարով (կամ 24.2%-ով), իսկ ԱՊՀ երկրների հետ՝ 30.2 մլն ԱՄՆ դոլարով (կամ 14.3%-ով): Այլ երկրների շարքում առանձնանում են Թուրքիան, Իրանը և Ճապոնիան, որոնց հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը կրճատվել է համապատասխանաբար 19.1 մլն ԱՄՆ դոլարով (32.3%-ով), 7.3 մլն ԱՄՆ դոլարով (20.4%-ով) և 27.1 մլն ԱՄՆ դոլարով (64.4%-ով): Իսկ Չինաստանի հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդը նվազել է 35.6 մլն ԱՄՆ դոլարով կամ 40.5%-ով:

2009 թ. 2-րդ եռամսյակում արտահանվող հիմնական ապրանքախմբերի ծավալների նվազման բարձր տեմպերը պահպանվել են (մլն ԱՄՆ դոլար)

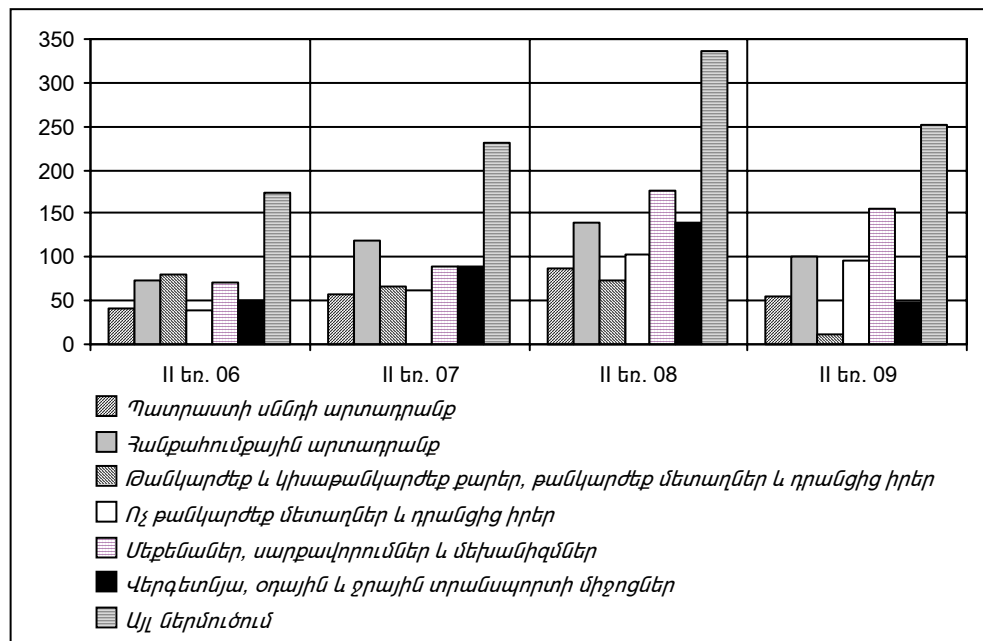

⁴⁴ Բացառությամբ բավականին փոքր կշիռ ունեցող ապրանքախմբի՝ «Կենդանական և բուսական ծագման յուղեր և ճարպեր» ներմուծման տ/տ 2.6% աճի:

⁴⁵ Այդ թվում՝ ադամանդի ներմուծումը նվազել է 72.4%-ով, իսկ ոսկու ներմուծումը՝ 96.8%-ով:

⁴⁶ «Պատրաստի սննդի արտադրանքի» նպաստումը ներմուծման նվազմանը կազմել է 3.2 տոկոսային կետ, «Հանքահումքային արտադրանքի նպաստումը»՝ 3.6 տոկոսային կետ, «Վերգետնյա, օդային և ջրային տրանսպորտի միջոցներ» ապրանքախմբի նպաստումը՝ 8.6 տոկոսային կետ, «Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ» ապրանքախմբի նպաստումը՝ 2.0 տոկոսային կետ:

2009 թ. 2-րդ եռամսյակում
ներմուծվող հիմնական
ապրանքախմբերի
ծավալները շարունակում են
նվազել
(մլն ԱՄՆ դոլար)

Ապրանքային հաշվեկշռի պակասուրդի նվազումն իր հերթին հանգեցրել է ծառայությունների հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմանը. երկրորդ եռամսյակում վերջինս նվազել է 21.2%-ով և կազմել 60.3 մլն ԱՄՆ դոլար: Պակասուրդի նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է տրանսպորտային ծառայությունների հաշվեկշռի պակասուրդի նվազմամբ: Ջրուսաշրջության արտահանման և ներմուծման՝ նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի մակարդակը գրեթե պահպանվել է: Արդյունքում՝ ծառայությունների արտահանումը երկրորդ եռամսյակում նվազել է տ/տ 12.0%-ով, իսկ ծառայությունների ներմուծումը՝ տ/տ 15.0%-ով:

Ֆիզիկական անձանց դրամական փոխանցումների⁴⁷ նվազման բարձր տեմպերը պահպանվել են՝ պայմանավորված Ռուսաստանի տնտեսության անկման խորացման ազդեցությամբ (2009թ. երկրորդ եռամսյակում Ռուսաստանի ՀՆԱ անկումը, ըստ գնահատումների, կազմել է 10.9%): 2009թ. երկրորդ եռամսյակում սեզոնային արտագնա աշխատողների աշխատուժից եկամուտների զուտ ներհոսքը նվազել է տ/տ 34.0%-ով և կազմել 121.7 մլն ԱՄՆ դոլար: Վերջինս փոխհատուցել է «Եկամուտներ ներդրումներից» հոդվածով 19 մլն ԱՄՆ դոլար զուտ արտահոսքի ծավալները: Արդյունքում՝ «Եկամուտներ» հոդվածով զուտ ներհոսքը կազմել է 102.7 մլն ԱՄՆ դոլար: Երկրորդ եռամսյակում պահպանվել են մասնավոր տրանսֆերտների նվազման բարձր տեմպերը, և գրանցվել է տ/տ 35.2% նվազում:

մլն ԱՄՆ դոլար

Ցուցանիշներ	2006/2	2007/2	2008/2	2009/2
	Փաստացի	Փաստացի	Փաստացի	Գնահատական
Ընթացիկ հաշիվ	0.7	-53.4	-219.1	-240.3
Առևտրային հաշվեկշիռ	-199.2	-311.3	-592.1	-459.1
Ծառայություններ (զուտ)	-38.9	-54.9	-76.5	-60.3
Եկամուտներ (զուտ)	64.7	88.7	177.2	102.7
Մասնավոր տրանսֆերտներ (զուտ)	148.9	189.6	258.9	167.7
Պաշտոնական տրանսֆերտներ (զուտ)	25.1	34.5	13.3	8.8

⁴⁷ 2009թ. երկրորդ եռամսյակում արձանագրվել է բանկային համակարգի միջոցով իրականացվող ոչ առևտրային բնույթի զուտ փոխանցումների տ/տ 35.5% նվազում: Ընդ որում՝ ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների ներհոսքը կրճատվել է տ/տ 34.8%-ով, իսկ արտահոսքը՝ տ/տ 30.2%-ով:

Կապիտալի և ֆինանսական հաշիվ

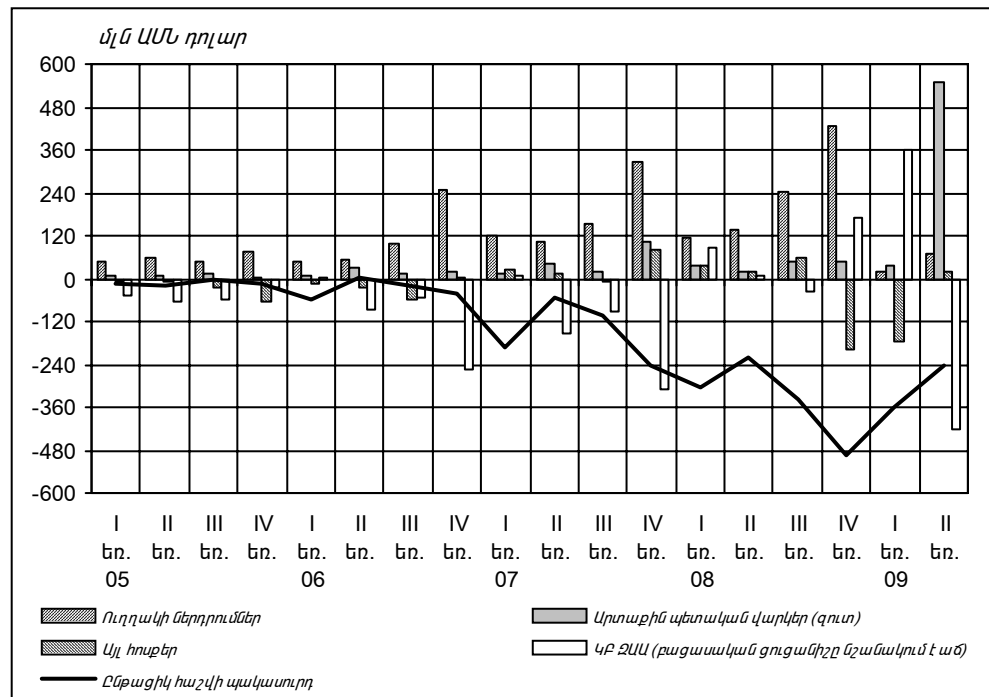
2009թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում մասնավոր հատվածի կողմից դոլարայնացման ակտիվ գործընթացը դադարել է, ինչը բավականին մեծ ծավալներով դրսևորվել էր դեռևս առաջին եռամսյակում: Այդ վարքագծի արդյունքում մասնավոր հատվածի կողմից (առանց բանկերի) արտարժույթային միջոցների արտահոսք տեղի չի ունեցել: Միևնույն ժամանակ, կապիտալի մեծ ծավալներով ներհոսք է արձանագրվել երկրորդ եռամսյակում՝ հիմնականում պայմանավորված պետական հատվածի կողմից վարկերի ներգրավմամբ: Նշված հոսքերի արդյունքում կապիտալի և ֆինանսական հաշվով միջոցների զուտ ներհոսքի մեծ ծավալները՝ 662.8 մլն ԱՄՆ դոլար, ընթացիկ հաշվի պակասուրդի մեծ ծավալների պահպանման պարագայում հանգեցրել են ՀՀ կենտրոնական բանկի զուտ արտաքին ակտիվների 422.5 մլն ԱՄՆ դոլարով աճի (նախորդ տարվա նույն եռամսյակում ԿԲ զուտ արտաքին ակտիվները նվազել են 7.4 մլն ԱՄՆ դոլարով): Միևնույն ժամանակ, ՀՀ ԿԲ համախառն արտաքին պահուստները համալրվել են ԱՄՀ կողմից Հայաստանին Օժանդակության վարկային ծրագրի շրջանակներում 102.66 մլն ՀՓԻ վարկային չափաբաժնի տրամադրման արդյունքում («Stand-by Arrangement»):

Կապիտալ տրանսֆերտների ներհոսքի ծավալները երկրորդ եռամսյակում կազմել են 23.3 մլն ԱՄՆ դոլար (նախորդ տարվա նույն եռամսյակում՝ 41.4 մլն ԱՄՆ դոլար):

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները առաջին եռամսյակի՝ մեծ ծավալներով նվազումից հետո երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ավելացել են և կազմել 68.3 մլն ԱՄՆ դոլար, ինչը, սակայն, բավականին ցածր է նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների համեմատ:

«Այլ ներդրումներ»⁴⁸ հոդվածով երկրորդ եռամսյակում արձանագրվել է 19.8 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք՝ առաջին եռամսյակի զուտ արտահոսքի մեծ ծավալների փոխարեն (157 մլն ԱՄՆ դոլար): Ընդ որում՝ առևտրային բանկերի զուտ արտաքին ակտիվների աճը երկրորդ եռամսյակում կազմել է 4.7 մլն ԱՄՆ դոլար՝ ի տարբերություն այլ մասնավոր հատվածի զուտ արտաքին ակտիվների 24.5 մլն ԱՄՆ դոլարով նվազման:

2009 թ. 2-րդ եռամսյակում կապիտալի ներհոսքը զգալի գերազանցել է ընթացիկ հաշվի պակասուրդը

⁴⁸ Բանկային համակարգի և այլ մասնավոր հատվածի զուտ արտաքին ակտիվները:

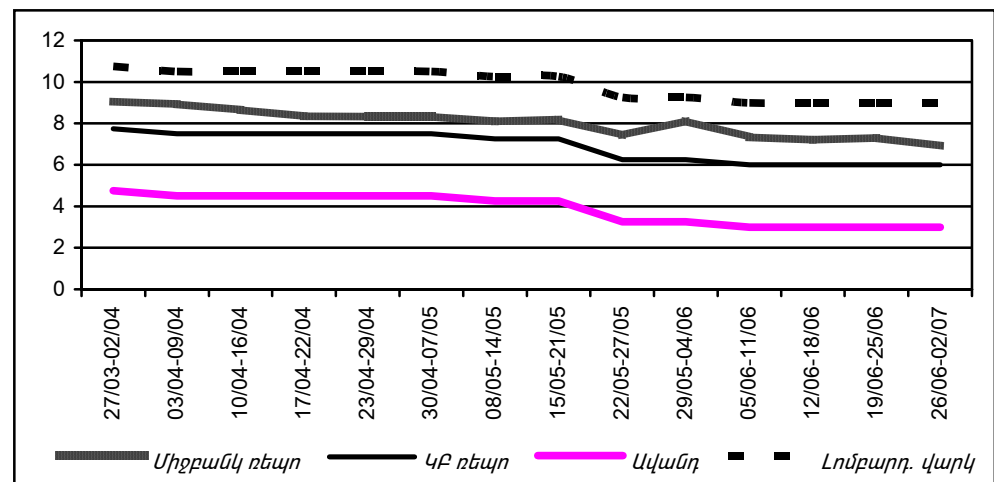
3.3. ՏՈԿՈՍԱԴՐՈՒՅՔՆԵՐ, ՓՈԽԱՐԺԷ ԵՎ ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

3.3.1. Տոկոսադրույքներ

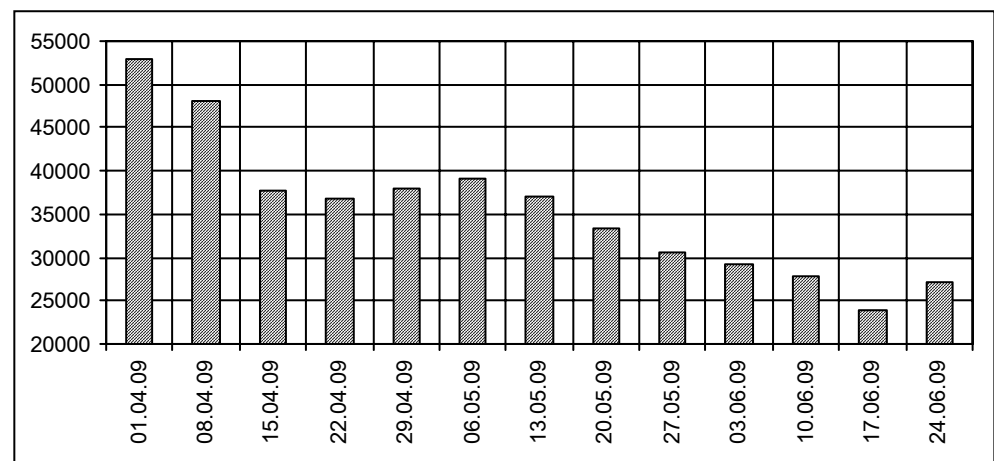
2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ևս շարունակվող համաշխարհային տնտեսական և ֆինանսական ճգնաժամի պայմաններում մակրոտնտեսական զարգացումներն արտահայտվել են տնտեսական անկման խորացմամբ: Կանխատեսվածից խորը տնտեսական անկման պարագայում մարտի սկզբին տեղի ունեցած դրամի արժեզրկումը, ինչպես նաև ապրիլից հիմնական կոմունալ ծառայությունների սակագների թանկացումը հանգեցրին գնաճի տեմպի որոշակի արագացման, սակայն դրանց ազդեցությունը ընդհանուր գնաճի վրա սպասվածից զգալիորեն թույլ եղավ: Արդյունքում, չնայած նախորդ եռամսյակի համեմատ գնաճի տեմպը բարձր էր, սակայն մոտ 1 տոկոսային կետով զիջում էր կանխատեսվածին՝ գտնվելով նպատակային միջակայքի ստորին հատվածում: Հետևապես, ԿԲ խորհուրդը երկրորդ եռամսյակի ընթացքում 4 անգամ նվազեցրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը՝ 7.75%-ից մինչև 6%:

Միաժամանակ, պահպանելով մշտական հնարավորության գործիքների տոկոսադրույքները վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքից հավասարաչափ հեռացված լինելու դրույթը, դրանք նույնպես համապատասխանաբար իջեցվել են և հունիսին սահմանվել 3.00% և 9.00%:

ԿԲ գործառնությունների և
շուկայական ռեպոյի
տոկոսադրույքներ

Երկրորդ եռամսյակի
ընթացքում ԿԲ կողմից
իրականացված ռեպո
գործառնությունների
ծավալը (մլն ՀՀ դրամ)

2009 թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ԿԲ-ն շարունակել է յուրաքանչյուր չորեքշաբթի առաջարկել ռեպո համաձայնագրերի կնքում, որի արդյունքում առևտրային բանկերը մշտապես կարողացել են բավարարել իրենց իրացվելիության խնդիրները: 2009թ. երկրորդ եռամսյակում իրականացված ռեպո գործառնությունների միջին շաբաթական ծավալը կազմել է 35.5 մլրդ դրամ (նախորդ եռամսյակում՝ 56.7 մլրդ դրամ):

Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում, մասնավորապես մայիսից սկսած, ԿԲ-ն կիրառել է նոր կառուցվածքային գործիք՝ երկարաժամկետ վերաֆինանսավորման գործիք (3 ամսյա ռեպո), որը եռամսյակի վերջին կազմել է 4 մլրդ դրամ:

ԿԲ կողմից տարեսկզբից իրականացվող ընդլայնողական քաղաքականության արդյունքները արտահայտվել են հատկապես եռամսյակի վերջին ամսվա ընթացքում՝ հանգեցնելով պետական արժեթղթերի և ռեպո գործառնությունների տոկոսադրույքների աստիճանական նվազման, որոնք, սակայն, նախորդ եռամսյակի համեմատ դեռևս մնացել են փոքր-ինչ բարձր:

Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ԿԲ-ն արժեթղթերի երկրորդային շուկայում իրականացրել է 19.9 մլրդ դրամի պետական (զանձապետական) պարտատոմսերի առք, որն իր դրական ազդեցությունն է ունեցել պետական (զանձապետական) պարտատոմսերի առաջնային տեղաբաշխումների վրա, մասնավորապես նպաստել է տեղաբաշխման ծավալների ավելացմանը և եռամսյակի ընթացքում առաջնային շուկայում տոկոսադրույքների նվազմանը:

Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում առևտրային բանկերի կողմից Կենտրոնական բանկում ներդրված ավանդի միջին օրական ծավալը կազմել է 3.9 մլրդ դրամ՝ նախորդ եռամսյակի 1.8 մլրդ դրամի փոխարեն:

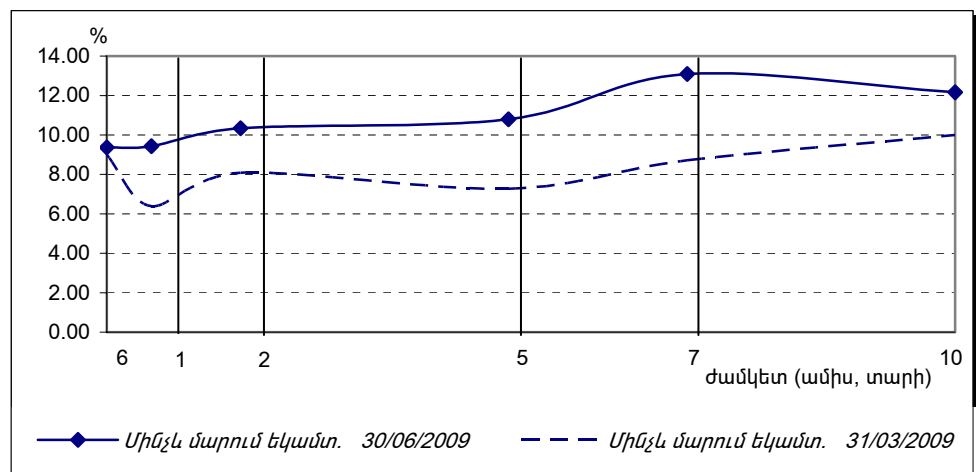
2009թ. երկրորդ եռամսյակում միջբանկային և ներբանկային ռեպո շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալը կազմել է 62.7 մլրդ դրամ. նախորդ եռամսյակի համեմատ ավելացել է մոտ 1.6 անգամ: Շուկայական ռեպո տոկոսադրույքը հունիսին կազմել է 7.48%՝ 2009 թ. մարտի 8.9%-ի փոխարեն:

Այս եռամսյակում ՀՀ պետական (զանձապետական) կարճաժամկետ պարտատոմսերի թողարկման ծավալները կազմել են 23 մլրդ դրամ, սակայն տեղաբաշխվել է 22.4 մլրդ՝ նախորդ եռամսյակի 11.4 մլրդ դրամի փոխարեն:

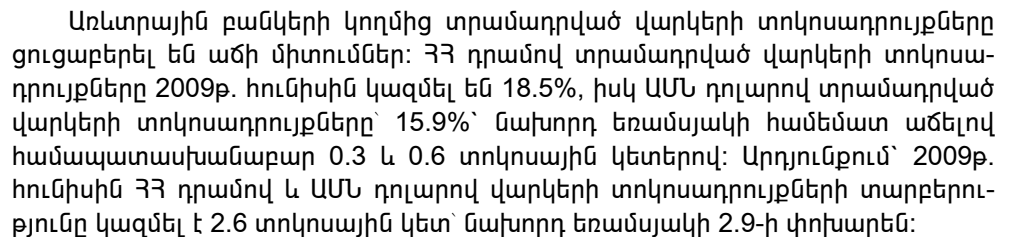
2009 թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում պետական (զանձապետական) պարտատոմսերի առաջնային շուկայում տոկոսադրույքները բարձրացել են: 2009 թ. հունիսին մինչև 1 տարի ժամկետայնության պարտատոմսերի միջին եկամտաբերությունը կազմել է 10.68%, 2-5 տարին՝ 13.84 %, իսկ 5 տարուց ավելին՝ 15.52%:

Ինչպես ցույց է տալիս մարտ և հունիս ամիսների եկամտաբերության կորերի ուսումնասիրությունը, ՊՊ երկրորդային շուկայում եկամտաբերություններն աճել են կորի ողջ երկայնքով, չնայած եռամսյակի ավարտին դրսևորել են նվազման միտում: Եկամտաբերության կորի դիրքի փոփոխության գերակշիռ մասը՝ 92.0%-ը, պայմանավորված է կորի մակարդակի համընթաց (զուգահեռ) տեղաշարժով, որը կազմել է 2.62 տոկոսային կետ՝ ի հաշիվ եկամտաբերությունների աճի: 7.42%-ով փոփոխվել է կորի գոգվածությունը (0.19-ից 0.18), ինչը վկայում է երկարաժամկետ ու կարճաժամկետ պարտատոմսերի տոկոսադրույքների միջև տարբերության նվազման մասին:

Երկրորդային շուկայում տոկոսադրույքներն աճել են կորի ողջ երկայնքով

**Բանկային համակարգում
ՀՀ դրամով ավանդների
տոկոսադրույքներն աճել են**

Թվական	Պրամով վարկերի տոկոսադրույք	ԱՄՆ դրուարով վարկերի տոկոսադրույք
Յ 08	17.1	14.0
Ֆ	17.9	13.5
Մ	17.7	13.2
Մ	18.1	13.8
Մ	18.0	13.1
Յ	17.9	13.5
Յ	17.4	13.2
Հ	16.8	13.0
Ս	16.9	12.8
Յ	17.3	14.0
Ն	17.2	15.2
Հ	16.9	16.0
Յ 09	18.3	16.5
Փ	18.1	15.2
Մ	18.2	15.3
Մ	18.3	16.0
Մ	18.5	16.5
Յ	18.5	16.2

37

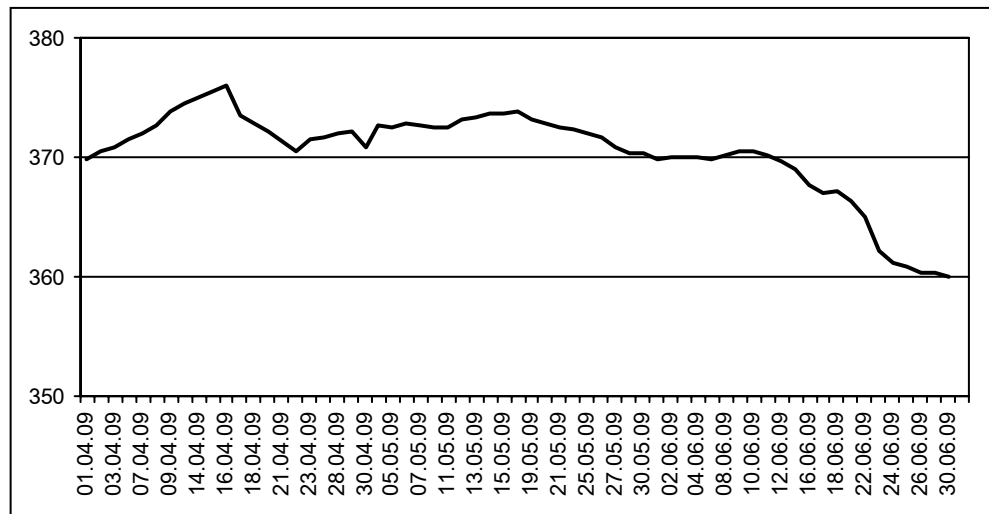
3.3.2. Փոխարժեք

Ներքին արժույթային շուկայում նախկինում տեղի ունեցած ճնշումները՝ կապված համաշխարհային ճգնաժամի խորացման հետ, 2009թ. երկրորդ եռամսյակում վերացել են, և ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքը համեմատաբար կայուն է եղել:

Եռամսյակի վերջում, նախորդ եռամսյակի վերջի համեմատ, ՀՀ դրամը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվել է 2.14%-ով՝ 367.77 դրամից հասնելով 360.06 դրամի: Մինչդեռ ժամանակ, 2008 թ. հունիսի վերջի համեմատ 2009թ. հունիսի վերջին ՀՀ դրամը արժեզրկվել է 15.94%-ով՝ 302.65 դրամից հասնելով 360.06 դրամի:

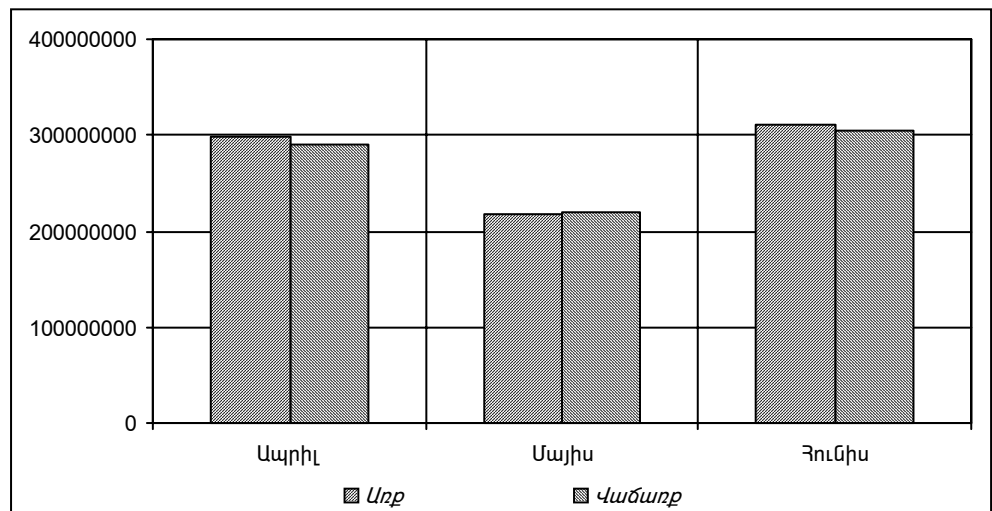
2009 թ. երկրորդ եռամսյակում, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, դրամի միջին եռամսյակային փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժեզրկվել է 17.12%-ով. 307.11 դրամից՝ 370.53 դրամ: Նախորդ տարի նույն ժամանակահատվածում տեղի էր ունեցել արժևորում՝ 15.25%:

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի շարժը

Եռամսյակի ընթացքում միջբանկային շուկայում իրականացված գործառնությունների համախառն ծավալը կազմել է 1643.3 մլն ԱՄՆ դոլար* 23.82%-ով պակաս նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի գործառնությունների ծավալից (2156.9 մլն ԱՄՆ դոլար):

Արժույթային շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալները

Եվրո/դրամ գործառնությունների շուկայում նույնպես ծավալները նվազել են: Համախառն ծավալը կազմել է 147.88 մլն եվրո. նվազումը նախորդ տարվա համեմատ կազմել է 11.3%:

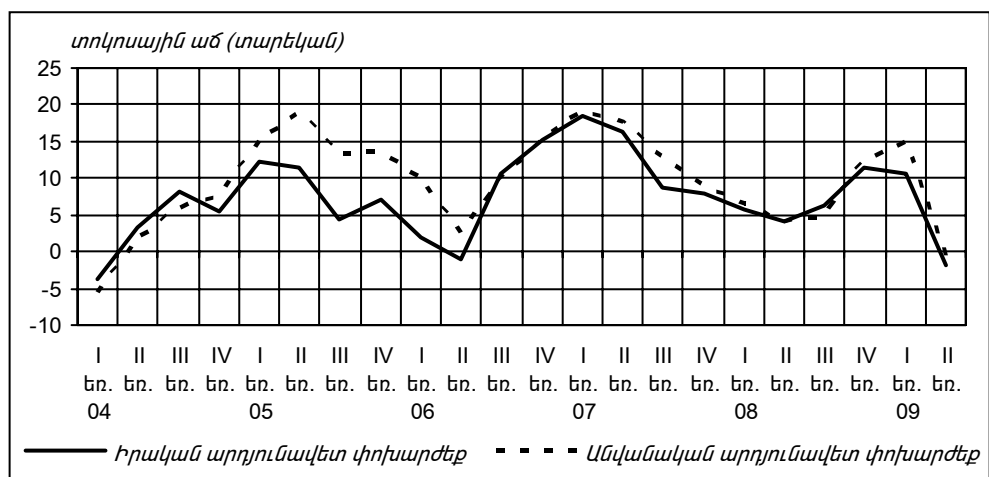
* Ներառված են նաև բրոսայում իրականացված առք ու վաճառքի ծավալները՝ 124.737 մլն ԱՄՆ դոլար:

Դրամի առաջարկը կարգավորելու և դրամի փոխարժեքի տատանումները մեղմելու նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկը երկրորդ եռամսյակում ՀՀ բանկերից գնել է 25.4 մլն, վաճառել՝ 30.43 մլն ԱՄՆ դոլար:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ՀՀ դրամի անվանական արդյունավետ փոխարժեքը արժեզրկվել է. նախորդ եռամսյակի համեմատ միջինը արժեզրկվել է 15.6%-ով, իսկ տ/տ արժեզրկումը կազմել է ընդամենը 0.7%: ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի տ/տ արժեզրկման տեմպերը և գործընկեր երկրների փոխարժեքների միջին կշռված արժեզրկման տեմպերը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ գրեթե նույնն են եղել, ինչն էլ հանգեցրել է ՀՀ դրամի անվանական արդյունավետ փոխարժեքի տ/տ գրեթե անփոփոխ մակարդակի: ՀՀ դրամի նկատմամբ գործընկեր երկրների երկկողմանի փոխարժեքների շարքում ռուսական ռուբլու, ուկրաինական գրիվնայի և անգլիական ֆունտ ստեռլինգի՝ արժևորման ուղղությամբ նպաստումները (համապատասխանաբար 2.7, 2.0 և 0.2 տոկոսային կետ) փոխհատուցվել են մնացած գործընկեր երկրների նկատմամբ արժեզրկման ուղղությամբ նպաստումներով: Անվանական արդյունավետ փոխարժեքը 2009 թ. հունիսին, նախորդ տարվա հունիսի համեմատ, արժեզրկվել է 2.3 տոկոսով:

Հայաստանում և գործընկեր երկրներում գնաճը եականորեն մեղմվել է. Հայաստանում միջին եռամսյակային գնաճը 2009 թ. երկրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 3.5%, իսկ գործընկեր երկրների միջին կշռված գնաճը՝ տ/տ 4.7%: Գործընկեր երկրների միջին կշռված գնաճի վրա մեծ է եղել հատկապես Ռուսաստանի և Ուկրաինայի գնաճի նպաստումը՝ համապատասխանաբար 2.5 և 1.3-ական տոկոսային կետով: Արդյունքում՝ իրական արդյունավետ փոխարժեքը 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում արժեզրկվել է տ/տ 2.0%-ով (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 10.0% արժևորում), իսկ 2009 թ. հունիսին, նախորդ տարվա հունիսի համեմատ, իրական արդյունավետ փոխարժեքի արժեզրկումը կազմել է 3.3%:

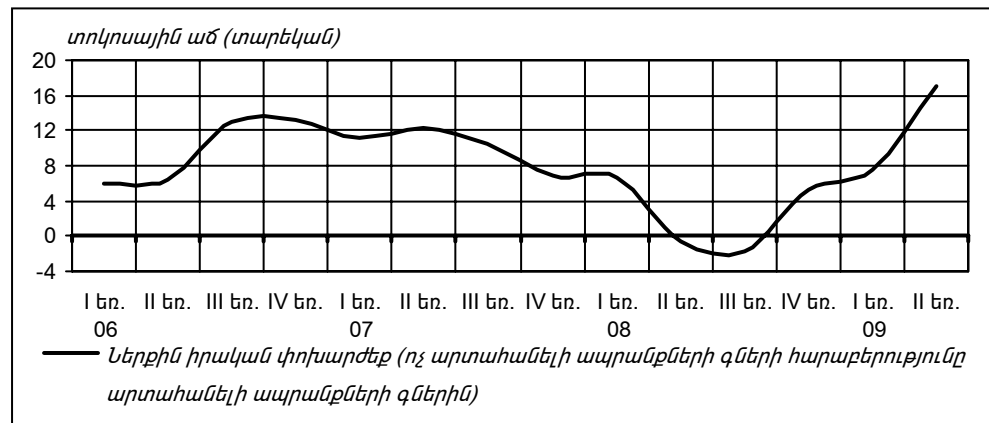
2009 թ. երկրորդ եռամսյակում իրական և անվանական փոխարժեքների արժևորումը վերափոխվել է արժեզրկման

2009 թ. երկրորդ եռամսյակում ներքին իրական փոխարժեքն արժևորվել է տ/տ 17%-ով (նախորդ եռամսյակում՝ 7.6%), որը ոչ արտահանելի հատվածի գների նկատմամբ արտահանելի հատվածի գների գերազանցող աճի հետևանք է:

Ոչ արտահանելի ապրանքների և ծառայությունների գները երկրորդ եռամսյակում տ/տ աճել են 16.9%-ով, մինչդեռ արտահանելի ապրանքների գները նախորդ տարվա համեմատությամբ գրեթե չեն փոխվել՝ -0.02 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ համապատասխանաբար 10.2 և 2.4%): Երկրորդ եռամսյակում արտահանելի ապրանքների գները տ/տ գրեթե անփոփոխ են մնացել՝ ՀՀ դրամի անվանական փոխարժեքի տ/տ արժեզրկման և միջազգային գների տ/տ զգալի նվազման պայմաններում, իսկ ոչ արտահանելի հատվածի գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է գազի և էլեկտրաէներգիայի սակագների աճով:

Երկրորդ եռամսյակում և
ներքին իրական
փոխարժեքը շարունակել է
արժևորվել

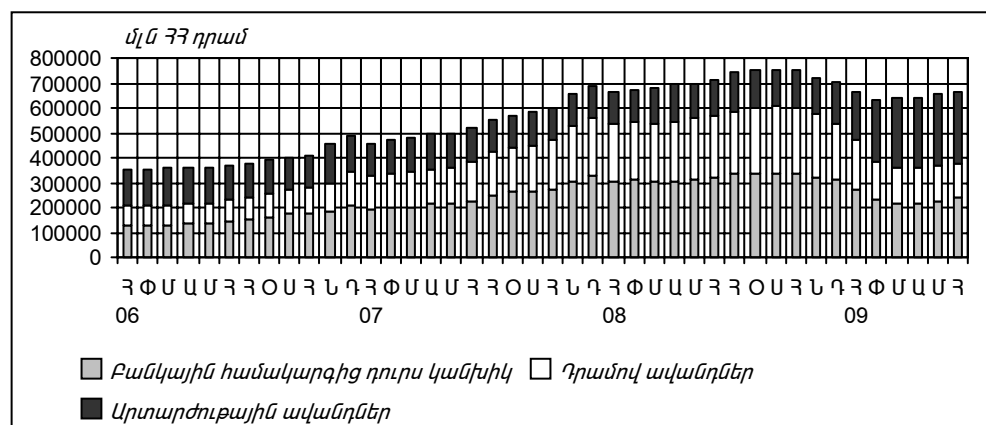

3.3.3. Դրամավարկային զարգացումներ⁴⁹

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում համաշխարհային տնտեսական անկման տենպերի փոքր-ինչ դանդաղման, ինչպես նաև ԿԲ կողմից հետևողականորեն իրականացվող ծավալային ընդլայնման և տոկոսադրույքների նվազեցման քաղաքականության արդյունքում ֆինանսական շուկայում դրսևորվել են կայունացման միտումներ: Վերջինս առավել ակնհայտ արտահայտվել է դրամավարկային ցուցանիշների վարքագծում: 2009 թվականի առաջին եռամսյակում արձանագրված նվազումներից հետո, դրամավարկային ցուցանիշները կայունացման միտումներ են դրսևորել: Դա պայմանավորվել է արտարժույթային շուկայում փոխարժեքի մոր հավասարակշռության ձևավորմամբ և ԿԲ կողմից հետևողականորեն իրականացվող ծավալային ընդլայնման ու տոկոսադրույքների նվազեցման քաղաքականությամբ: Այս պայմաններում դոլարայնացման գործընթացը չի շարունակվել՝ արտահայտվելով փողի ագրեգատների արտարժույթային բաղադրատարրերի՝ հիմնականում կայուն վարքագծով:

Փաստացի արդյունքներով՝ դրամային զանգվածի աճը կազմել է եռ/եռ 6%, որը պայմանավորվել է դրամային ավանդների 1.6% նվազմամբ և շրջանառության մեջ գտնվող կանխիկի 11.3% աճով: Համեմատության համար նշենք, որ անցյալ եռամսյակում արձանագրվել էին վերը թվարկված ցուցանիշների համապատասխանաբար եռ/եռ 33.5%, 34.4% և 32.8% նվազումներ:

Փողի զանգվածի
կառուցվածքում
դրամայնացման
գործընթացի դանդաղումն
արտահայտվել է դրամային
բաղադրատարրերի
նվազումներով

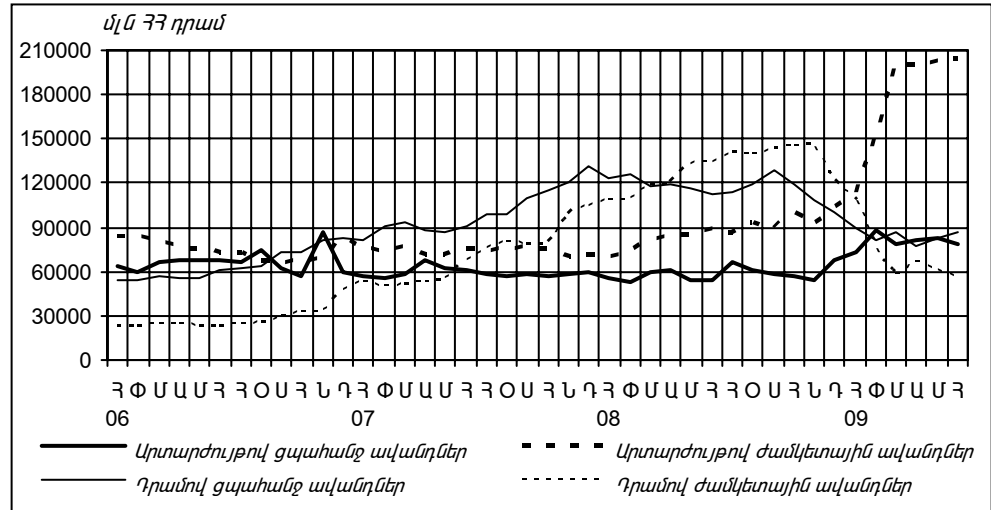

Հաշվետու եռամսյակում դոլարայնացման դանդաղումն արտացոլվել է դրամային արտահայտությամբ արտարժույթային ավանդների վարքագծում՝ եռ/եռ ընդամենը 1.2% աճ, այն դեպքում, երբ նախորդ եռամսյակում մույն ցուցանիշն աճել էր 64.9%-ով:

⁴⁹ 2008թ. երրորդ եռամսյակից սկսած՝ «Գնաճի հաշվետվություն» պարբերականում հրապարակվել են ավանդային կազմակերպությունների՝ ԿԲ-ի, առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների ամփոփ հաշվեկշռային ցուցանիշները:

Ավանդների ժամկետային կառուցվածքում արձանագրվել է միայն արտարժույթով ժամկետային և ցպահանջ ավանդների եռամսյակային աճ համապատասխանաբար եռ/եռ 1.1% և 1.2% (դոլարային արտահայտությամբ աճը կազմել է համապատասխանաբար 3.3% և 3.4%): Դրամով ժամկետային և ցպահանջ ավանդները նվազել են եռ/եռ 3.9%-ով և 0.1%-ով:

*Դրամով և արտարժույթով
ավանդները ըստ
ժամկետայնության*

Փողի զանգվածի բաղադրատարրերի վերոնշյալ շարժերի արդյունքում այն աճել է եռ/եռ 3.9%-ով:

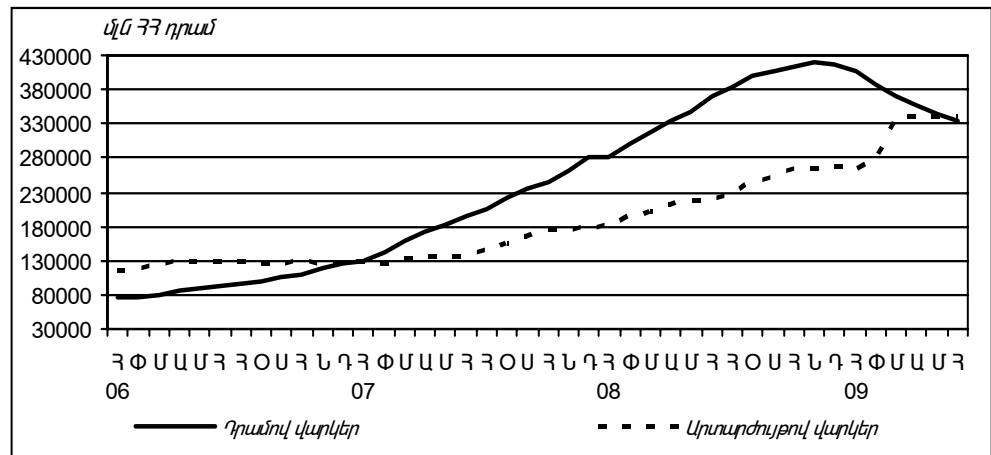
Ըստ առաջարկի գործոնների՝ փողի ագրեգատների աճը տեղի է ունեցել բացառապես ավանդային կազմակերպությունների ՋԱԱ-ի հաշվին, որի աճը նախորդ եռամսյակի նկատմամբ կազմել է 2.7 անգամ կամ 225.5 մլրդ դրամ (նախորդ եռամսյակում այս ցուցանիշը նվազել է 55.8%-ով), իսկ ՋՆԱ-ն այդ ժամանակահատվածում նվազել է եռ/եռ 39.4%-ով (նախորդ եռամսյակում աճել է 22.3%-ով):

Ընդ որում, ՋԱԱ աճը հիմնականում ԿԲ ՋԱԱ-ի աճի (շուրջ 164 մլրդ դրամ), իսկ ՋՆԱ-ի նվազումը՝ Կառավարության զուտ պարտավորությունների (շուրջ 156.6 մլրդ դրամ), տնտեսության վարկավորման (շուրջ 32.1 մլրդ դրամ) և համակարգի զուտ այլ ակտիվների նվազման (շուրջ 12 մլրդ դրամ) արդյունք է: Այս միտումները հիմնականում պայմանավորվել են ԿԲ նույն ցուցանիշների շարժերով (մանրամասն տե՛ս «Փողի բազա» հատվածում):

Չնայած եռամսյակի ընթացքում վարկավորման նվազմանը՝ եռ/եռ 4.5%, եռամսյակի վերջին վարկային շուկան աշխուժացել է, որն արտահայտվել է ինչպես վարկավորման տոկոսադրույքների նվազման միտումների ձևավորմամբ, այնպես էլ տրամադրվող նոր վարկերի ծավալների աճով:

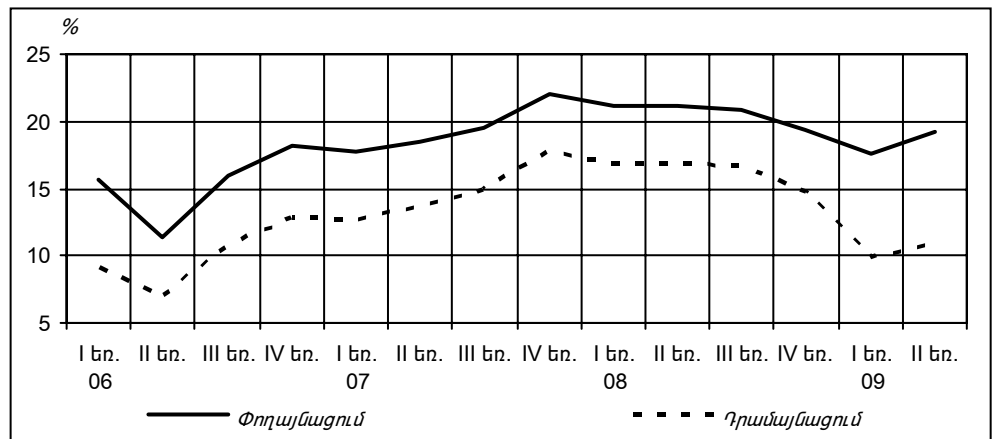
Ընդ որում, տնտեսության վարկավորման ցուցանիշի վարքագիծը ևս արտացոլել է դոլարայնացման գործընթացի դանդաղման միտումները: Չնայած նախորդ եռամսյակի համեմատ դրամով վարկավորման ծավալները նվազել են՝ կազմելով մոտ 9.9% կամ 36.8 մլրդ դրամ, այնուհանդերձ կտրուկ նվազել են նաև դրամային արտահայտությամբ արտարժույթով վարկերի աճի տեմպերը՝ 1.2% կամ 4 մլրդ դրամ (դոլարային արտահայտությամբ աճը կազմել է 3.4%)՝ նախորդ եռամսյակի 26.2% աճի փոխարեն (դոլարային արտահայտությամբ աճը կազմել է 5.3%): Արդյունքում, վարկավորման ընդհանուր ծավալում դրամ/արտարժույթով տրամադրված միջոցների համամասնությունը կազմել է 49/51՝ նախորդ եռամսյակի 52/48-ի փոխարեն:

Սկսած 2009 թ. մայիսից, ՀՀ դրամով վարկերը նվազել են. դանդաղել են մալարտարժույթով վարկերի աճի տեմպերը

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում տնտեսության դոլարայնացման աստիճանը (արտարժույթային ավանդներ/փողի զանգված) փոքր-ինչ նվազել է՝ նախորդ եռամսյակի 43.9%-ի փոխարեն կազմելով 42.7%, որը ավելի քան 2.1 անգամ գերազանցել է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը:

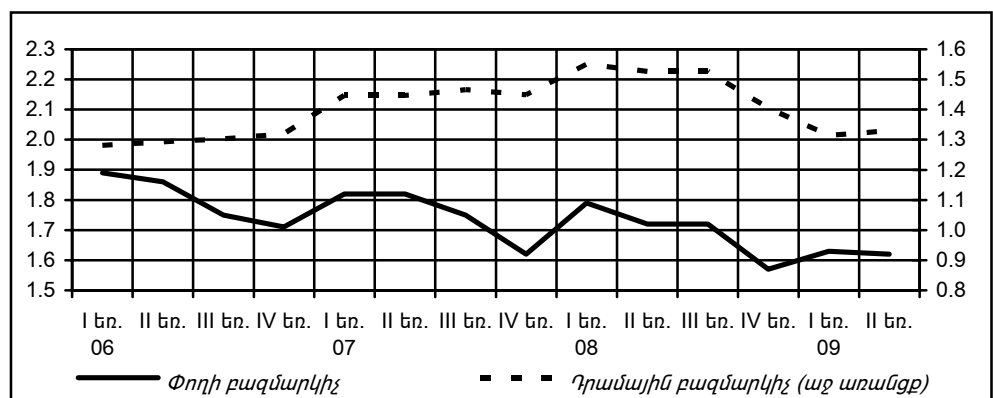
2009 թ. երկրորդ եռամսյակում տնտեսության փողայնացման և դրամայնացման գործակիցները որոշակի աճել են

Ֆինանսական միջնորդությունը բնութագրող՝ տնտեսության փողայնացման և դրամայնացման գործակիցները երկրորդ եռամսյակում դրսևորել են աճի միտումներ՝ համապատասխանաբար եռ/եռ 9% և 11.2% (վերջին ցուցանիշն ավելի բարձր է՝ պայմանավորված եռամսյակի ընթացքում դրամի նկատմամբ նեոնաճալակ պահանջարկի դրսևորմամբ):

Դրամային ֆինանսական միջնորդության մակարդակի կայունացման մասին է վկայում նախորդ եռամսյակի համեմատ դրամային բազմարկի շուրջ 1.7% աճը, որը ուղեկցվել է փողի բազմարկի գրեթե անփոփոխ մակարդակի պահպանմամբ:

Փողի և դրամային բազմարկիների վարքագիծը

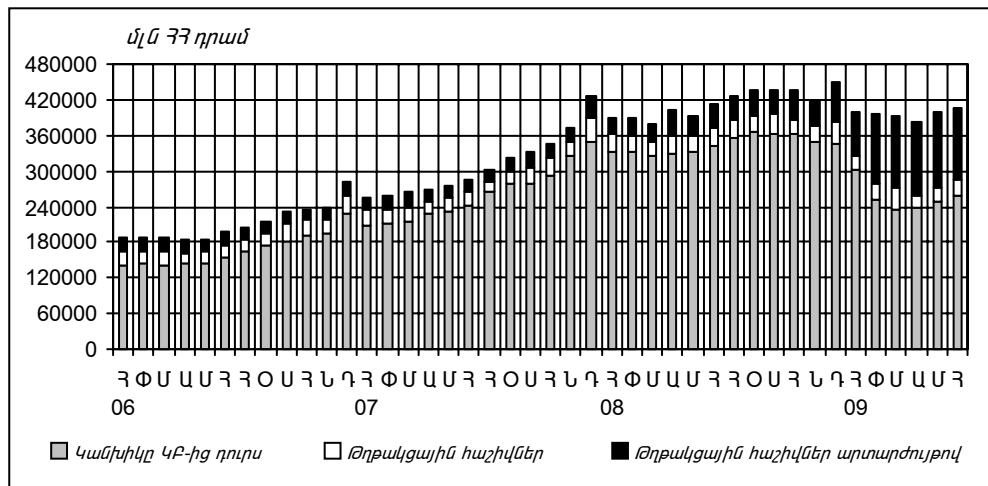

Միջնորդության մակարդակը բնութագրող վերոնշյալ ցուցանիշների վարքագիծը վկայում է, որ այս եռամսյակում ֆինանսական, հատկապես դրամային միջնորդության աստիճանը որոշակի աճել է:

Փողի բազա

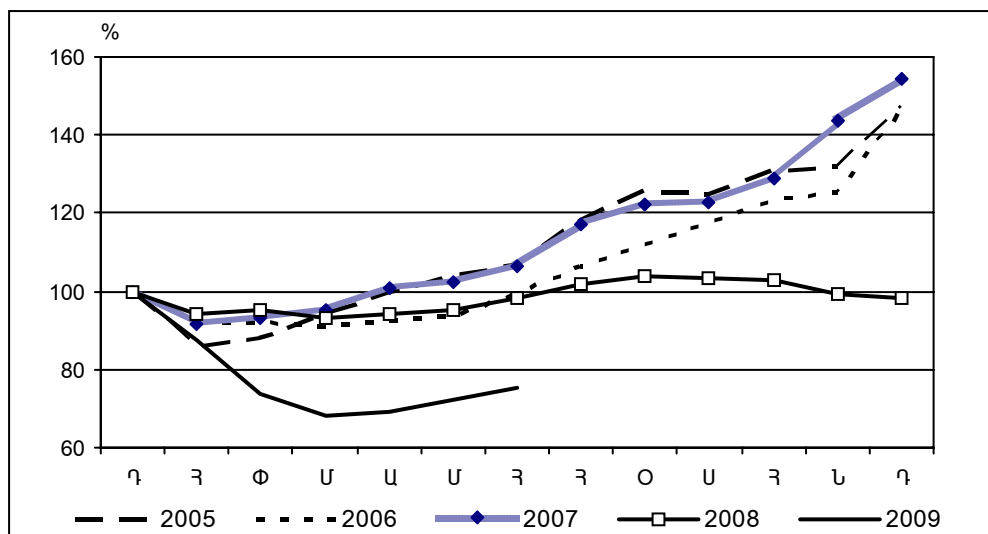
Տարեսկզբից դրամայնացման տեմպերի դանդաղումից հետո դրանց կայունացման միտումների պայմաններում ԿԲ-ն 2-րդ եռամսյակում փողի առաջարկն ապահովել է դրամի նկատմամբ տնտեսության ներկայացրած պահանջարկին համահունչ: Արդյունքում՝ հունիսի վերջի դրությամբ փողի բազայի եռամսյակային աճը կազմել է 4.1% (նախորդ եռամսյակում՝ 12.9% անկում), որը ամբողջությամբ արտացոլվել է ԿԲ-ից դուրս կանխիկի վարքագծում՝ եռ/եռ 10.6% աճ: Համեմատության համար նշենք, որ նախորդ եռամսյակում այս ցուցանիշը նվազել էր 32.1%-ով:

Փողի բազայի պասիվային կառուցվածքում շարունակում է բարձր մնալ արտարժույթով թղթակցային հաշիվների տեսակարար կշիռը

Դրամայնացման գործընթացի որոշակի վերականգնումը արտահայտվել է նաև շրջանառությունում գտնվող կանխիկի, հետևաբար և ԿԲ-ից դուրս շրջանառվող կանխիկի վարքագծում: ԿԲ-ից դուրս գտնվող կանխիկ դրամի՝ վերջին տարիների վարքագծերի համադրումից կարելի է փաստել, որ այս տարվա առաջին եռամսյակում ԿԲ-ից դուրս կանխիկի կտրուկ նվազումից հետո, երկրորդ եռամսյակում հիմնականում կրկնվել է 2006 և 2008 թվականների երկրորդ եռամսյակներին բնորոշ վարքագիծը:

2009 թ. երկրորդ եռամսյակում ԿԲ-ից դուրս կանխիկի վարքագիծը նույնն է եղել, ինչ որ 2006 և 2008 թթ. նույն ժամանակահատվածներում

Փողի բազան եռամսյակի ընթացքում ամբողջությամբ ավելացել է ԿԲ ՁԱԱ-ի 45.6% աճի հաշվին, ինչն ուղեկցվել է ԿԲ ՁՆԱ-ի 3.6 անգամ կամ 147.9 մլրդ դրամ նվազմամբ, որը ամբողջությամբ պայմանավորվել է ԿԲ հանդեպ Կառավարու-

թյան զուտ պարտավորությունների՝ 141.7 մլրդ դրամ և ԿԲ հանդեպ բանկային համակարգի զուտ պարտավորությունների՝ 25.2 մլրդ դրամ նվազմամբ: Առաջին ցուցանիշի աճի, ինչպես նաև Կառավարության զուտ պարտավորությունների նվազման հիմնական գործոն է հանդիսացել միջպետական պայմանագրով հու-
նիսին Ռուսաստանից 500 մլն ԱՄՆ դոլար (կամ 185.1 մլրդ դրամ) վարկի ստա-
ցումը:

3.4. ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՀԱՆՋԱՐԿ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿ

3.4.1. Համախառն պահանջարկ

Ներքին պահանջարկ

Մասնավոր սպառում և ներդրումներ⁵⁰. 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ներքին պահանջարկի նվազումն էլ ավելի է խորացել՝ բացառապես պայմանավորված մասնավոր ծախսումների զգալի կրճատմամբ: Վերջինիս հիմնական պատճառը մասնավոր հատվածի իրական եկամուտների կրճատումն է՝ ի հաշիվ արտաքին ֆինանսական ներհոսքի՝ հիմնականում ընթացիկ տրանս-
ֆերտների նվազման: Մասնավոր ծախսումների նվազմանը նպաստել են նաև ներդրումային միջավայրում անորոշությունների ու տնտեսական ակտիվության վերաբերյալ բացասական սպասումները:

2009 թ. երկրորդ եռամսյակի ընթացքում ներքին պահանջարկն իրական արտահայտությամբ նվազել է շուրջ 17.0%-ով՝ նախորդ տարվա համապատաս-
խան ժամանակահատվածի 13.1.% աճի փոխարեն: Ներքին պահանջարկի նվա-
զումը պայմանավորվել է մասնավոր ծախսումների նվազմամբ, քանի որ պետա-
կան հատվածում արձանագրվել է ծախսումների գրեթե նույն մակարդակը՝ ինչ
նախորդ տարի:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակի ընթացքում մասնավոր ծախսումներն իրական արտահայտությամբ նվազել են շուրջ 19.2%-ով՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում արձանագրված 12.0% աճի փոխարեն: Մասնավոր ծախսումների կառուցվածքում ավելի արագ տեմպերով՝ շուրջ 47.9%-ով նվազել են ներդրումները՝ արտացոլելով բնակչության և կազմակերպությունների միջոց-
ների հաշվին իրականացված շինարարության ավելի քան 60% նվազումը: Մաս-
նավոր սպառման նվազումը կազմել է 8.0%՝ նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշի 9.9% աճի փոխարեն՝ պայմանավորված բնակչության եկամուտների, հատկապես արտաքին տրանսֆերտների նվազմամբ:

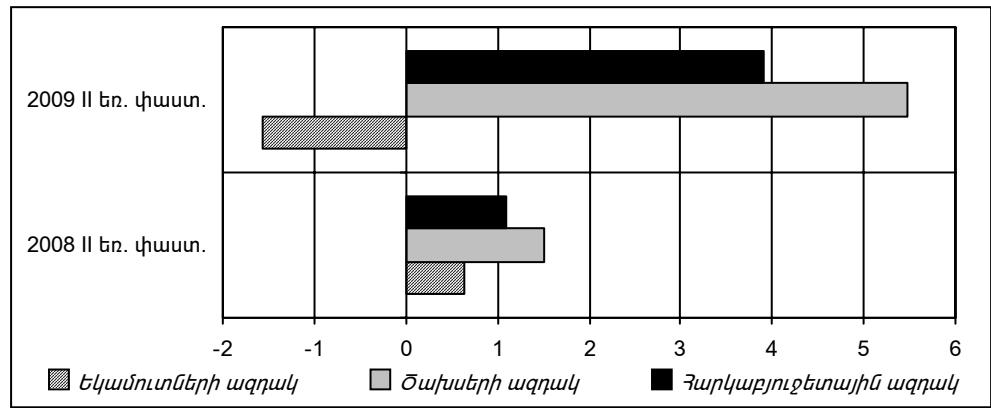
Երկրորդ եռամսյակի ընթացքում մասնավոր հատվածի ծախսումները զսպող ազդեցություն են ունեցել գնաճի վրա: Այսպես, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատում-
ների, մասնավոր իրական ծախսումների գնահատված մակարդակը ցածր է եղել
հավասարակշիռ մակարդակից 9.0%-ով: Վերջինս գնանկումային ճնշումներ է
առաջացրել սպառողական շուկայում՝ նվազեցնելով գնաճը 2.7 տոկոսային
կետով:

Պետական սպառում և ներդրումներ⁵¹. Հարկաբյուջետային քաղաքականու-
թյունը, ըստ հաշվարկված ազդակների, համախառն պահանջարկի վրա երկրորդ
եռամսյակում ունեցել է 3.9% ընդլայնող ազդեցություն՝ պայմանավորված եկա-
մուտների զսպող և ծախսերի ընդլայնող ազդեցություններով:

⁵⁰ Մասնավոր սպառման և ներդրումների իրական աճի երկրորդ եռամսյակի ցուցանիշները ՀՀ ԿԲ գնահատումներն են: Նշված ցուցանիշների փաստացի թվերը 2009 թվականի առաջին եռամսյակի դրությամբ են: Ենթադրվում են ներկայացված իրական աճի գնահատումները նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ:

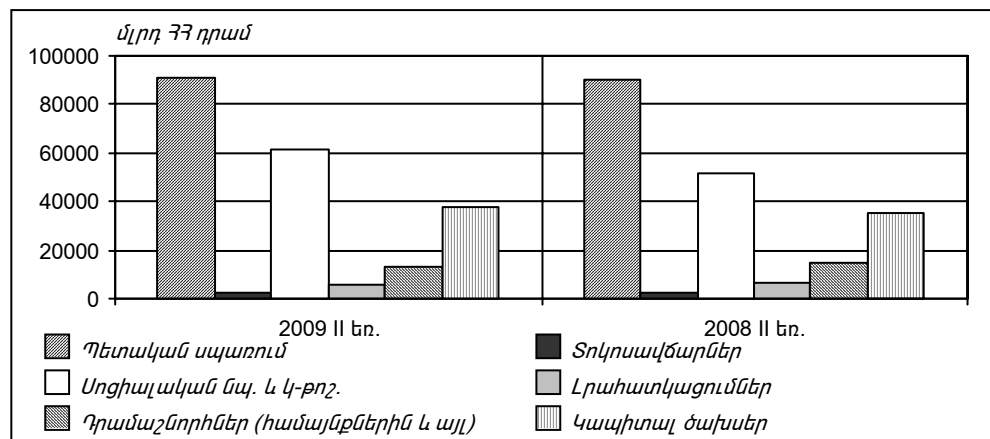
⁵¹ Հարկաբյուջետային հատվածի վերլուծությունը կատարվել է 2009թ. երկրորդ եռամսյակի համա-
խմբված բյուջեի նախնական փաստացի ցուցանիշների հիման վրա, որի դասակարգումն իրակա-
նացվում է «Կառավարության ֆինանսների վիճակագրություն-2001» ձեռնարկի դասակարգմանը
համապատասխան: Ազդակների հաշվարկներում նույնպես օգտագործվել են համախմբված բյուջեի
երկրորդ եռամսյակի նախնական ցուցանիշները, իսկ հաշվարկները կատարվել են նախորդ տարվա
նույն ժամանակահատվածի համեմատ՝ համադրելի վիճակագրական բազայի վրա:

2009 թ. երկրորդ եռամսյակում հարկաբյուջետային ազդակն ունեցել է ընդլայնող ազդեցություն

ՀՀ տնտեսության ակտիվության անկման խորացումը իր շարունակական ազդեցություն է ունեցել նաև պետական բյուջեի՝ հատկապես հարկային եկամուտների հավաքագրումների մակարդակի վրա: Երկրորդ եռամսյակում ևս ՀՀ բյուջեի եկամուտների գծով արձանագրված ցուցանիշը զգալիորեն ցածր էր ՀՀ կառավարության կողմից սահմանված եռամսյակային համամասնություններով նախատեսված ցուցանիշից, ինչպես նաև եռամսյակի համար ճշտված ծրագրային ցուցանիշից: Ընդհանուր առմամբ, եռամսյակի արդյունքում, պայմանավորված ՀՆԱ ավելի մեծ անկման տեմպով, եկամուտները ամբողջական պահանջարկի վրա ունեցել են 1.5% զսպող ազդեցություն:

Համախմբված բյուջեի ծախսերի մեջ 2009 թ. երկրորդ եռամսյակում հիմնականում արձանագրվել է լրահատկացումների նվազում

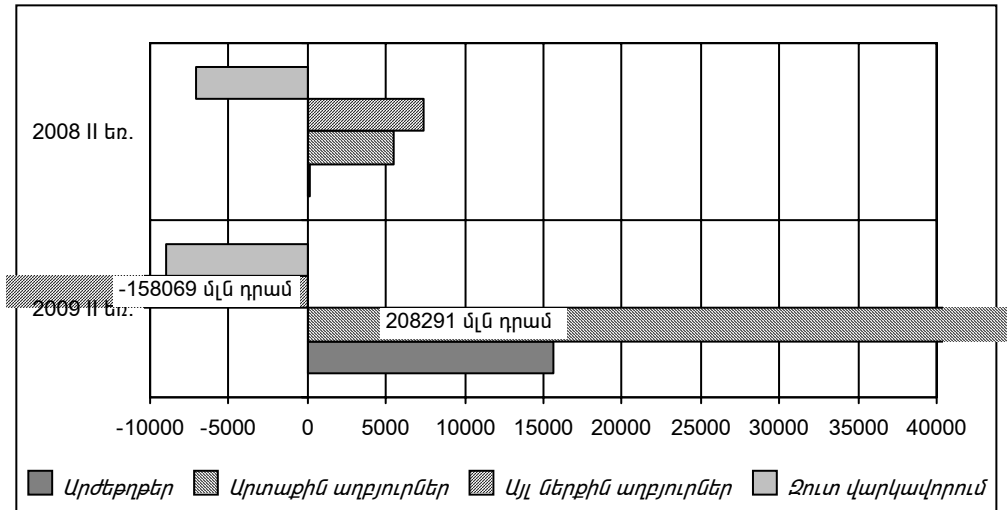
Ծախսերի գծով երկրորդ եռամսյակում գրանցվել է 5.5%⁵² ընդլայնող ազդակ, որը պայմանավորված է ՀՆԱ զգալի ցածր մակարդակի պայմաններում ծախսերի՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճով: Երկրորդ եռամսյակում պետական ծախսերը, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ, ավելացել են շուրջ 10%-ով: Ընդ որում, ընթացիկ ծախսերն ավելացել են 5%-ով, իսկ «Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ» հոդվածի գծով ծախսերը՝ 31.6%-ով: Ընթացիկ ծախսերի մեջ պետական սպառումը տ/տ աճել է մոտ 2.0%-ով, իսկ սոցիալական նպաստների և կենսաթոշակների աճը տ/տ կազմել է 19.2%: Նվազել են հիմնականում լրահատկացումները (20%-ով): Կիսամյակի արդյունքում ծախսերի աճը նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի նկատմամբ կազմել է 10.7%, որը, ընդհանուր առմամբ, համահունչ է Կառավարության տնտեսական ակտիվության անկման մեղմացման ուղղված հակաճգնաժամային ծրագրերին:

⁵² Ըստ հարկաբյուջետային ազդակների գործող մեթոդաբանության, եկամուտների ազդակի հաշվարկում օգտագործվող ՀՆԱ-ն փաստացի անվանական ՀՆԱ-ն է, իսկ ծախսերի ազդակում՝ պոտենցիալ ՀՆԱ-ն:

Պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները նախորդ տարվա երկրորդ եռամսյակի համեմատ նվազել են 16.0%-վ: Ընդ որում՝ եկամուտների կառուցվածքում նվազել են միայն հարկային եկամուտները⁵³ (տ/տ 19.2%-ով), իսկ սոցիալական ապահովության վճարումների և այլ եկամուտների մասով գրանցվել է աճ՝ համապատասխանաբար տ/տ 4% և 11.0 %:

Հարկային եկամուտներում տեղի են ունեցել կառուցվածքային տեղաշարժեր՝ ի հաշիվ անուղղակի հարկերի 29.3% նվազման և ուղղակի հարկերի 12% աճի: Ուղղակի հարկերի աճը հիմնականում պայմանավորվել է շահութահարկի աճով, որը նախորդ տարվա տնտեսական արդյունքների հետևանք է, իսկ անուղղակի հարկերի նվազումը՝ ներմուծման ծավալների կրճատմամբ:

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ավելացել են պակասուրդի ֆինանսավորման ներքին աղբյուրները

Ընդ որում, անուղղակի հարկերի կշիռը տ/տ նվազել է 7.6 տոկոսային կետով և կազմել հարկային եկամուտների 54.0%-ը, իսկ ուղղակի հարկերի կշիռը տ/տ աճել է 10 տոկոսային կետով և կազմել հարկերի 35%-ը:

Եկամուտների և ծախսերի վերը նշված ցուցանիշների պարագայում երկրորդ եռամսյակում բյուջեի պակասուրդը կազմել է 56.8 մլրդ դրամ⁵⁴, իսկ կիսամյակի արդյունքում՝ 82.9 մլրդ դրամ: Եռամսյակի ընթացքում ձևավորված պակասուրդի 27.4%-ը կամ 15.6 մլրդ դրամը ֆինանսավորվել է պետական արժեթղթերի տեղաբաշխումից ստացված միջոցների (զուտ մուտք) հաշվին, իսկ պակասուրդի մնացած մասը՝ արտաքին աղբյուրներից ստացված փոխառությունների հաշվին: Ընդ որում, եռամսյակի ընթացքում արտաքին աղբյուրներից ստացվել է 185.1 մլրդ դրամ, որի մի մասն ուղղվել է ՀՀ կառավարության հակաճգնաժամային ծրագրերի ներքո տնտեսության կայունացման վարկավորման, փոքր ու միջին ձեռնարկատիրության զարգացման, աղետի գոտու վերականգնման և այլ ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Այդ միջոցների մնացած մասը ծախսվելու է տարվա երկրորդ կեսին՝ հակաճգնաժամային ծրագրերի ֆինանսավորման նպատակով, որի պարագայում տարվա արդյունքում կծնավորվի բյուջեի պակասուրդի բարձր մակարդակ:

Զուտ արտաքին պահանջարկ. 2009 թ. երկրորդ եռամսյակում ապրանքների և ծառայությունների արտահանման իրական ծավալների նվազումը կազմել է տ/տ 6.4%, իսկ ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման իրական ծավալների նվազումը՝ տ/տ 20.8%:

⁵³ Հարկային եկամուտներում ներառված է նաև պետական տուրքը:

⁵⁴ Նշված ցուցանիշը նախնական է և վերցված է ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից մշակված ՀՀ պետական բյուջեի նախնական հաշվետվական տվյալներից:

Ցուցանիշներ	II եռ. 08 / II եռ. 07	II եռ. 09 / II եռ. 08
Իրական ՀՆԱ	10.9	-23.1
Ներքին պահանջարկ	13.1	-17.0
Սպառում	11.9	-7.2
Պետական	27.5	-2.1
Մասնավոր	9.9	-8.0
Կապիտալ ներդրումներ	16.3	-43.8
Պետական	0.9	9.6
Մասնավոր	17.7	-47.9
Արտահանում ⁵⁵	-8.8	-6.4
Ներմուծում ⁵⁵	7.3	-20.8

3.4.2. Համախառն առաջարկ ⁵⁶

Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը շարունակել է ազդեցություն ունենալ տնտեսության ճյուղային զարգացումների վրա: Վերջինս արտահայտվել է ՀՆԱ իրական ծավալի 23.1% կրճատմամբ, որի պարագայում առաջին կիսամյակում արձանագրվել է ավելացված արժեքի 16.3% անկում: Անկման հիմնական պատճառ են հանդիսացել շինարարության և արդյունաբերության ճյուղերում արձանագրված նվազման անմախադեպ բարձր մակարդակները:

Շինարարության ճյուղում զգալի է եղել արտաքին զարգացումների ազդեցությունը, որը դրսևորվել է կապիտալ ներհոսքի և բնակչության եկամուտների կրճատմամբ: Արդյունքում շինարարության ավելացված արժեքը երկրորդ եռամսյակում նվազել է 58.6%-ով, որի պարագայում ճյուղի 6-ամսյա անկման ցուցանիշը կազմել է 51.9%, իսկ նպաստումը ՀՆԱ անկմանը՝ 11.9 տոկոսային կետ: Շինարարությունում ավելացված արժեքի կրճատմանը հիմնականում նպաստել է բնակարանային շինարարության (հունվար-հունիսին՝ 55.8%) և առևտրի (78.5%) ոլորտների շինարարության ծավալների կրճատումը: Այս ճյուղի խոշոր անկումը որոշ չափով մեղմվել է էներգետիկայի ճյուղում արձանագրված շինարարության աճի (74.8%) հաշվին:

Արդյունաբերության ճյուղում ավելացված արժեքի նվազումը կազմել է 12.6%, իսկ առաջին կիսամյակի արդյունքներով՝ 11.2%: Ընդ որում՝ աճ արձանագրվել է միայն մետաղագործական արդյունաբերության (հունվար-հունիսին՝ 10.1%), ծխախոտային արտադրատեսակների արտադրության (30.4%), ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրության (31.0%) և հրատարակչական գործի (1.6%) ենթաճյուղերում: Կապված շինարարության ծավալների կրճատման հետ, շարունակվել է շինանյութերի արտադրության ծավալների կրճատումը (31.8%): Սննդամթերքի արդյունաբերությունում հունվար-հունիսին թողարկման ծավալները կրճատվել են 5.7%-ով՝ պայմանավորված կոնյակի արտադրության ծավալների 51.4% նվազմամբ: Քիմիական արդյունաբերությունում որոշ արտադրատեսակների արտադրության ծավալների փոքր-ինչ ընդլայնման շնորհիվ անկման տեմպերը կրճատվել են (-50.4%): Անկման տեմպերը նվազել են նաև էներգետիկայի (-8.9%), հանքագործական արդյունաբերության (-9.3%) ենթաճյուղերում:

⁵⁵ Վերաբերում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանմանն ու ներմուծմանը:

⁵⁶ Հատվածում ներկայացվել են տ/տ աճեր, եթե այլ բան նշված չէ:

Ծառայությունների ճյուղում արձանագրվել է ավելացված արժեքի 1.6% աճ, որի արդյունքում ճյուղի աճը առաջին կիսամյակում կազմել է 1.9%: Ավելացված արժեքի աճին էապես նպաստել է կապի (հունվար-հունիսին՝ 4.7%), հյուրանոցային և ռեստորանային (15.1%), կրթության (8.7%), առողջապահության (4.5%) ոլորտներում մատուցվող ծառայությունների ծավալների աճը: Միևնույն ժամանակ, ծառայությունների ճյուղում անկում է արձանագրվել առևտրի (հունվար-հունիսին 4.9%), տրանսպորտի (7.5%) և ֆինանսական գործունեության (8.4%) ոլորտներում:

Գյուղատնտեսությունում երկրորդ եռամսյակում գրանցվել է 1.0% իրական նվազում՝ հիմնականում պայմանավորված անասնապահության թողարկման ծավալների նվազմամբ: Առաջին կիսամյակում գյուղատնտեսությունում արձանագրված անկումը կազմել է 2.4%, ընդ որում, բուսաբուծությունում՝ 1.9%, իսկ անասնաբուծությունում՝ 2.8%:

Անասնապահության եմթաճյուղում մասնավորապես նվազել է մսի և կաթի արտադրությունը (հունվար - հունիսին՝ համապատասխանաբար 5.5%-ով և 9.6%-ով), իսկ ձվի արտադրությունն ավելացել է 17.8%-ով: Եռամսյակի ընթացքում որոշակի աճ է արձանագրվել բուսաբուծության ոլորտում:

3.5. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆՔԻՆ ³⁸

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում, չնայած տնտեսական անկման բարձր տեմպերին, նկատվել է տնտեսության անվանական աշխատավարձերի որոշակի աճ՝ պայմանավորված ինչպես բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող կազմակերպություններում աշխատավարձերի որոշակի աճով, այնպես էլ աշխատանքի շուկայում առկա աշխատավարձի ճշգրտման կոշտություններով: Գործազրկության մակարդակը ևս տնտեսական անկման տեմպերին արձագանքել է որոշակի ժամանակային խզումով: Արդյունքում՝ աշխատանքի արտադրողականությունը նվազել է արագ տեմպերով, որը աշխատավարձերի աճի պայմաններում հանգեցրել է միավոր աշխատուժի ծախսերի աճի: Այս զարգացումներով պայմանավորված՝ աշխատանքի շուկայի կողմից որոշակի գնաճային ճնշումներ են առաջացել:

Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում տնտեսության անվանական աշխատավարձերի միջին աճը կազմել է շուրջ 7%: Աշխատավարձերը զգալի բարձրացել են առողջապահության, սոցիալական ծառայությունների մատուցման և կրթության ոլորտներում, իսկ նվազել՝ հանքագործական արդյունաբերությունում և ֆինանսատնտեսական գործունեության ոլորտում:

Գործազրկության եռամսյակային միջին մակարդակը կազմել է 6.8%՝ ավելանալով 0.6 տոկոսային կետով և: Ընդ որում՝ պաշտոնապես գրանցված գործազուրկների թվաքանակը կիսամյակի ընթացքում ավելացել է շուրջ 6%-ով, իսկ տնտեսությունում զբաղվածների թիվը նվազել է 1.06%-ով:

Եռամսյակի ընթացքում, տնտեսական ակտիվության նվազմամբ պայմանավորված, աշխատանքի արտադրողականությունը զգալի՝ շուրջ 17%-ով նվազել է:

Նշված զարգացումների արդյունքում տնտեսությունում արձանագրվել է միավոր աշխատուժի ծախսերի աճ, որը հանգեցրել է սպառողական շուկայում շուրջ 1.2% գնաճային ճնշումների:

3.6. ՆԵՐՄՈՒԾՄԱՆ ՓՆԵՐ ԵՎ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԻ ՓՆԵՐ

3.6.1. Ներմուծման գներ

Թեև, հիմնականում պայմանավորված համաշխարհային տնտեսության լավատեսական սպասումներով, 2009 թ. առաջին եռամսյակի համեմատ երկրորդ եռամսյակում և՛ հունքային, և՛ պարենային ապրանքների գները բարձրացել են, սակայն տարեկան կտրվածքով նկատելի է գրեթե բոլոր ապրանքատեսակների գների նվազում և ցածր մակարդակի պահպանում:

Ըստ Կենտրոնական բանկի գնահատումների՝ 2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ներմուծման դոլարային գները տ/տ նվազել են 8.1 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում տ/տ նվազումը կազմել էր մոտ 10 տոկոս):

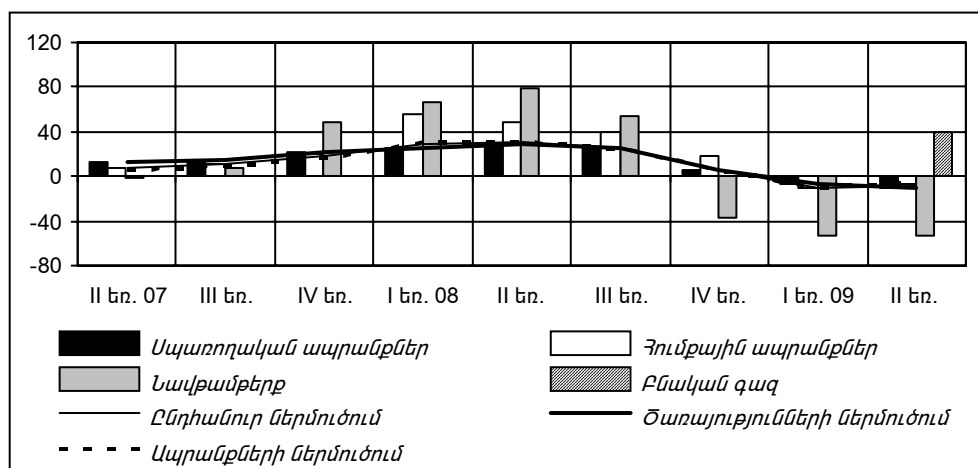
Ցուցանիշներ	II եռ. 08	III եռ. 08	IV եռ. 08	I եռ. 09	II եռ. 09
Ներմուծում (ընդհանուր)	30.5	25.5	5.6	-9.9	-8.1
Ներմուծում (ծառայություններ)	29.5	25.7	6.4	-7.3	-10.2
Ներմուծում (ապրանքներ)	31.0	25.4	5.2	-10.8	-7.4
Կապիտալ ապրանքներ ⁵⁷	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Սպառողական ապրանքներ	29.5	25.7	6.4	-7.3	-10.2
Հումքային ապրանքներ	49.3	39.8	18.2	-11.1	-7.4
Ադամանդ ⁵⁷	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Նավթամթերք	78.2	54.0	-37.2	-53.5	-53.0
Բնական գազ	0.0	0.0	0.0	0.0	40.0

Նվազումը պայմանավորվել է ինչպես հումքային ապրանքների և նավթամթերքների, այնպես էլ սպառողական ապրանքների գների ցածր մակարդակի պահպանմամբ նաև երկրորդ եռամսյակում:

Հումքային ապրանքների գները տ/տ նվազել են 7.4 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 11.1 տոկոս նվազում)՝ պայմանավորված հացահատիկի գների նվազման տեմպերի կրճատմամբ (տ/տ 31.1 տոկոս նվազում՝ նախորդ եռամսյակի 43.7 տոկոս նվազման փոխարեն): Ընդհանուր գների վրա հումքային ապրանքների գներն ունեցել են -2.0 տոկոս ազդեցություն:

Թեև, պայմանավորված ապագա սպասումների բարելավմամբ, երկրորդ եռամսյակում գրանցվել է նավթամթերքի դոլարային գների աճ, սակայն տարեկան կտրվածքով դեռևս պահպանվում է ցածր մակարդակը: Նավթամթերքի գները նվազել են տ/տ 53.0 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ 53.5 տոկոս նվազում)՝ ընդհանուր ներմուծման գների վրա ազդելով -3.4 տոկոսային կետով:

Ներմուծված ապրանքների գների ցածր մակարդակը երկրորդ եռամսյակում պահպանվել է

Սպառողական ապրանքների գների նվազումը 2009թ. երկրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 10.2 տոկոս, որը ընդհանուր ներմուծման գների վրա ունեցել է -2.0 տոկոսային կետ ազդեցություն: Ընդհանուր առմամբ, գործընկեր երկրների փոխարժեքների արժեզրկման ազդեցությունը (17.8 տոկոսային կետ) երկրորդ եռամսյակում ավելի զգալի էր, քան գնաճինը (8.0 տոկոսային կետ): Եվրոպական

⁵⁷ Կապիտալ ապրանքների և ադամանդի գների գնահատականների բացակայությունը պայմանավորված է դրանց փաստացի խիստ մեծ տատանողականությամբ, այդ իսկ պատճառով գների փոփոխությունը գնահատվում է զրոյական:

արժույթների արժեզրկման հետևանքով եվրոգոտու ազդեցությունը ընդհանուր ներմուծման գների վրա կազմել է -0.6 տոկոսային կետ, Չինաստանինը՝ 0.6, Ռուսաստանինը՝ -0.8:

Միջազգային գների տ/տ նվազման և ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին անվանական փոխարժեքի տ/տ 17.12% արժեզրկման պայմաններում՝ սպառողական զանբյուրում ներառված ներմուծված ապրանքների դրամային գները երկրորդ եռամսյակում տ/տ նվազել են ընդամենը 0.5 տոկոսով:

3.6.2. Արտադրողների գներ⁵⁸

2009 թվականի երկրորդ եռամսյակում ՀՆԱ դեֆլատորը կազմել է 102.1%՝ զիջելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը 5.5 տոկոսային կետով: Ընդ որում, բացի գյուղատնտեսությունից, որտեղ շարունակվել է գների նվազման՝ նախորդ եռամսյակում դրսևորված միտումը, տնտեսության մյուս ճյուղերում արձանագրվել է արտադրողների գների աճ:

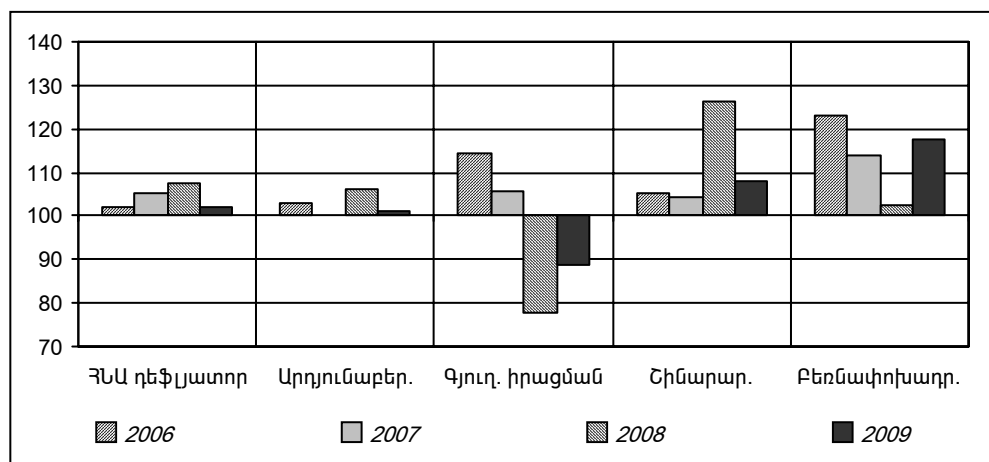
Գյուղատնտեսության ճյուղում տարվա երկրորդ եռամսյակում գները նվազել են 11.4%-ով՝ պայմանավորված *կարտոֆիլի* և *ցորենի* հարուստ բերքի ստացման պարագայում դրանց գների համապատասխանաբար 32% և 35.8% նվազմամբ: *Անասնապահությունում* արձանագրվել է գների մի փոքր նվազում, թեև արտադրության ծավալները նույն ժամանակահատվածում նվազել են:

Շինարարությունում, պայմանավորված պետության կողմից ֆինանսավորվող շինարարության ոլորտում աշխատավարձերի ավելի քան 30% բարձրացմամբ, արձանագրվել է գների 7.8% աճ:

Արդյունաբերության ճյուղում արտադրողների գները փոքր-ինչ՝ 1.1%-ով, բարձրացել են՝ պայմանավորված *էլեկտրաէներգիայի, գազի, ջրի արտադրություն և բաշխում* ենթաճյուղում հունվար-հունիսին արձանագրված սակագների 30.7% աճով:

Բեռնափոխադրումների սակագները տարվա երկրորդ եռամսյակում բարձրացել են 17.5%-ով՝ պայմանավորված հունվարից *երկաթգծով* բեռնափոխադրումների սակագների 26.5% (հունվարից երկաթգծի ծառայությունների համար սահմանվել են նոր սակագներ), ինչպես նաև *օդային տրանսպորտով* բեռնափոխադրումների սակագների 9.4% բանկացմամբ:

2009 թ. երկրորդ եռամսյակում գների աճ է գրանցվել բեռնափոխադրումների ոլորտում, իսկ նվազում՝ գյուղատնտեսությունում

3.7. Գնաճի սպասումներ

2009թ. երկրորդ եռամսյակում ևս ՀՀ ԿԲ-ն իրականացրել է գնաճի սպասումների վերաբերյալ հարցումներ՝ ֆինանսական հատվածի կազմակերպությունների, տնային տնտեսությունների և իրական հատվածի ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների շրջանում:

⁵⁸ Ներկայացվել են գների ինդեքսները և դրանց եռ./եռ. փոփոխությունը, եթե այլ բան նշված չէ: Տնտեսության ճյուղերի գների ինդեքսները թողարկման գների ինդեքսներն են:

Բանկերում և վարկային կազմակերպություններում 2009թ. երկրորդ եռամսյակում իրականացված հարցումների համաձայն՝ ֆինանսական համակարգում բարձր գնաճային սպասումները որոշ չափով մեղմվել են, քանի որ բանկերում գերակշռել են 12-ամսյա գնաճի 5.5 - 8.5% միջակայքին նախապատվություն տվողները, վարկային կազմակերպություններում՝ 2.5 - 5.5% միջակայքն ընտրողները, իսկ մյուս մեծ խումբը բաշխվել է հակառակ համամասնությամբ: Համեմատության համար նշենք, որ նախորդ եռամսյակում, 5.5 - 8.5% միջակայքին զուգահեռ, գերակշռում էին 8.5%-ից բարձր գնաճի տարբերակը նախընտրողները: Այսպիսով, գնաճի վերաբերյալ ֆինանսական համակարգի նման սպասումները որոշակիորեն շեղվել են 12-ամսյա հորիզոնում ԿԲ կողմից կանխատեսված ցուցանիշից, սակայն նախորդ ժամանակահատվածի համեմատ դրանք զգալի մեղմվել են:

Տնային տնտեսությունների ու իրական հատվածի ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների՝ ապագա գների վերաբերյալ սպասումները հիմնականում կայուն մակարդակի պահպանման ուղղությամբ են: Նախորդ եռամսյակի 51.6%-ի փոխարեն գների կայուն մակարդակ է ակնկալում 62.3%-ը, իսկ աճ՝ 32.8%-ը՝ նախորդ եռամսյակի 36.7%-ի փոխարեն:

Ըստ հարցման արդյունքների՝ շուկայական տոկոսադրույքների վերաբերյալ առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների՝ մեկ տարվա հորիզոնով կանխատեսումներում գերակշռում են անփոփոխ մակարդակի պահպանման սպասումները: Ընդ որում՝ հիմնականում կայուն են ինչպես ներգրավված և տեղաբաշխված դրամային միջոցների, այնպես էլ արտարժութային միջոցների տոկոսադրույքների վերաբերյալ սպասումները:

